

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia VWestfaliæ

Schaten, Nicolaus

Nevhvsii, 1690

Liber VI. Westfalia Francica & Saxonica. Aurora Christianæ religionis per
Francorum Reges.

urn:nbn:de:gbv:3:1-367846

LIBER VI.
 WESTFALIA FRANCICA
 &
 SAXONICA.

Aurora Christianæ religionis per Francorum Reges.

ANnum à Christo nascente sexcentefimum, ac novum An. Chri.
 ex eo sæculum ingredimur, quocum aurora Christia- sti 600.
 næ religionis tandem Westfaliæ Saxoniamque suboriri
 cœpit; eò deinceps nobis scribendi labor jucundior,
 nec dubium quin legenti etiam futurus sit; offerent
 enim sese post tot bella cum Barbaris gesta, & post
 longas superstitionum tenebras, quibus harum regionum populi ab
 ipsa sui origine tot sæculis immerfi hæserunt, fortunatissima Chri-
 stianæ religionis auspicia enarranda. Serò quidem, ac non nisi sæ-
 culo à Christo septimo per Apostolicos Viros Christi religio cœpta
 importari trans Rhenum in Saxoniam, cum jam tota prope Europa,
 atque ipsa etiam citerior Germania (quemadmodum id ab Irenæo
 etiam, ad Germaniæ Ecclesias appellante, inter ceteros hæc accepi-
 mus) magnam partem Christi doctrinam recepisset. Hujus rei cau-
 sæ atque impedimenta faciliè æstimabuntur, si quis conturbatum
 Barbarorum irruptionibus Imperij Romani statum: si intestina ac
 civilia Francorum bella, quibus cursus Evangelij multum retardatus
 est: si deinde Saxonum ferociam, & superstitionis pertinaciam, bel-
 laque, quæ ex a quo cum Francis Marte gessere, secum reputaverit;
 quanquam in his divini magis Numinis providentia suspicienda, al-
 tiorque quædam sese pervestigatio rerum offerat, quare nimirum
 cum alijs gentibus citius, cum alijs seriùs Evangelij lumen commu-
 nicatum sit. Abdita quidem hæc mortalibus consilia, quæ admira-
 tione potius veneranda, quàm ingenij disceptationibus pervestiganda
 sint; quantum tamen per rimas divinæ lucis, quantumque ex sa-
 cris quibusdam vaticinijs, ac rerum eventu æstimare fas est, videtur
 ejusmodi ratio adferri posse; ut, quemadmodum Deus Solem hunc
 aspectabilem non uno simul ortu atque aspectu omnibus simul ter-
 ræ incolis communicari voluit, sed transcursis ordine cœli terræque
 plagis primùm Orientis regiones, deinde quæ ad Meridiem, postre-
 mum quæ ad Occidentem & Aquilonem vergunt collustrari; ita
 pror-

prorsus sentire fas sit, voluisse Christum, Solem illum justitiæ ac lumen religionis, prius Palæstinam, in quâ ortus, atque Orientales regiones, Italiamque, in qua Ecclesiæ suæ principatum sub uno Pontifice constituit, Evangelij luce perfundi; *ab ortu enim Solis usque ad Occasum magnum est nomen ejus in gentibus.* Deinde ad Meridiem Gallia, Hispania, Anglia, & Belgica utraque Christi religione imbuta. Visum *ab Austro venire Deus*, quando ex ijs regnis venere primum Apostolici Viri in Frisiam & Saxoniam, qui Barbaros hosce ad Occidentem & Septentrionem populos ab inanum Deorum superstitione ad veri Dei cultum perducere sunt aggressi: compertumque est illud Isaïæ vatis oraculum. *Ab Oriente adducam sementuum, et ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni: da: et Austro: noli prohibere: Affer filios meos de longinquo, et filias meas ab extremis terræ.* Jam adeo ipsi Franci, qui antè inter suos barbari erant, in Gallia, Longobardi in Italia, Gothi in Hispania, Saxones transmarini in Britannia cum Regibus suis ad Christi sacra transferant, relictâ adhuc superstitione in nativis sedibus suis, è quibus olim emigrârant; nec tamen ultra quàm Rheni flumine Franci hætenus & Saxones disjungebantur; poterantque fœdera & commercia Francorum tum pati Saxones, nulla religionis. Adeo pertinax superstitionis avitæ populus; licet jam Alemannia, Thuringia, Hassia & Frisia, ceteræq; trans Rhenum circumpositæ provinciæ sese Christi legibus submisissent. Sed priusquam ad hæc felicitatis tempora cœpta perveniat narratio, exponenda sunt prius cetera Francorum ac Saxonum inter se bella.

*Aimoin. l. 3.
c. 88.
Append.
Greg. c. 19.
c. 20.*

Theodebertus Austrasiæ Rex, quo cum supra narrata prosequimur, facta cum fratre Theodorico Burgundionum Rege conspiratione, primò funestum Clotario patrueli, & Parisiorum Regi bellum intulit; confertoque prælio, tanta utrinque cædes facta, qua Arvennæ fluvij alveus cadaveribus obstructus, fluxum aliò averterit. Victores fratres Clotarium profugum Parisios insecuti ad novam Regni partitionem compulerunt, quâ mirificè Austrasiæ Burgundiæq; Regnum utrique fratrum est amplificatum. Inde victoria elati Vasconiam intrant, subiguntque.

*An. Christi 601.
&c.
Aimoin. l. 3.
c. 89.
Paul. Diac.
lib. 4. c. 31.
Bellum Saxonici*

III.

Bellum subinde Saxonum exarsit, cruentum non minus quàm Francicum, seu à Theodeberto illatum ad domandam gentem, perinde ut cum Vasconia fecerat: seu Saxones ultro rebellârint, quod auctores Francici, ut nostra in plerisque neglexerunt, præteriêre. Id fassus Aimoinus & Paulus Warnefredus, magnâ utrimq; strage Francos inter & Saxones pugnatum esse. Nec dubium fecero, quin Theodebertus Rheno transmissio Saxones in suis sedibus aggressus sit, quo deinde consequentes Reges Clotarius & Dagobertus ad Vifurgim usque Saxones sunt insecuti. Nec præsentis belli alius exitus apparet, quàm pacificatio inter Theodebertum & Saxones, quando

haud

haud multò post Saxones socialia cum Austrasijs bella contra Burgundiones gessere.

Qui hinc proximè consequuntur anni, capitalibus inter Theodebertum ac Theodoricum odijs ac seditionibus fraternisq; bellis turbidi, nihil memorabile adversus Saxones edidit. Fax omnium malorum Brunehildis avia, primùm à Theodeberto expulsa ex aulâ, mox recepta, iterum rejecta, ac profuga ad Theodoricum Burgundie Regem, donec fatali bello nepotes Reges collideret. Anno igitur regni decimo septimo, Christi 612, ut Miraus, Bucherius ac Petavius alijque rectius consignant, ex magno belli apparatu furentes fratres apud Tullum oppidum cruenta signa conferunt. Victus acie Theodebertus Austrasie Rex cum lacero ac trepido agmine Colonia fugit; quâ in urbe præter Ripuarios ex Saxonibus, Thuringis & transrhenanis gentibus validum instaurat exercitum; quiq; ante Theodeberti hostes fuerant Saxones, læta gens bello, ad signa Theodoberti convolant. Robore illo bellicosi populi confusus Rex, rursum procedit Theodorico obviam ad Tolpiacum oppidum, fatalem cladibus Alemannorum locum. Eodem Theodoricus Rex pugnae avidus accelerat. Ibi distributo in ordines suos utrimq; exercitu, collatisq; signis atrocissimè ab hominum memoria decertatum est. Tanta pertinacia inter alternas cædes perstabat utraq; acies, ut nec mortuis col- labendi in terram locus, nec vivis consistendi relinqueretur. Stabant mortui inter pugnantes, & equi quibus insidebant, unâ cum viris, tanquam in versatili scena circumferebantur, donec postremû Theodeberti phalanges inclinarent, & Rex ad miserandam suorum cædem stupefactus terga verteret. Tum verò, insequente Theodorico, fugientes ritu pecorum trucidati, & campi collesque cæsorum cadaveribus repleti ipsas prope vias interclusere. Fuga hac se Theodebertus rursus Coloniam recipit. Inhæret à tergo Theodoricus, æstimans parum hoc prælio actum, nisi Theodebertum captivû teneat. Eò cum victore exercitu ad Rhenum advolat, obsessurus Coloniam Agrippinam, quâ in urbe tanquam in Metropoli ac sede Austrasie Theodebertum se inclusisse acceperat; statimq; Ripuarios ad Rhenum accolas Ubiosq; ferro & flamma divastat, palam affirmans, nullum his finem fore, nisi Theodeberti caput, aut ipsum ad se victû perducant. Quibus Ripuarij perterriti, regiam Coloniae urbem ingrediuntur, ac Theodebertum adeuntes, denunciant, non prius Theodoricum ab urbe & finibus recessurum, quàm paterni thesauri tradantur. His temere creditis, dum Theodebertus comitante proditorum turba Gazophylacium subit, ab uno comitum gladio in caput adactò perimitur. Illico abscissum caput per urbis Agrippinae muros circumlatum ostentatumque Theodorico; quo conspecto, territisq; civibus, ipsa etiam urbe potitur. Direptis deinde thesauris, urbi parcitum, tantumque

An. Christi 612.
Aimoin. l. 3. c. 98.
Fredeg. c. 38.
Paul. Diac. l. 4. c. 42.
Sigebert. ad an. 617.
Bucherius in Chron.
Miraus in Chron.
Petav. in ratione temp. lib. 7.
Prælium ad Tullum inter Theodebertum & Theodoricum Reges ac fratres.
Theodebertus victus Colonia fugit.
Prælium ad Tolpiacum inter eosdē fratres, victus de novo Theodebertus Colonia se recepit.

Append. seu tumq; cives juramento in fidem accepti. In hunc modum Aimoinus,
Epit. c. 38. Turonensis, atq; Ado Theodeberti exitum narrant. At Fredegarius,
Aimoin. l. 3. ac plerique aliter, quod & ipse Aimoinus agnovit. Memorant illi
c. 98. Theodebertum ab infelici pugna, quod Agrippinæ sibi non fideret,
Fredeg. c. 38. transmissio Rheno in Saxoniam profugisse, quem è vestigio ad iussa
Broverus. Theodorici insecutus Betharius Dux comprehenderit, captivumq;
Theodo- ad Theodoricum & Brunechildem retraxerit; qui postquam Colo-
rici in fra- niæ in conspectum horum adductus constitit, illico, res fœda dictu,
trem sæ- vitia. regalibus ornamentis exuitur, ut simul Austrasiæ Regno exutus con-
vitia. spiceretur, & Brunechildis ut odium expleret, hortabatur Theodori-
Brune- cum, ut victū Cabillonem transferret, & attonsum in ordinem cleri
childis sæ- redigeret; quo mox consilio in sævius mutato obtruncatur, quod
vitia. in ipso, quo confugerat, Gereonis asylo factum, ex vetustis monu-
Theodo- mentis perhibet Gelenius. Eò & vindex illa Numinis manus credita
rici ob cæ- fuit monuisse Theodoricum. Nam dum Colonia in Basilica D. Ge-
dem fra- reonis iusjurandum à Magistratu & civibus exigit, visum sibi est latus
tris divina Colonia gravi ictu percuti: dumque exclamando jubet occlusis foribus per-
Colonix cussorem capi, inventus est nemo, qui id fecerat: veste interim à cu-
monitio. bicularijs resecta, vulnus nullum præter purpuream cutis notam de-
 prehensum est: Tanquam D. Gereon vindictam hanc violati juris-
 humani sacrique intentarit. Nectamen destitutum à morte patris sæ-
 vire in Theodeberti filios, quos Theodoricus, impellente Brunechil-
 de, aut Colonia, ut quidam volunt, aut Metis, ut Aimoinus perhibet,
 enecari iussit. Hos inter Meroveus infans, à Brunechilde saxo illisus,
 cerebro in fontis juvenis in terram profluente. Idem filix machina-
 ta: At ea cum ob pulchritudinem in sponsam placere coepit Theo-
 dorico, subtracta neci. Reperio autores, qui ex hac laniena subductū
 memorant unicum Sigebertum Theodeberti filium, quem alij natu
 majorem fuisse perhibent; ac cum nullibi tuta latebra esset, trans-
 Rhenum in Thuringiam profugisse, ubi exul delituerit, donec an. 628.
 Dagobertus Austrasiæ Rex miseratus sortem consanguinei, Comitē
 Ducemve Alemanniæ in transRhenana provincia institueret. * Atq;
 hunc Sigebertum Austrasiæ Regis filium Habsburgensium Comi-
 tum & Austriacorum progenitorē conditoremq; esse volunt. Quæ
 si vera sint, stirps illa totius Europæ fulgentissima, & regnatix domus
 à prima origine ad Merovingos & Sicambros nostros se refert. Ho-
 rum certè auctorum, qui vel à Sigeberto exule, vel horum temporum
 Franciæ Regibus deducunt, post Trithemium, Stabium & Latzium
 magnus est numerus, quos adscripsi; quibus tamen vehementer se
 opponit Guillimannus in libris suis de origine domus Austriæ,
 quod inter cæsos Theodeberti Regis filios nullus Sigebertus super-
 stes fuisse prodatur, nisi quem Trithemius forte ex Hunibaldo fa-
 buloso scriptore tradidit. Neq; ego alium apud Francicos scriptores
 hac

hac procella temporum invenio Sigebertum, quàm Theodorici filium, unà cum Corbo fratre à Clotario interemptum. Quæ hic Tri-
themius visus est confundere, & Sigebertum Theodorici Regis fili-
um pro Theodeberti filio supponere, cæteris in eundem errorem ab-
ductis. Nihil Fredegarius cæteri; præciue rerum Francicarum scripto-
res de Sigeberto Theodeberti Regis filio memorant. Quanquam in
istâ regiarum prolium multitudine facilè aliquis prætermitti potue-
rit; ac verosimile sit Theodebertum non minus quàm Theoderi-
cum filium suum avi sui Sigeberti Austrasiorum celeberrimi Regis
nomine consignasse, qui ex illâ tempestate se subtraxerit. Res in u-
tramque partem nondum satis explorata. Quamobrem ferunt Ca-
rolum V. solitum dicere, nolle se altius quàm à Rudolpho Habsbur-
gico suæ stirpis originem inquiri, quòd ea, quæ supra afferantur, mul-
tum fabulis sint obnoxia.

At nos belli hujus exitum expediamus. Theodoricus, prostrato
Theodeberto fratre, Austrasiæ Regnum adiit, Burgundiæque Regno
suo conjunxit. Sed brevis ejus fortunæ potentiaque usura. Nam
cùm bellum appareret in Clotarium Parisiorum Regem, totius Fran-
ciæ monarchiam ambiendo, alui profluvio Metis extinguitur, seu
veneno per Brunechildem propinato, seu ut alij volunt, fulminis
flamma ictus. Hoc rerum statu Brunechildis avia Austrasiæ Regnum
assumpsit moderandum pro Theodorici liberis, quos ille quatuor ex
concubina genitos reliquerat: Sigebertum, Corbum, Childeber-
tum & Meroveum, ætate ad regnandum imbecillos. Simul intenta
Brunechildis, ut Sigebertum natu maximum regno admoveret. Ve-
rùm Austrasiæ proceres, quorū Arnulphus & Pipinus Principes, per-
tæsi mulieris dominatum, facta conspiratione Clotarium advocant;
atq; ille mox in Austrasiam tendit. Eo cognito, Brunechildis, quæ
tum Wormatiæ agebat, mittit ad Clotarium, oratum, ne Sigeberto
Theodorici filio jus regni præripere velit. Simul cum Warnario pala-
tij magistro & Alboino Sigebertum mittit in Thuringiam ad trans-
rhenanas ac Martias illas gentes sollicitandas in subsidiū; inter quàs
Thuringi ac Saxones cum primis celebrati à scriptoribus Francicis,
nulla Chattorum Hassorumve bellicosi semper populi, quod mire-
ris, facta mentione. Sed hi tum Saxonum & Thuringorum compre-
hensi nominibus. Ex his igitur populis Austrasij; brevi sat validus
conflatus exercitus. At ubi Warnarius eorum Dux, veritus necem ex
Brunechildis insidijs, in campis Catalaunis prope Axonam fluvium
cum parte militum ad Clotarium transire cœpit, omnis ille Austr-
siorum & Transrhenanorum exercitus defluxit. Clotarius, qui jam
trigesimum annum Rex Neustriam gubernarat, omni Austrasia sine
sanguine potitus est; coq; regno auctus, totius Franciæ se Monar-
cham tulit. Dilapso milite, Brunechildis unà cum quatuor Theodo-

*Aimoin. lib.
4. c. 1.*

*An. Chri-
sti 613.
Theodo-
ricus VIII
Rex Au-
strasie.*

*Aimoin. l. 3.
c. 100.*

Fredeg. c.

39. & 40.

*Jonas in vi-
ta Columb.*

Paul. & E-

mil. l. 1.

Bussieres l. 3.

*Thuringi
& Saxo-
nes solli-
citati in
auxilium
à Brune-
child ad-
volant.*

*Clotarius
IX Au-
strasie
Rex.*

H h

rici

* Pacatū

& felix

sub Clota-

rio Mo-

narcha

Regnum

Franciæ.

Pipinus

Landen-

sis præ fe-

ctus infe-

rioris Au-

strasiæ.

D. Cun-

ibert⁹ Da-

goberti

Regis

præce-

ptor.

An. Chri-

sti 620.

&c.

Crumbach.

an. 620.

Merseus

an. 624.

alij 623 licet

Baronius.

Harcus se-

ri⁹ Episcopi

primordia

referant.

Dagober-

tus cono-

mine pri-

mus, Au-

strasiæ

Rex X.

An. Chri-

sti 623.

&c.

Fred. c. 47.

Aimoin. l.

4. c. 8.

Mirans in

Chron.

Bolland. ad

ann. 622.

rici liberis captiva in potestatem Clotarij venit, ex quibus duos, Sigebertum & Corbum sub oculos ipsius aviæ trucidari iussit. Mero-veo, quod eum è sacro fonte susceperat, donata vita: Childebertus fuga elapsus nusquam exinde reperiri potuit, ita vivens & moriens se cum fama sui extra hominum oculos & memoriam abdidit. Instituta deinde publica accusatio in Brunechildem, quæ à proceribus, multa crimina, seu vera, seu ficta retexentibus, triduum supplicij excruciat; cumque parricidiorum decem Regum, quos aut ferro, aut veneno sustulisset, rea pronunciaretur, primum strigoso ad ludibrium camelo imposita, ductaq; per castra. Ad ultimum crinibus & nudatis brachijs caudæ indomiti & ferocis equi alligata, contusoq; ad primum impetum cerebro, discerpta est in partes. Hic tragicus ille duorum Austrasiorum Regum, liberorum & Brunechildis aviæ fuit exitus. Quanquam quæ de Brunechildis sævitia criminibusque traduntur, Paulus Æmilius atq; alij etiam magis ad eorum temporum commenta, quibus vulgi aures oblectarent scriptores, quam ad certam historiæ fidem conscripta velint. Nam præterquam quod à Gregorio M. ejus temporis æquali magnis decoretur laudibus, tum innumera sacrorum monumenta, templorum cum primis fabricæ & donationes, ejus egregiam religionem testabantur. Proditum etiā vias militares, quæ à Romanis olim structæ defluerant, ejusdem impensis per Austrasiam reparatas esse. Divo adhuc Martino colendo perquam dedita fuisse fertur. Mulier, quæ majora complexa animo, quam aut invidia ferre, aut humana judicia temperare potuerint.

* Clotarius Monarchiæ Franciæ potens, ex longa & sæva civili-um bellorum tempestate omnia demum ad tranquillitatem composuit, & quo provincias contineret in pace, novos provincijs præfectos dedit: Burgundiæ Warnarium, Austrasiæ superiori Radonem, inferiori Pipinum, cujus hic primum mentio in Historia Francica. Is quia Landis in oppido Brabantia confedit, cognomento Landensis est dictus, fortunatus per filiam Pipinorum & Caroli M. progenitor. Multi præclariq; eo tempore Franciæ proceres, & Ecclesiæ præfules, quorum sapientia & virtute Clotarius Regnum domi forisq; per quatuordecim annos non modò pacatum, sed & Christianā religionem, cultu pietatis, præstantium sanctorumq; Episcoporum numero florentissimum habuit; quos inter D. Cunibertus anno Christi 620, aut post aliquantum Colonienſi Archiepiscopus delectus, primūq; ferventiore animo Saxoniam nostram complexus, Christi religionem primū in has oras, ut post referam, introducere cœpit. Quam in rem Dagobertus illi obligit, Clotarij filius, quem pater anno Christi 623. Regem Austrasiæ dixit, retenta sibi Neustriā, & reliquis Franciæ monarchiæ provincijs. Additi Dagoberto moderatores juventutis ac Regni, Arnulphus Metensis Episcopus, & Pipinus Major

Major domus, viri æquitatis, sapientiæ & religionis in Deum laude clari. Ac mirum dictu, quàm universi Austrasiæ populi regno ejus læti. Neque eorum spem fefellit Dagobertus. Nam & Regnum primum salutaribus legibus temperavit; religionis deinde proferendæ causa, magnifica templa, & amplissima religionum virorum cœnobicia construxit, dotavitq; opimis fundis & opibus; quemadmodum tot donationum tabulæ & diplomata ejus liberali manu consignata ex tot Ecclesiarum per Austrasiam tabularijs testantur.

Turbârunt hæc felicia Dagoberti exordia Saxones, quod anno regni ejus quinto, Christi 627. verosimilius adscribunt. Nam Sigebertus, qui hæc ad annum 630. refert, more suo turbat Chronologiam. Igitur Saxones cum primis, qui intra Rhenum & Visurgim incolebant, seu contempta Dagoberti juventute, seu insita rebellandi indole ac ferocia, plurimarum gentium copias contrahunt duce Berthoaldo, ultro bellum Dagoberto illaturi. Quo comperto, Dagobertus, ut Barbarorum conatus præverteret, haud segnius Austrasiorum exercitum ad signa vocat, quocum Rhenum transgressus recta in hostem tendit. Interitus ad hæc Berthoaldus Saxones in aciem componit; confertumque mox pertinax Saxones inter & Francos prælium, in quo, dum inter primos ordines Dagobertus pugnam ciet, valido ictu, quo galea diffissa, vulnus capiti Regis imprimitur, multusque simul crinis excinditur. Ægre deinde Francis pugnantibus, militem in castra reducit; monitusque præsentis periculo non est ausus prius alteram prælii sortem experiri, quàm Clotarij patris opem imploraret. Ejus rei gratia per satellitem decisam hostili ferro comam pro epistola mittit. Qua visa Clotarius, qui tum fortè in Ardenna sylva venationi vacabat, efferbuit, iraque ac vindicta ad sanguinolentam filij comam accensus, cum expedito milite ad Rhenum accelerat, transitoque fluvio, castra filij ingreditur. Quibus deinde ad Visurgim fluvium promotis nocte eâ quieverunt. Lati pater & filius, omnisque Francorum exercitus. Manè, ubi nondum lætitia Francorum dissimulari potuit, audijt in altera Visurgis ripa Berthoaldus plausum Francorum, armorumq; strepitum, ac causam percontatus, didicit ab excubitoribus Clotarium Regem advenisse, brevi Saxonum insolentiam ulturum. Subrisit ad hæc Berthoaldus: Hunc scilicet, inquit, vana jactatione Clotarium adesse fingitis, quem nos certiori fama mortuum comperimus. Renunciata mox cares Clotario, qui ascenso equo Visurgis ripæ obequitans, detractaque capiti galea caput inspersum canis Berthoaldo spectandum exhibuit. Ille Rege cognito ad convitia reversus: Tune, inquit, muta bestia hic nobis ades? Rex altum comprimens iram, nulloque responso dignatus Saxonem, equum, quo vehabatur, subditis calcaribus in Visurgis undas egit, pondere licet ar-

H h 2

morum

Mirag ali-
que certius
adhuc an-
num refe-
rant.
Dago-
bertus mu-
nificus
Rex in
Ecclesiâ.
Ann. Me-
tens. ad an.
687.
Coccinus in
Dagob.
Henschen.
de tribus Da-
gob. Hist.
Trevirensis.
An. Chri-
sti 627.
Bellum
Saxoni-
cum IV.
Aimoin. l.
4. c. 18.
Gest. Reg.
Franc. c. 41.
Sigeb. ad
ann. Christi
630.
Cram. l. 1.
Saxon. c. 31.
Beat. Rhe-
nan. l. 2.
rer. Germ.
Tallig. Chrô.
Franc.
Broverius
ad ann. Ch.
628.
Petavins
lib. 7. c. 14.
Calvisius ad
an. Ch. 630.
Dago-
berti &
Berthoal-
di Saxo-
nis pugna.
Dagober-
tus vulne-
ratus à Sa-
xonibus
opem
Clotarij
Patris im-
plorat.
Clotarius

castra ad morum gravis, & aqua in sagum & ocreas penetrante, inobservatus
 Visurgim tamen in alteram ripam pervasit. Regem Franci (tantum est ducis
 promo- exemplum) certatim ac intrepidè infecuti. Ad hanc conspectam au-
 vet, daciā Saxones terga vertunt. Inter postremos fugientium Bertho-
 Berthoal- aldus identidem respectabat, modò convitijs incessendo Regem,
 dus à Clo- modò supplicis specie servum se persequentis domini inclamando.
 tario ob- Eò Rex incitator ad callidi verba, dum pernicitate equi Berthoal-
 truncat⁹. dum consecutus, multa precantem ferro confodit; Utque opima ad
 suos spolia referret, caput ferro demetit, & ita triumphans redit ad fi-
 lium. Applausere omnes Regi, eò etiam lætiores, quòd longius ex
 oculis suorum progressum reciperent incolumem, quem amissum
 deplorare cœperant.

Saxonia Depulsis trans Visurgim attritisque Saxonibus, Clotarius & Da-
 inter gobertus, omnem, quæ nunc Westfalorum est, regionem latè cum
 Rhenum victore exercitu populando, urendo, sæviendoque in rebellium reli-
 & Visur- quias pervagati sunt; ac tanto furore exercita vindicta nullū ut viri-
 gim va- quias pervagati sunt; ac tanto furore exercita vindicta nullū ut viri-
 stata & ex- lis sexus hominem vivum relinquerent, qui spatā ensive, quem tum
 cisa: adul- fortè manus gerebat, longitudinem excederet. Barbarum id erat, &
 ta ad bel- Drusi Germaniciq; in easdē gentes repetita sævitia, eòq; pœna incle-
 lum ætas. mentior, quòd à Christianis exercita, atque in eos quidem populos,
 à quibus Francorum majores olim progeniti erant. Hoc tamen in
 præsens consecutus Clotarius, ne post excisos adultioris ætatis ma-
 res tam citò rebellarent Saxones. Nec tamen hi ita stirpitus deleti,
 quin relicta progenies brevi in vindictam & validam rursus gentem
 adoleverit, ac tot exinde pertinacibus bellis Francorū Reges, ipsū-
 que Carolum M. fatigārit. Hòc præterea bello Saxonia vectigalis
 Saxonia mansisse perhibetur, jussaque quotannis, ut hætenus fecerat, quin-
 Francis gentis quingen- gentos boves tributū loco pendere. Furmerius Berthoaldum hunc
 vectigalis quingen- non Saxonem, sed Frisum fuisse contendit, quartumque ejus gentis
 tos boves Regem. Sed quibus hic auctor una cum Suffrido fabulis obnoxius
 quotan- fit, satis compertum est. Nec Gelenio facile assentieris, ab hoc bello
 nis pedit. Machtildem, Saxonix Principis filiam, ac Bertoldi consanguineā,
 Dagoberto matrimonio junctam, ad gentis utriusque animos con-
 ciliandos, cum Machtildis in Gallia è cœnobio virginum ad hunc
 regalem torum sit abrepta. At Gelenio visus patrocinari auctor ge-
 storum Francorum, à quo relatum, Dagobertum ex Regina Mach-
 tilde de genere Saxonum suscepisse duos filios, Sigebertum & Clo-
 doveum. De Clodoveo consentiunt reliqui scriptores, verum Sig-
 bertum Ragentrude natum fatentur, adeo nec inter priscos conve-
 nit, imo quæ secunda Dagoberti conjux fuit Nantildis ex Partheno-
 ne sumpta, non Machtildis scribitur.

An. Chri- Clotario à trucidata Saxonum gente, quod faciūus ei adscribunt,
 sti 628. non diu prolata est vita, ex qua altero mox anno excessit iv. Kal. Oct.
 Fredeg. c. 56. princi.

principatus 45. senex jam, ut auctor gestorum Francorum perhibet, quamlibet passim hunc ipsum annum ætatis simul & regni quadragessimum quintum tradant. Duos ex totidem uxoribus liberos reliquit, Dagobertum, & Charibertum. Ceterum ut auctor gestorum Francorum retulit, Rex in bellis fortissimus, enutritor Francorum, severissimus in judicijs, Ecclesiarum largitor, qui & primus ex fisco regio censum sacerdotibus sacrisque pendere imperavit. Regnum patris in solidum adiit Dagobertus, frustra obnitente Chariberto, cui Dagobertus tandem maximam Aquitaniæ partem cessit; qua potitus Vasconiam sibi subegit, bello à civilibus armis in externos verso.

Eò Franciæ Regnum quietius, in quo à morte patris Dagobertus omnium præsulum & procerum consensu Rhemis totius Neustriæ Austrasiæque Monarcha inauguratus: Mox & celebris illa 40. Episcoporum synodus ad fulciendam Ecclesiæ disciplinam Rhemis habitata, cui Arnulphus Metensis, Cunibertus Coloniensis, Modoaldus Trevirensis, & Lupoaldus Moguntinus evocati Episcopi interfuerunt. Nec multò post D. Arnulphus, deserto Episcopatu Metensi, & aula Dagoberti Regis, in eremum secessit, soli Deo vitam consecraturus. Subrogatus illi in aulæ munere Cunibertus ex illustri Francorum procerum genere, Coloniensis Episcopus, magno Regis & Saxoniarum bono. Duo quippe tum viri, Cunibertus & Pipinus Major domus, juventutem Regis moderabantur, aulæ decora, & Regni Francici columnæ. Ac Cunibertus etiam, ut ex diplomatis regijs ejus manu subscriptis observavit Mallingrotius, supremi in aula sacellani atque Archicancellarij munere perfunctus est; qua ille dignitate, etsi temporaria tum adhuc fuerit, mirificè Ecclesiam suam exornavit. Sed multò laudabilior in Cuniberto religio ac fervor, qui primus inter Coloniensium antistites, quantum hæcenus observare licuit, Saxoniam complexus, ut Christi religionem barbaras inter gentes Trans-Rhenum proferret. Invitabat ad hanc rem Cunibertum miseranda Saxonum clades superioribus annis accepta, qua gens intra Rhenum ac Visurgim prostrata Francorum potentiæ cesserat; ac jam antè etià Rheno propinquiores populi intra ulteriorem Ripuariam comprehensi Austrasiæ Regno paruerant. Tùm Cunibertum accendebat ipsius Dagoberti Regis munificentia, qua ubique per Austrasiam Ecclesias dotabat ad religionis cultum amplificandum. Igitur cum summa apud ferventissimum Regem polleret auctoritate & gratia, videretque sanctissimus præsul barbaras vicinasq; Saxonum gentes Rheno tantummodo disjunctas, in hunc usque diem aut neglectas, aut temporum, civiliumque bellorum injurijs impeditas, quo minus Evangelij præcones ad eos penetrare possent; auctor fuit Dagoberto Regi, post tam illustrem de Saxonibus reportatam victoriam, deletaq; rebellium capita, ut seminarium aliquod Christianæ religionis

Append. sive Auct. gest. Franc. c. 42. Aimoin. l. 4. c. 16. Pet. l. 7. c. 14.

An. Christi 629. Dagobertus ex Rege Austrasiæ Monarcha Franciæ.

An. Christi 630. & 31. & c. Fredeg. c. 58. Aimoin. l. 4. c. 19. Paul. Warnef. in Chro. de Episc. Metensibus. Gest. Franc. c. 42.

Mallingrotius l. de cancell. Cunibertus & Pipinus moderatores Dagoberti per Austrasiam.

D. Cunibertus primò Christianam religionem in Westfaliam introducere aggressus.

Sufatum
Cuniberto
datum
à Dago-
berto Re-
ge pri-
mum Co-
lon. Eccl.
patrimo-
nium.

Gelen. lib. 3.
Sac. Synt. 4.
Bolland. in
append. ad
tom. 2. Jan.
ac diem 21.
Chrō. magn.
Belg. in Cu-
nib.
Gelen. in vi-
ta D. En-
gelb. Bollād.
supra citat.
Gelen. in Sa-
crario, Syn-
tag. 4.

Lib. 3. Sac.
Syntag. 4.

Vita D. Sui-
berti, 30.

gionis traduceretur trans Rhenum in propinquos Saxoniae populos, quo miseri tandem è detestabili Deorum inanum cultu, vesanisq; gentium ritibus Christi Ecclesiae aggregarentur. Id cum Dagobertus magnopere probaret, donatum est ei Sufatum Angariae oppidum, tum vicus tantummodo, ac verius Saxonum castrum anno 627. hosti ereptum, praeunitumque à Francis: locus eò etiam opportunior, quòd olim ab Rheno militares viae, vel à Romanis ad Alifonem, vel à Francis in Saxoniam eò ductae, Coloniaque istic frequentari coeperit; ideoque quòd hominum incolarumque domicilijs excresceret Sufatum in oppidi formam, quasi additamentum castris *Zusat*, appellatum. Utcunque loci nomen & origo habeat, id tradita majorum fide, id ex vetustis Colonienfium tabulis, id ex Chronicis magni Belgij scriptore, alijsque quamplurimis certum est, Sufatum vetustissimum Colonienfium patrimonium esse, à Dagoberto Rege D. Cuniberto Archiepiscopo donatum, quod vel unico D. Annonis testimonio satis superque assertum. Is enim in diplomate suo, Sufatum celeberrimam Angariae metropolim perhibet, quam D. Petro Sanctus Cunibertus Archiepiscopus acquisivit. Eò se referunt vetustae ex tabulario Sufatensis collegij literae, quibus traditur, quòd D. Cunibertus in praelio illo, quo Saxones à Dagoberto prostrati sunt, commitem se dederat, Sufatum cum villa populosa in partem praeda accepisse; quamvis eà tempestate nondum civitas extiterit, sed fortis quadam munitio. Quanquam perperam hic scriptor praelium nescio quod introducit, quo periclitanti Sigeberto subvenit Dagobertus; dicere nimirum voluit, quo Clotarius Dagoberto filio ad Visurgim succurrit. Utrumne bello illi interfuerit Cunibertus Dagoberto comes adjunctus à Clotario patre, Saxoniamque perlustrarit, incertum habeo, quòd Franci scriptores nihil hac super re prodant, etsi verosimile censeam; frequentes enim ab eà aetate Episcopi & sacerdotes in castris Francorum. Et jam octavum Episcopatus annum ingressus erat Cunibertus, cum id bellum ad Visurgim procederet, datusque jam antè erat tertius, praefer Arnulphum & Pipinum, Dagoberti juvenuti moderator, quemadmodum Gelenio placuit. Sanè postquam à Dagoberto Rege tam amplum patrimonium regio dono accepit, nihil ille antiquius habuit, quam ut regiâ auctoritate sacra aedes ad Christianorum ritus peragendos erigeretur. Inde traducto sacerdotum & clericorum coetu Barbaris primùm Christi lex & doctrina libere tradita, magno sanè fructu quoad Dagobertus vixit, & res Francorum praevalere; quo verò id successu exinde factum sit, inter alia ejusmodi ex annalium memoria intercidit; ac nisi nos fallat Marcellini historia de rebus gestis D. Suiberti, rursus Barbari Saxones Christianos Sufato ejecere, quòd altero post obitum D. Suiberti anno memorentur pagani incoluisse locum, nec ferre potuisse

tuisse quæ Suederus Christianus de lege Christi & D. Suiberti miraculis prædicabat.

At non Sufatum modò, quod ad hæc simul tempora referimus, sed & Trajectense castrum ad Rheni ripam, unà cum Ecclesia D. Thomæ donatum Cuniberto, quemadmodum ejus rei nobis certus testis est D. Bonifacius in epistola sua ad Stephanum Pontificem, qua Colonienſi Episcopo Trajectum castrum, unaque ædem D. Thomæ donatam memorat, eâ lege & conditione ut Frisonum exinde curam susciperet, gentemque illam à cultu Idolorum ad Christi fidem traduceret; quod cum ante Willibrordi adventum, quem gente Saxonem appellat, à Colonienſibus Episcopis non sit præstitum, haud immerito locum illum cessisse Willibrordo, & Sergij Pontificis auctoritate novam illic Episcopi sedem positam esse. Haud nescio reperiri, qui hanc castri Trajectensis donationem à Dagoberto II. factam velint, eò quòd Cunibertus in eâ epistola non memoratur. Verùm cum ab antiquo Dagoberto id factum scribat Bonifacius, haud alius ille quam Dagobertus eo nomine primus. Hoc nimirum illud castrum Trajectense, quod antiquitus *Wiltensborg* dicebatur, quodque ab eotempore mansit in potestate Orientalium, Francorum, et Austrasie Regum, ex quo inclitus Dagobertus Rex Francie, Heraclio Cesare construxit Ecclesiam D. Thomæ Apostolo, post à Frisus subversam, uti hæc pluribus referuntur in gestis D. Suiberti. Imo reperies, qui jam ante Dagoberti tempora hunc locum à Christianis cultum velint, ipsaque religionis Christianæ initia à Clotario & Theodeberto repetant, ut vel inde etiam Cunibertus eo loco donatus à Dagoberto videri possit, quo cceptam religionis culturam instauraret. At quoquo se modo id habeat, Cunibertus certè, quo fervore & magnitudine animi Saxoniam, eadem & Frisiam complexus, ad Evangelium Christi inter hos Barbaros disseminandum: magnusque ad hanc rem accessit hortator & adjutor Pipinus Landensis, pari qua Cunibertus religionis proferendæ ardore accensus; quanquam tum nondum utraque sementis Evangelij ad maturam messem pervenerit, turbantibus itentidem sacros labores Frisij & Saxonibus barbaris. Duo quippe mala multum hunc felicem Evangelij cursum retardabant; Dagoberti Regis effrenes mulierum amores, tum Sclavinarum Hunnorumque irruptiones in Austrasiam. Rex etsi præclaris naturæ dotibus, munificentia in dotandis Ecclesijs, ac bellica etiam laude supra ceteros Francie Reges emineret; post tamen ubi scedis libidinibus se dedit, primum Gomatrudis conjux, sterilitatis specie, repudiata, ac contra fas & religionem Nantildis puella ex Parthenone virginum rapta in regium torum (quæ D. Arnulpho recedendi ex aula potissimum causa fuerat) Ac deinde prætextu sobolis tertiam induxit in thalamum Ragnetrudem, genere ignobilem, sed forma spe-

Bonif. epist.
97.
Baron. ad
an. 755.

Bollandus.

Vita D. Suiberti c. 7.
Molanus.
Orig. Traject. Eccles.
Bucherius
in notis.

Append.
Thron. c. 59.
Aimoin. l.
4. c. 20.
Vita Sigeb.
Regis.

An. Chri- ma speciosam, ex qua hoc ipso eodemque anno suscepit Sigebertum filium, non sine prodigio ortum; nam dum eum D. Amandus sacraunda ablueret, nec casu præsto esset minister sacer, qui abluenti Præfuli responderet, infans ipse 40. dierum clara elatæque voce solennem ritus clausulam subjecit, Amen. Quamquam alij superiori anno, alij etiam 629. genitum velint Sigebertum. Nihilo his castior Rex, pellicum greges induxit in aulam. Quibus libidinibus primum belli amor, & studium promovendi inter Saxones Frisiosque religionem remisit; deinde pristina fortuna multum refluxit; ac mox, quæ altera Regnorum infelicitas consequi solet, exciti barbari hostes in Regnum Franciæ, qui illud multis cladibus attrivere. Vinidi illi fuerunt, Sclavica, ut diximus, gens, & ut alij, ex Polonis Hunnisque conflati, qui tanquam novum flagellum post Gothos ceterosque Barbaros latè Occidentis Regna pervasere. Horum pars, quæ Germaniam jam invaserat, & in antiquis vacuisque Wandalorum ac Longobardorum provinciis confederat, Samonem sibi gente Frâcum delegit Regem, cum ad eos negotiandi causa venisset, probassetque bello meliorem se militem quàm mercatorem; plurimis ille annis feliciter Regnum Sclavorum administravit; ideo hoc Rege elati Vinidi, Austrasiamque ingressi, latè eam divexare cœperunt. Spoliati mercatores, vastati barbarum in modum agri, trucidatique incolæ. Quæ ubi ad Dagobertum Regem relata, misit Sciharum legatum, qui raptas merces repeteret, & ob illatas injurias satisfactionem posceret. Samo, cum puderet justas querelas audire, legatum ab accessu excludit. At ille Sclavicam gentis vestem indutus, arte hac inter alios penetravit ad Regem, ac libere prolocutus, expostulat de raptis mercibus & cædibus; ac ultra etiam quàm in mandatis habebat, obijcit Regi Francicam originem: & quòd, cum gente Francus sit, modò perfidus Barbarorum Dux Francicum Regnum infestet. Meminerint, inquit, terram, quam possideat, Dagoberti Regis esse, ipsosque servos Regis sui esse oportere. Bilem ea res movit Samoni, quam tamen moderatus respondit, se quidem & suos Dagoberto obnoxios fore, non servitutis jure, sed fœderis & amicitiae, si quidem ita placeret Francis. Ad quæ superbè legatus, nullam Christianis & Dei famulis cum canibus amicitiam esse posse. Ita est, inquit Samo Rex, vos Christi servi estis, nos canes. At canum est ulcisci moribus ea, quæ servi prave agunt in herum suum, atque his dictis jussit legatum ejici à conspectu suo. Dagobertus hac nova Samonis vilissimi olim mercatoris injuria provocatus, ingentem exercitum apparat, simulque Longobardos & Alemannos missis legatis in societatem belli trahit. Nec segnes illi cum duplici exercitu in Vinidos movent, tertium ipse Dagobertus ex Austrasijs & Burgundis adducit. Tanta belli mole credebatur gens Vinidorum excindenda. Prospe-

re res

Bucherius
in Chron.
Bolland. in
vita Sigeb.
Petav. l. 7.
Ratio. c. 14.

Fredeg. c. 68
Aimoin. l.
4. c. 26.

Slavi seu
Vinidi
Francici
regni pro-
vincias
infestant.

Samo
gente Frâ-
cus. Vini-
dorum &
Sclavorum
dux eligi-
tur.
Dago-
berti ad
Samonem
legatio,
& Samo-
nis re-
sponsum.

res primum gesta ab Alemannis, duce eorum Chrodeberto, cæ-
 sique ab his Vinidi : pari successu pugnatum à Longobardis, ma-
 gnaque captivorum multitudo abducta. Atquam ab his fortiter,
 tam ignavè actum ab Austrasij. Quippe dum fortissimi Winido-
 rum Vogastensi se castro includunt, Austrasij locum positum circum
 castris obsident, existimantes jam se hostem reti ineluctabili clau-
 sum tenere. Eò neglectius rem agunt. Contrà Winidi tanto con-
 tentius ac furiosius per triduum erumpunt, identidem clade Au-
 strasiorum victores. Qua demum fracti Austrasij, desertis turpiter
 castris, omne præsidium in fuga quæsierunt. Hujus rei successu in-
 flati Vinidi in Thuringiam cum infesto exercitu prorumpunt, &
 circumiacentes Francorum regiones, populationibus effusè factis,
 barbarum in modum pervastant. Quibus denuo irritatus Dago-
 bertus, Metis procerum conventum indicit; alteroque mox anno
 evocat ad bellum duces & comites; coactoque ingenti exercitu,
 Moguntiam accelerat. Rex ipse supremus dux aderat, gnarus, quan-
 tum animis Regis præsentia accederet. Jamque ad Rheni transitum
 parabantur omnia, ac nemo non ultionem spirabat in Winidos;
 cum Saxones, legatis obviam missis, Dagobertum adeunt, spon-
 dentq; se non modo Winidos à limitibus Regni prohibitu-
 ros, sed justam vindictam sumpturos; nihil proinde opus fore tantis sumpti-
 bus & periculis exercitum trans Rhenum ad extimos regni fines de-
 portare; nec aliud se in stipendium belli poscere asserebant, quam ut
 annuum tributum, quod quingentis vaccis à Clotario olim impe-
 ratum erat, sibi remittatur. Re in concilium adducta, placuit Franco-
 rum ducibus, eà lege remittere vectigal, ut Saxones in posterum
 Francici Regni limites ab incursionibus Winidorum servarent in-
 tactos; acceptoque ad id more gentis super arma juramento, con-
 venit inter partes. Ita Austrasiorum exercitus regressus in provincias.
 Novo tributum onere exsoluti Saxones, nihil minus præstitere quàm
 ut Winidos aut bello adorirentur, aut finibus arcerent, ne, ut videtur,
 potentem in se nationem lacefferent, cujus auxilia ipsi adversus Fran-
 cos sibi præsto esse malebant. Adeo tum gentis perfidia inoleverat,
 quam toties exinde Francorum Reges experti sunt. Nec Dagobertus
 eam ultus est, seu quod mulierum adhuc amoribus, seu Vasconum
 bellis implicitus teneretur.

Aleman-
 ni & Lon-
 gobardi
 prospere,
 Austrasij
 impro-
 sperè cō-
 tra Vini-
 dos pu-
 gnant.

Vinidi in
 Thuring-
 iam ir-
 rumpunt.
 An. Chri-
 sti 637.
 Fredeg. 74.
 Aimoin. lib.
 4. c. 26.

Saxones
 perfidè
 promit-
 tunt ar-
 ma cōtra
 Vinidos.

Interim cum Winidi perpetuis incursionibus Thuringiam, Haf-
 siam, vicinasque Rheno provincias Austrasiorum divexarent, ac me-
 tus esset, ne conspiratione Saxonum Rheni limites perrumperent; An. Chri-
 sti 638.
 Dagobertus quantum etiam in luxum resolutus, salutari consilio
 Austrasiam complexus, Sigebertum filium, licet ætate imbecillum, Sigebert9
 anno Monarchiæ II. regni Austrasie XVI. Metis in solenni procerum II. cono-
 conventu inauguratum Austrasij Regem dedit: inductus in hanc mine XI.
 rex Austrasie Rex.

Fredeg. c. 75.

Aimoin. l. 4.

c. 26.

Vita Sige-

berti apud

Bollandum.

Vinidi à

Sigeberto

Rege

per ejus

duces ac

modera-

tores ex-

acti è Frā-

ciā pro-

vincijs.

An. Chri-

sti 639.

&c.

Fredeg. c. 76.

Aimoin. lib.

4. c. 27.

An. Chri-

sti 644.

Dagoberto

Regis

ac Mo-

narchæ

obitus.

Ant. gest.

Franc. c. 4. 3.

Jod. Coccius

in Dago-

bertis.

rem eorundem procerum flagitantium consilij, quod sibi sub auspicijs novi Regis pollicerentur Regnum adversus Saxones ac Winidos ceterosque Barbaros feliciter defendendum. Additi Sigeberto adolescenti moderatores tutoresque Cunibertus Colonienfium Episcopus & Adalgifus Palatii magister (quibus Pipinum adjungunt alij, tertium Austrasie moderatorem) Viri eâ ætate sapientiæ & Religionis laude præstantes, quorum salutari in administrando Regno opera repulsi fortissimè Winidi, foedissimum hominum genus, ut eos D. Bonifacius vocat; compressi & Saxones, retentæque in obsequio ac fide provinciæ. Neque si supra repetas annalium memoriam, facile reperies fortunatius Austrasie Regnum. Ita tum pace, opibus, religione & prospero armorum successu floruit; accessitque ad hunc felicitatis cumulum Sigeberti Regis educatio, quem ijs moribus virtutibusque formavit Cunibertus, quibus post in Divorum etiam tabulas post Guntramnum inter Franciæ Reges est relatus.

Altero abhinc anno nascitur Dagoberto novus heres ex Nanthilde conjuge, cui Clodovei seu Ludovici nomen est inditum; ceptatumque mox agitari de Regni divisione, qua Austria Sigeberto, Neustria & Burgundia Clodoveo heredi puero attributa. Probantur omnia Dagoberto patri, in quem tantum amoris imperium habebat Nanthildis, quantum ipse in Regnum. Postremum quod gessit bellum, Vasconum fuit. Paucis hinc annis superstes Francorum Monarcha Dagobertus, ventris profluvio moritur, lubricus quidem plurimum vita sua, sed qui sincera pœnitentia, & plus quam regia liberalitate in templa, cœnobiaz, & res sacras scelera expiavit. Multum hujus Regis munificentiam illustravit Coccius in suo Dagoberto, Episcopatus Argentinensis conditore. Clodoveo post Bathildis è Saxonum gente in matrimonium data, virgo ab insigni pulchritudine, omniq; virtutum ornatu commendata. Neque mirum id esse poterit, si quæ de Nanthilde Clodovei matre supra retulimus vera sunt. Etenim si ipsa Saxonica gentis fuerit, primum est suspicari, ex eadem gente filio dedisse conjugem. Neque dubium fecero, quin ut olim Francorum proceres Imperatoribus, ita Saxonum militasse Francorum Regibus, multisque ex his ad Christi Sacra transisse, qualia certe multa ex ista sæculi caligine desiderantur.

Atque hæcenus Francorum Reges memoravimus, qui bellicâ fortitudine clari trans Rhenum in Thuringiam, Hassiam, vicinasque regiones protulere imperium, Saxonesque sub freno potentiæ tributarios habuerunt; ceteri inde umbræ Regum & simulacra, quod aut pueri, aut imbelles per Majores domus regna administrarent; visiq; exinde Francorum Reges, quos populorum rectores esse oportebat, aut aliena pædagogi manu regi, aut turpi otio & ignavia confidere domi; cum Dagoberto enim omnis & belli virtus, & Regum gloria

gloria sensim occidit, donec extinctâ Merovingorum stirpe, alia renasceretur ex Pipino Carolina, novum Regni Francici decus & firmamentum. Magna interim pars felicitatis fuit, eos Majores domus gubernatores dari, qui & segnitiam desiderium Regum fortitudine explerent, & labentis Regni molem egregiè fulcirent.

Dagobertum Regem haud multo post tristi funere consecutus est Pipinus Landensis, Major domus ac Regni moderator, additus Sigeberto Regi; Vir quàm belli pacisque artibus clarus, tam gratus omnibus ob amorem justitiæ, mansuetudinis & religionis. Is hæcenus inferiorem Austrasiam rexerat, ad Frisonum usque fines, percupidus semper inter Barbaros hosce Christianam religionem professendi trans Rheni ostia, ni Frisonum gens tam pertinaciter obstitisset, quam Saxones. Ac tempus erat, quo neutri irritandi erant, ob intestina Regni dissidia; quando ab excessu Pipini Grimoaldus Pipini filius, atque Otto quidam aulicis artibus potens de præfectura palatii digladiabantur. Pervicit tandem Pipini gloria, Otto ignominiosè projectus est ex aula Sigeberti Regis, & Grimoaldus in præfecturam patris, studio Cuniberti admissus. Nec his intestini mali flamma suppressa prius, quàm Grimoaldus Ottonem persecutus in Alemannia caderet.

An. Christi 646.
Aimoin. l. 4. c. 38.
Pipini Landensis obitus ac laus.

Fredeg. c. 85. & 86.

Aimoin. l. 4. c. 38.

His domesticis turbis Radulphus Thuringiæ dux atrociora ausus, rebellando bellum intulit Sigeberto Regi suo. Quibus renunciatis Sigebertus per universam Austrasiam suis arma imperat, coactoque numerofo exercitu Rhenum transit. Prospera belli fuere initia. Cæsus ad primum congressum Farus Radulphi Dux. Qua victoria elati Austrasiorum Duces, collatis dextris conjurant in extremam Thuringi perniciem. Is suorum clade perterritus, ad castrum, quod more gentis in edito monte ad Unstrodam Thuringiæ fluvium construxerat, ac trabibus resectisque arborum truncis præmunierat, se cum uxoribus, liberis, & fortissimis militum recipit, animos à desperatis resumpturus. Accedit per vestigia fugientium Sigebertus Rex cum robore exercitus ad castrum obsidendum. Vix dum confederant, cum plerique Ducum uno victoriæ impetu arcem expugnandam exclamant. Contrà alij, in quibus Grimoaldus & Adalgifilus, fessum ex viâ militem antè recreandum, situmque arcis prius explorandum, quàm temere miles periculo objiciatur. Rege inter hæc dubio, suspensoque utris accederet, pars in castra pergunt, Regemque juvenem custodiunt, pars in arcis expugnationem ruunt: Horum Duces Bodo, Avernus & Enobatus ad portas usque castrici impetu militem rapiunt. Radulphus comperta re per proditores Austrasios (quos inter Moguntinenses referuntur) porta prorumpit, extremisque viribus, quas furor & desperatio accenderat, in hostem irruens, Austrasios per declivum montis depellit, atrocique pugna victos

An. Christi 647.
Fred. c. 87.
Radulphus Thuringorum Dux rebellat.

Clades Sigeberti & Austrasiorum à Thuringis accepta.

victos ferro delet; quos inter Bodo, Enobatus, & nobilium audacis-
 fimi obruncati. Rex haud procul equo insidens spectabat hanc mi-
 serandam suorum caedem, nec alio suis adfuit subsidio, quam ut la-
 chrymis & inani questu prosequeretur; seu quod reliquos in disci-
 men adducere veritus, seu quod per temeritatem perire Bodonem,
 ceteris Ducibus non ingratum esset. Rex eâ nocte intra communi-
 ta castra se in tentorijs continuit. Postridie actum de fœdere, quod
 ignominiosis Franco conditionibus admissum, ut salvum se ad Rhe-
 num recipere liceret; ac Radulphus eodem jure, quo antea, Thuringi-
 am retineret; specie quidem vectigalis ac fiduciarius, re autem
 Thuringiæ dominus. Quâ in possessione, ut se tueretur, Thuringi-
 amque sui juris faceret, fœdus cum Winidis vicinisque gentibus, ut
 Fredegarius est auctor, iniit; quos inter haud dubie Saxones fuere,
 lati novum sibi belli socium adversus Francorum potentiam offer-
 ri. Ac nihil tum Saxonibus Frisijque opportunius, quam per imbel-
 lem Regem, intestinaque Regni dissidia Rempubl. suam firmare ad re-
 bellandum.

Sigebert⁹ Sigebertus Rex ab hac clade, omisis bellis, totum se dedit tem-
 totus in-
 dotandis-
 Ecclesijs
 & condē-
 dis cœno-
 bijs. plis cœnobijsque condendis; quorum duodena in Austrasiæ Regno
 An. Chri- ab ipso erecta dotataque memorantur. In quam mentem eo promi-
 sti 651 & c. us liberaliusque venit, quod nullam ex Imnechilde prolem suscipe-
 ret, quam heredem faceret. Quâ simul opportunitate usus Grimo-
 aldus Major domus Sigeberto Regi persuadet, ut filium suum Chil-
 debertum adoptione Regni Austrasiæ successorem faceret; ita enim
 offensionem naturæ, inquebat, corrigi salubri providentia ad Regni
 An. Chri- securitatem. Fecit hoc Sigebertus Rex; sed haud multò post nascitur
 sti 654. Regi filius, quem Dagobertum ex patris nomine appellavit. Moritur
 & c. subinde ipse Rex Sigebertus (seu ut plerique quinquagesimo quarto
 Sigeberti-
 mors. quinto, seu etiam Sexagesimo secundo tertiove hujus sæculi, ut ab
 Henschen. Henschenio eruditè assertum) post obitum ob insignem pietatem &
 lib. 2. c. 1. vitæ sanctimoniam Divorum fastis adscriptus. Magnas ea Regis
 mors domi turbas dedit. Quippe Grimoaldus adoptionis artibus
 innixus, Childebertum filium suum Regem Austrasiæ renunciat, ex-
 cluso Dagoberto Sigeberti Regis filio, vero Regni hærede; ac ne qua
 huic ad Regnum via pateret, in monachum attondet. Post etiam Du-
 doni Pictavensium Episcopo peregrinanti in Scotiam, procul à con-
 spectu abducendum dedit, ubi aliquamdiu exul delituit. Hac perfid-
 dia offensi Franci Grimoaldo bellum inferunt, quo cæsus Childe-
 bertus Regni prædo. Grimoaldus haud multò post comprehensus,
 adductusque ad Clodoveum Neustriæ Regem, cujus iudicio per tor-
 menta in carcere necari iussus. Infelix hoc filij nepotisque exitu Pi-
 pinus Landensis, felicior ex D. Gertrude filia, ac Begga Ansegiso de-
 nupta, ex quo matrimonio Regum Pipinorum & Carolinorum ge-
 nus.

nus. Inde Regno Austriae à Clodoveo impositus Childericus filius. Childericus XII. Austrasie Rex. Tres enim ex Balthilde susceperat filios, Clotarum, Childericum & Theodoricum. Pijssima horum filiorum mater Balthildis Saxonica (seu ex transmarinis Britanniae Saxonibus, seu ex transrhenanis illa fuerit) relataque ob vitae sanctimoniam in Divorum fastos. Ejus Reginae munificentia & pietate duo praecleara coenobia condita dotataque, Calense & Corbeia Francica, quorum alterum puellarum, cui se ipsam postea, abdicato saeculi fastu includit, alterum religiosorum virorum fuit. Ac Corbeia Francica, eò nobilior, quod ex hac Corbeia Saxonica ad Visurgim traducta Colonia. Nec dubitaverim ejus honori, si non meritis, adscribere hoc Saxoniae seminarium, ex quo deinde prodire sanctissimi viri ac sacerdotes, per quos magna pars Saxoniae ad Christi fidem traducta est. Ceterum Clodoveo mortuo, circa annum 660. ut Petavius censet, aut 662. uti à Sigeberto relatum, successor Regni Neustriae fuit Clotarius filius; eoque post quadriennium extincto, quocum Balthildis rexerat, tertius fratrum Theodoricus acceptus in Regnum. Sed eum brevi pertaesi Francorum proceres unà cum Ebroino palatii praefecto detonsos in monasterium includunt, ac Childericum, qui Austrasie imperitabat, universae Franciae Monarcham deligunt. Sed nec ille Francis in hoc fastigio ad ultimum gratus, facta conspiratione à Bodone nobili Franco, quem ad stipitem alligatum virgis aliquando cædi jusserat, unà cum Regina iterum ferente interimitur. Tum verò Theodoricus, detracto monachi cucullo, è coenobio ad solium revocatur. Facta horum Regum fratrumque tam obscura, quam obscuri ipsi Reges. At longè implicatior chronotaxis, quo quisque anno coeperit, quo decesserit regnare; quàm in re egregiam praestitere operam Bollandus & Henschenius. Hos geminos auctores, quorum interest, quisque consulat, aut componat: nobis ad res Saxoniae properantibus satis visum feriem Regum Austrasiorum dedisse, ac simul retulisse, hæc illa memorari à scriptoribus tempora, quibus Reges Franciae soluti in luxum & inertiam à Merovingorum virtute bellica ac majorum gloria longius semper descivere; quòd solo fere nomine contenti, aut privati in regia domo, aut villis se continerent, nec nisi semel quotannis in conspectum populi, Calendis Maij, se darent, accipiendo dandoque vicissim munera; quod & in Græcorum annalibus perhibetur, non sine affuta in ludibrium fabula, qua commenti, Francorum Reges porcorum instar fetosum tergum habuisse, quos ob id trichorochales dixere. At nemo hanc Francorum Regum desidiam nobis certius explicativusque descripsit quàm Eginardus, cujus testimonium in Pipino Rege dabimus. Sanè à Dagoberti excessu sensim summa rerum ad Majores domus transferri coepit. His enim potestas, Imperatorum ac Regum legationes audire, reddere responsa, bellum indicere, pacem domus.

Childericus XII. Austrasie Rex.

Fredeg. c. 91.

93. 94.

Epit. Franc.

c. 44.

Sigebert.

Sigmond in

not. ad tom.

1. concil.

Balthildis

Regina,

gente Sa-

xonica,

fama san-

ctitatis

clara, à

qua Cor-

beia Fran-

cica con-

dit.

An. Chri-

sti 660.

Sigebert. in

Chron.

Theodo-

ricus è

Coenobio

ad Soliū

evocatur.

Bolland. in

vita Sigeb.

in feb.

Henschen.

in Dagob.

Sigeb. in

Chron.

Paul. &

mil.

Petavius.

Theoph. ad

an. 1. Leonis

Mise. l. 22.

Eginard. in

vita Caroli

ad initium.

Francorū

Regū de-

sidia, &

umtra

Regni.

Suma re-

rū penes

Majores

pacem

domus.

pacem sancire, promulgare leges, condonare crimina, ærarium publicum dispensare, ac omnia, quæ Regis sunt, munera sibi vindicare: Reges tum non nisi simulacra & lignæ machinæ, quæ manu rotantur.

Eo rerum statu, ut ad Theodorici initia me referam, quem Ebroinus abjecto monachi cucullo, præfecturam palatii vi ablatam reposcit; quam consecutus, totam aulam dissidijs, regnum bellis miscet, totumq; se in adversariorum vindictam convertit, nullo discrimine in sacrorum præfides & profanos magistratus sæviendo, Rege stipitis instar adhuc immoto.

Quietior Austrasia, quæ Wulfoaldum virum æquum & moderatum palatii præfectum fortita. Eo è vivis substracto, Austrasij tam Regis ignaviam, quàm Ebroini tyrannidem detestati, à Rege ac Regno desciscunt, summamque rei administrandæ ad Pipinum Heristallum, & Martinum Clodulpho Duce natum deferunt. Ambo D. Arnulphi nepotes erant, ambo patrueles; ac Pipinus ex Begga matre, Pipini Landensis filia, & Ansegiso patre genitus, jam viam sternebat ad Regnum nepotibus. Martino superior Austrasia, Pipino inferior procerum auctoritate commissa. His ducibus Austrasij Theodorico Regi & Ebroino bellum inferunt. Nec segnior Ebroinus Francos suos ad signa vocat. Conferta per multas strages pugna: vincuntur Austrasij, ducibus in diversa profugis. Martinus ex Landuni claustro, quo se receperat, per fraudem extractus, contra fidem datam obtruncatur: Pipinum, qui in Austrasiam se subduxit ad instaurandum exercitum, fors melior servavit. Quàm hæc certa tradunt præfati scriptores, tam discordant in anno ceteri. Bucherius in annum hujus sæculi 74, Cordonus in 82, Sigebertus & Bollandus in 87 conjiciunt. Nihil adhuc dum per hæc intestina bella & temporum spatia Winidos, nihil Saxones, nihil Frisios movisse compertum habeo. Verùm quæ Chronologiæ, eadem rerum obscuritas; quod non nisi per salebras hæc à Francicis scriptoribus sint relata.

Ebroinus superiori victoria elatus, dum per insontum capita grassari non destitit, vindicem tandem scelerum suorum habuit Ermenfredum nobilem Francum, à quo per conjurationem procerum intempesta nocte interemptus est. Franci hac peste liberi, in locum Ebroini Warathonem palatii præfecturâ donant. Is quo se firmaret, pacem cum Pipino iniit. Hi exinde munere Reges, alter Neustriæ, alter Austrasie, Theodoricus umbra Regis. Pipinus totam jam Austrasiam in illa Regis desidia complexus, Colonia sedem capit, quò ad eum missus venit à Theodorico Rege Audoenus Rhotomagensis Episcopus ad pacem utriusque Regni contrahendam; qua feliciter firmata, animi ad concordiam, Regna ad quietem rediere.

An. Christi
678.

Tandem inter hæc propior lux Christianæ religionis Frisæ Saxonie.

Saxoniamque suboriri cepit. Enim vero anno Incarnationis Domini Sexcentesimo septuagesimo octavo, ut Beda refert, exorta in D. Wilfridum Eboracensem seu Northumbrorum in Anglia Episcopum malevolorum procella, à sua hic sede ejicitur, alio in ejus locum subrogato Episcopo. Quæ cum injustè secum agi quereretur Wilfridus, nec à Rege æqua impetraret, Romam appellavit ad Pontificis judicium. Igitur Romam iturus, ut ipsius Bedæ verbis hæc adscribam, et coram Apostolico Papa causam dicturus, ubi navem conscendit, flante Favonio, pulsus est in Frisiam, et honorificè susceptus à Barbaris ac Rege illorum Aldgislo, prædicabat eis Christum, et multa eorum millia verbo veritatis instituens, à peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit: et quod postmodum Wilbrordus reverendissimus Christi Pontifex in magnâ devotione complevit, ipse primus ibi opus Evangelicum cepit. Ibi ergo hyemem cum novâ Dei plebe feliciter exigens, Romam veniendi iter repetiit. Haud dubiè D. Wilfridus, ut vel ipsum nomen præfert ex gente Saxonum progenitus, qui tam expedito linguæ commercio Frisios docuerit, perinde ut Egbertus & Wigbertus primi illi Apostolici ante Willebrordum & Suibertum viri. Aldgislum, quem Furmerius Adgillum vocat, & Hamconius quintum Frisiæ Regem collocat, Radbodi Regis parens fuit, & Francorum Regum fiduciarius. Quanquam jam ante Wilfridum scriptores Frisij Viniochum quendam sacrorum præsidem à D. Cuniberto missum velint Trajectum, qui istic constructâ D. Thomæ æde Frisij Christi doctrinam tradiderit, quem deinde Eligius consecutus sit, priusquam Wilfridus in eas regiones penetrârit. Sanè gentem hanc barbaram tam pronam fuisse ad Christi legem & baptismum accipiendum, argumento est, quod aut commercio Francorum, aut celebritate Christiani nominis, aut sacerdotum doctrinæq; Christianæ fama emolliti accensique ferantur, maximè cum audirent gentis suæ homines ac populares, Salios videlicet Francos in Gallijs, & Saxones in Britannia tanto ardore Christi religionem amplexos esse, jamque Frisij, qui hætenus sæpe Saxonum genere & nomine comprehendebantur, in propriam Rempublicam coaluerant, regionum finibus determinati.

Hyeme apud Frisios exactâ, D. Wilfridus iter suum Romam profectus in superiorem Austrasiam pervenit, ubi Dagobertum II. Regem Transhenanorum Francorum convenit. Atque is non immemor qua hospitij charitate ejectum se ex Franciâ deportatumq; in Hiberniam suscepisset, Argentoratensem illi Episcopatum obtulit; quo recusato, uti hæc *Malmesburien-
sis scriptor retulit, Romam profectus absolutusque à Pontifice, Concilio Romano centum viginti quinque Episcoporum, quod ab Agathone Pontifice adversus Monothelitas convocatum erat, insigni nominis sui commendatione interfuit. Agathonis Pontifici exinde vel maximè ob egregiam

vel 79.
ut Bollandus.
Beda lib. 5.
hist. c. 20.
Baron ad ann. 678.
Malmesbur. ex Bedæ & Hedio lib. 3. de gest. Pontif.
D. Wilfridus Episcopus primò Frisiæ Evangelij lucem intulit.

Hamconius in Adgillo. Furmer l. 3. an. Frisia.

* Malmesbur. ex Hedio lib. 3. de gest. Pontif. Anglor. in vita Wilfridi Henschen. l. 2. de Dagob. c. 2. An. Christi 680. Beda lib. 5. c. 20. Baron. ad an. 679. & 680.

crudi-

eruditionem & vitæ sanctimoniam percarus. Wilfridus reversus in Angliam, uti totus incubuit in Australes Saxones ab Idolorum cultu avocandos, quos & magnam partem Christo aggregavit; ita novo simul ardore Frisiam & Saxoniam nostram complexus, auctor hortatorque fuit sacerdotibus & Monachis, quibus Britannia & Scotia & Hibernia tum abundabat, cœptam à se prosperis initijs Evangelij fementem excolendi.

D. Egbertus Evangelij diffeminandi causa in Frisiam parat proficisci.

Beda lib. 3.

c. 27.

Beda lib. 5.

c. 10.

Ex horum numero D. Egbertus pro voto, quod pridem conceperat, proficiscendi ad barbaras gentes, Evangelij causa accensus statuit transire mare, & quam Wilfridus cœperat culturam, prosequi, maximè quòd inaudierat, uti à Beda relatum est, superesse in Germania Frisones, Ruginos, Danos, Hunos, antiquos Saxones, Boruchtuarios, aliosque populos, qui inanum Deorum cultu dementati nondum verum Deum agnoscerent. Igitur conquistis delectisque socijs, quos ad id munus præstandum doctrina & Zelo religionis idoneos nancisci potuit, itineri se accinxit. Jamque apparatus omnibus navim conscenderat, transmissurus in Frisiam, cum Dei monitu, & tempestate divinitus concitata jubetur redire ad monasterium Columbae, ut in eo collapsam ejus loci disciplinam instauraret, quod aratra istic non rectè procederent. Adeo Deo magis curæ fuit religiosa disciplina, & domestica intra monasterij claustra sanctitas, quam Apostolici muneris expeditio. Paruit monenti Deo Egbertus, redijtque intermissa navigatione ad monasterij designati moderationem. Ex hoc tamen collecto sacerdotum coetu unus Vietbertus, qui alijs Wigbertus nominatur, vir contemptione rerum humanarum, scientiâ sacrâ, & ardore lucrandarum animarum egregius navem conscendit, & cum duobus clericis & pueris per mare transvectus in Frisiam penetravit, ubi duos continuos annos in docendâ barbarâ gente consumpsit, ipsumque Radbodum gentis Principem, qui jam Adgislo patri successerat, libere adiit, ac salutarem Christi legem exposuit. Verùm cum nec ferocis Radbodi animum inflectere fas esset, nec ullum in pertinaci gente laboris fructum experiretur, rebus in præsens desperatis, conscensâ navi redijt in Hiberniam ad privatam sanctamque in veteri solitudine vitam. Causam hujus cassi frustratq; laboris haud aliam retulit Baronius, quàm quòd nulla Romani Pontificis auctoritate missus, publicum illud Evangelij docendi munus sibi sumpserit Wigbertus. Vel eò felicior Wilfridi Episcopi successus, qui in transitu per modum hospitis tot millia fonte Baptismatis abluit. Nec tamen destitit Egbertus à Frisiæ Saxoniaeque curâ, quin alios post in hanc Christi vineam excolendam, admirabili cum fructu & traductione gentium ad Christi fidem submiserit.

An. Christi 686.

Magnus in hanc rem adjutor promotorq; Pipinus Heristallus, ad quem Regni Austrasiæ totiusque Franciæ administratio devoluta cœpit,

coepit. Nam postquam Waratho vir illustris & Major domus Theodorici Regis fato raptus, suprema Regni præfectura pervenit ad Bertharium Warathonis generum; sed is cum pravitate indolis & dominandi libidine nobilium in se odia concitaret, plerique contracto foedere cum Pipino conveniunt ad deturbandum hominem e clavo Reipubl. Tamenim hujus fastus, quàm Regis ignavia proceribus invisa. Igitur Pipin⁹ Dux Agrippinensis lecto exercitu irrumpit in Neustriam, & apud Veromandos acri prælio congressus Theodoricum & Bertharium in fugam agit. Bertharius à clade profugus, ac latebras quæritans, à comitibus interimitur; quo sublato, Rex nullo negotio cum gaza Regni in potestatem Pipini venit. Tum verò Pipinus votorum compos, non Austrasiæ modò, sed totius Franciæ moderator, futuri Imperij fundamenta jecit: filijs etiam duobus, quos ex Plectrude susceperat, Drocho & Grimoaldo in spem principatus erectis. His, quòd ob ætatem nondum maturi, Nordebertus vicarius ac rector à Pipino præficitur.

At dum hæc interioris Franciæ bella abstrahunt Pipinum ab Rheno & Austrasia, Radbodus Frisonum Princeps (nec enim Regis, sed ducis nomine eum decorat Fredegarius) præter ferociam animi, odio incensus in Francos, aditas Rheno inferiori provincias, quæ Francici juris erant, contractis undique vicinorum Saxonum copijs, invadit, effususque latè per citeriores Franciæ regiones, castellum Wiltenburgense & Trajecti oppidum expugnat. Tum, ut perhibent, ædes D. Thomæ, quam Dagobertus olim struxerat, everfa funditus; ejecti sacerdotes, qui à Cuniberto illic impositi erant: turbatus Christianorum cœtus; nec spolijs modo, sed & cædibus sævitum in Francos, inflammante Barbarorum animos Radbodo, homine ob superstitionem gentis & cultum Idolorum Christianis infensissimo.

Quæ postquam ad Pipinum relata sunt, compositis in Neustria rebus, cum exercitu in Austrasiam inferiorem usque ad Rheni ostia advolat. Bellatum alternis cladibus, dum postremò ad Dorestatum castrum, quod vetus Batavodurum esse volunt, consecutus Radbodem prælio vincit, fugatq; & per cæforum strages in fugam abjicit. Inde victor in Suevos, aliasque gentes cum exercitu movit, quarum ne nomen quidem scriptorum incuria ad nos pervenit. Neque alias has gentes facile dixerim quàm vicinos Saxones à Radbodo in societatem belli attractos. Sanè Paulus Diaconus inter cetera Pipini facinora memorat multa eum bella cum Saxonibus gessisse tum cum Radbodem oppugnaret, tantæque audaciæ militem fuisse, qui uno satellite comitatus Rhenum transierit, & Barbarorum Ducem in cubiculo residentem cum suis obtruncarit. Debellato igitur Radbodo, Saxonum Regiones latè pervagatus castigatæ rebellionis pœnas atque ampla spolia retulit. Radbodus non modò ex occupatis

Fredeg. c. 99.
Epit. Franc.
c. 48.
Pipini
summa
potentia
in Regno
Franciæ.
An. Christi
687.
Fred. c. 100.
Epit. Franc.
c. 48.
Sigeb. in
Chron.

Fred. c. 102.
Epit. Franc.
49.
Radbod⁹
Trajectū
usq; Fran-
corum fi-
nes vastat,
& sacra
Christia-
norum
turbat.

An. Chr.
688. &c.
Fred. c. cit.
Ant. gest.
Franc.
Pipinus
Radbod-
um pro-
fligat.
Paulus Dia-
conus lib. 6.
c. 37.
Radbodo
Saxones
se junxe-
runt, ideo
à Pipino
eorū agri
vastati.
Pipini au-
dacia bel-
lica.

Hadrian.
Ann. in Ba-
tav. c. 14.

inter Rhenum & Mosam provincijs eiectus, sed & citeriori Frisia ex-
utus; quique Medenblici in Hollandia sedem principatus tenebat,
compulsus in Foteslandiam seu Fostam insulam se transferre, & cli-
entelæ Francorum se suaque submittere. Per hanc Pipini victoriam
terroremque Barbaris incussum novum atque magnum Evangelio
demum apertum est ostium in Frisia & Saxonia: tanquam ad id
Deus Pipinum bellicosum Principem tam felici successu fortunârit,
qui per id tempus novos Evangelij præcones doctoresq; Frisonum
& Saxonum ex Anglia ad iter accinxit.

An. Chri-
sti 690.
Petavius.

Intervenit interim excessus Theodorici Francorum Regis &
Monarchæ, quem ignavia prius, quàm mors sepelierat. Multum Re-
gni ejus anni controversi: Fredegarius annos xiv. Auctor gestorum
Francicorum xix. regnasse tradidit: quidam in vigesimum quartum
annum regnum ejus extrahunt, uti quisq; fere exordia regni statuit.
Exitum è vita in hunc annum 690. pleriq; conferunt, nonnemo tri-
ennio ferius. Tetrica illa in narrationis decursu contentio. Duos ex
Clotilde filios reliquit, Clodoveum & Childebertum. Ex his Clodo-
veus eo nomine III. curante Pipino Rex inauguratur, etiamnum pu-
er; quo post quadriennium defuncto, Childebertus frater successit.

Henschen.
in Dagob.

Beda l. 5. c.
11. Sigebert.
Pipinus
Dux Au-
straliæ
XII Apo-
stolicos
Viros ex
Anglia
appullos
Traiectû
suscipit in
tutelam.

Per hanc Regum pueritiam omnis regia auctoritas, regni admini-
stratio, ac bellorum moles penes Pipinum. Is tum Franciæ columen
& Frisonum Saxonumq; terror erat, & quod palmare in viro decus,
post tantam Regum ignaviam unus demum Princeps, qui religionis
Christianæ inter Barbaros propagandæ curam impensè sumpsit.

Beda l. 5.
c. 11.

Unde hic annus Frisiæ, Saxonique longè fortunatissimus tan-
dem ac saluberrimus illuxit. Nam quæ temporum in conversione
gentium divina est dispensatio, quæque virorum Apostolicorum ad
id opus Evangelij fuit evocatio, venere ex Britannia deVecti per mare
in Frisiam, vitæ innocentia, & Christiana facundia zeloque anima-
rum præstantes sacerdotes, per quos longè latèque post inter barba-
ros Frisonum Saxonumque populos exinde disseminatum est ver-
bum Dei. Auctor impulsorque horum D. Egbertus, Abbas in Hu-
fensi insula, de quo supra relatum. Is enim, ut Bedæ verbis referam,
ubi vidit, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, reten-
tus ob aliam sanctæ Ecclesiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus;
Nec Witbertus illas de veniens in partes quicquam proficiebat, tentavit ad-
huc in opus verbi mittere viros sanctos et industrios, in quibus eximius Wil-
brordus Presbyterii gradu et merito præfulgebat. Qui cum illò advenissent
(erant autem numero duodecim) divertentes ad Pipinum Ducem Franco-
rum, gratanter ab illo suscepti sunt: et quia nuper citeriorem Frisiam, expulso
inde Radbodo Rege, ceperat, illò eos ad prædicandum misit. Ipse quoque impe-
riali auctoritate juvans, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret,
multisque eos, qui fidem suscipere vellent, beneficiis attollens. Unde factum
est, opi-

est, opitulante gratia Divina, ut multos in brevi ab Idololatria ad fidem converterent Christi. Willebrordo in hunc numerum adjungit Beda Suibertum, virum modestum moribus, et mansuetum corde. Magnis hic nos litibus expeditisset Beda, si ceterorum quoque ex hoc duodenario numero expressisset sacerdotum nomina. At Marcellinus (. siquidem incorruptus hic vitæ Suibertinæ auctor) id præstitit. *Fuerunt autem, inquit ille, hi missi: Willebrordus, Suibertus, Acca, Wigbertus, Willibaldus, Winibaldus, Lebuinus, duo Ewaldi, Verenfridus, et ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut et sancti Willebrordi conscripsi. Omnes præfati Presbyteri et sacerdotes fuerunt, ac sanctissimus Adelbertus Levita, filius Regis Deirorum, qui pro Christo dimittens Regale Patrimonium cum prædictis electus à S. Egberto, amore Christi peregrinum non recusavit exilium. Et quoniam hi sancti Doctores propagati fuerunt in Anglia de stirpe Frisonica et Saxonica, ideo convenienter prædicare potuerunt Evangelium Christi in lingua Germanica.* Willebrordum certè ut supra relatum D. Bonifacius è gente transmarinorum Saxonum ortum fuisse perhibet; nec de ceteris facile atq; ipso Bonifacio, & qui deinde consecuti sunt Apostolici viri, addubitare licet, majorum origine Saxonum Frisiosq; fuisse, dummodo de ipsis viris constaret; quanta enim de Wunibaldo, Willibaldo, Lebuino, Acca atque ipsis etiam Ewaldis, quos ab hoc numero quidam excludunt, controversia? *Hi deinde duodecim egregii Doctores præparatis omnibus, quæ tantis viris necessaria videbantur, salutatis amicis et parentibus, accepta benedictione tam eximij Archiepiscopi, supernâ comitante clementiâ prospero vento celeriter in Wiltenburg sive Trajectum advehuntur, anno scilicet ab Incarnatione Domini 690. Pontificante Romæ Apostolico viro S. Sergio Papa, anno suo tertio, imperante piissimo Imperatore Justiniano, ac regnante in Anglia Alfrido Rege Northumbrorum, qui Catholica Ecclesiæ regulas sequi semper et amare desiderabat: Episcopante in Ecclesiâ Coloniensi Aldeuino; alij Abeluwinum, alij Baldwinum vocant. Sigebertus, qui Willebrordum cum duodecim socijs ex Angliâ advenisse scribit, hæc ad annum 692. retulit; sed is more suo plerumque tardior ex diversa æra in hunc ipsum annum conspirare reputatur. Wiltaburgum verò, quod Beda & Marcellinus Trajectum seu Ultrajectum designant, alij munimentum Francorum, duobus aut amplius passuum millibus supra Trajectum ad deficcatum Rheni alveum statuunt.* At Beda Wiltenborg & Trajectum unum eundemque locum tradit. Eò igitur delati vitam inter se communem instituerunt, qualis initio nascentis Ecclesiæ Apostolorum fuit. Inde per citeriores Frisiæ provincias Radbodo adeptas (quæ nunc Hollandiæ Comitatu, Episcopatu Ultrajectino, Clivia, Geldria, Transfulania, confiniumque populorum agris continentur) Evangelium Christi tam libere, quam latè promulgant. Ardua, ut solent, initia fuere; fructum præpediente Frisiæ gentis ferocia, &

Beda l. 5.
c. 12.
Marcell. c.
6. in vita
Suib.

Epist. ad
Steph. Pap.

Marcell.

Hadr. Jun.
Cluverius.
Buchelius
in notis ad
præfat.
Beda.

ciâ, & inolita superstitione, à quâ ægre ad Christi sacra se abduci sunt passi incolæ; quemadmodum hæc ex consequentium annorum narratione innotescunt.

An. Chri- Anno igitur insequenti, Apostolici illi viri, confissi patrocini-
sti 691. Pipini, & Castellani Trajectensis, per citeriores Frisiæ circumjacen-
D. Wille- tes regiones verbum Dei palam ac libere docere institerunt: obstu-
brordus pescentibus Barbaris ad novitatem doctrinæ ritusque sacrorum;
cum Apo- majorque per initia labor erat, quàm fructus: donec sensim molle-
stolicis scerent fervore docentium, & miraculorum aspectu. Sunt, qui hoc
Viris Fri- anno velint Willebrordum primam profectionem suscepisse Ro-
siam inci- mam ad Sergium pontificem; quo ex voluntate & auctoritate illius
pit con- feliciùs susceptum opus cum socijs aggredieretur; idque Bedam si-
vertere. gnificare volunt, dum primis temporibus adventus in Frisiam iter il-
Joan. Veld in Chron. lud Willebrordum ingressum refert. At nihil de hac profectione hu-
M. S.

Wigbertus anni Alcuinus. Interim Wigbertus cum socijs quibusdam in Fo-
cum Cle- stelandiæ insulam digressus, Evangelij doctrinam annunciare cepit
ricis in incolis, ausus etiam delubra Jovis & Fostæ inanis Dei, qui vesana
Fostelan- istic præ ceteris superstitione colebatur, comminuere. Inde intrep-
diæ insu- dus ipsum Radbodum convenit, Christi; legem Barbaro exponit.
lam di- Excanduit Tyrannus, ex quòd Wigbertum & superiori in Frisiam
greditur. ingressu nosset, jussit diris cruciatibus enecari: ceteri sacerdotes è ve-
Kemp. de stigio proscripti ad Pipinum se retulere, questi de Radbodi sævitia.
Orig. Frisia Nec alius istic fructus, quàm quod tres homines Christo adjunxe-
Ubbø Em- rint. Primus qui Frisiam fuso sanguine decoravit, Wigbertus. Quan-
mius in Fri- quam Fostelandia in extremis Frisiæ finibus ad Albis Ostia inter Sa-
sia. xonicas magis Insulas reputetur: alijs Hilgerlandia est, antiquitus
Brouwer⁹ in Fara dicta. Hanc & D. Willebrordus & Ludgerus postea disseminan-
Vita S. Lud- di Evangelij causâ adierunt. Dicta ne Insula à Fossis priscis, an à ficti-
geri ad 6. 18. tio Fosa Deo, disceptant auctores.
Molanus de
Wigberto
Pontanus l.
5. Rer. Dan.
Buckelius.

Interceptâ in præsens spe interiorem Frisiam Saxoniamque lu-
An. Chri- crandi, ob Radbodi immane odium in Francos & Christianos, Sui-
sti 692. 3. bertus ac ceteri Apostolici viri omnem laborem convertunt in cite-
4. rioris Frisiæ provincias. Ac mirum dictu, postquam Pipini auctori-
Vita Willeb. tate docendi libertas facta est, quanta tum mutatione, quantaq; ho-
apud Suriū. minum ad Christi religionem accessione Evangelium Christi disse-
minatum sit. Tum primùm Suibertus sanctitatis & miraculorum pa-
tratorum fama inclarescere cœpit, ac ceteri sociorum animari ad
spem uberius fructus colligendi.

At verò cum messis multa se offerret, operarij tamen ob sacer-
An. Chri- dotum inopiam in tam felici laboris successu admodum pauci repe-
sti 695. rirantur, eam in rem hoc anno nonagesimo quinto supra sexcentesi-
Prima Sy- mum Trajecti in primam synodum convenere Apostolici sacerdo-
nod⁹ Tra- tes, quorum Principes Willebrordus & Suibertus. Actum in ea con-
jecti, in cilio
qua actum de Episcopis è suo numero creandis.

cilio potissimum de Episcopis ex suo numero creandis; quod in illa gentium accessione ad Christi fidem, & populorum multitudine, qui tot locis fonte Baptismatis abluti erant, nondum inter se essent, qui sacerdotes inungerent, aut templa & altaria consecrarent. aliaque Episcopi munia, quæ consurgens ad Rhenum nova Christi Ecclesia poscebat, rite obirent. Omnium proinde tam primorum Apostolicorum virorum, quàm eorum, qui recens accesserant, suffragationibus delecti ad id munus Willebrordus & Suibertus, doctrina & sanctimonia vitæ eminentes. Simul, ut convenerat, cœpta supra rudera D. Thomæ ab Frisijs everfa ædes sacra, quam S. Crucis honori post dedicârunt, contento labore exstrui; in eaque nobilem Baptismatis fontem, in quo solennis fieret ablutio, perfecerunt. Soluta conventu, Willebrordus prius ad Pipinum Austrasiæ ducem se contulit, à quo retentus, aliquamdiu inter consilia suscepti operis nonnisi sequenti anno iter ingressus Romam pervenit. Expeditione itinere Suibertus in Britanniam navigavit unâ cum duobus Ewaldis, Acca, Marcellino, & neophytis quibusdam; ubi à Wilfrido Merciorum Episcopo festo D. Bartholomæi die consecratus Episcopus. Idem Beda retulit: *quo tempore fratres, qui erant in Frisia, verbi ministerio* *Beda lib. 5. c. 12.* *mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus et mansueto corde Suidbertum, qui eis ordinaretur antistes: quem in Britanniam destinatum ad petitionem eorum ordinavit reverendissimus Wilfridus Episcopus.* *Marcell. c. 10.* Suidbert⁹ iter in Germaniam eodem adhuc anno relegit cum Marcellino: Acca retentus in Angliâ & Lindisfarnensis Episcopus factus: Ewaldi Eboraco in Hyberniam digressi, serius quàm Suibertus rediere Trajectum. Ita quidem Marcellini habet narratio, quæ difficulter cum Beda & Sigeberto conciliatur. Ille horum martyrium ad prima adventus in Frisiam tempora, atque ante Willebrordi profectiorem Romanam retulit; hic ad annum Christi 693. adscribit, quibus Baronius inhæsit.

Annus jam Christi sexcentessimus nonagesimus sextus processerat, quo D. Willebrordus mirâ gratulatione acceptus Romæ à Sergio Pontifice, ipso die D. Cæciliæ in ejusdem virginis Basilicâ consecratus Ultrajectinorum Archiepiscopus, donatusque quàm amplissima potestate in Frisonum populum, quo Trajectenses, Hollandos, Transisulanos, Geldros & Clivos magnam partem complexus: data etiam facultas mittendi ad Saxones, Boructuarios, vicinasque trans Rhenum gentes Apostolicos viros ad Evangelij propagationem, quo haud multò post Suibertus, Ewaldi ceterique sacerdotes functi nova pro Christo legatione profecti sunt. Nam quomodo ritè docebunt, nisi cum ordinatissima potestate à Christi vicario communicata mittantur? Vel eò mihi persuasum habeo non prius Suibertum & Ewaldos profectos esse in Saxoniam, quàm Willebrordus

Roma

Willebrordus
Romam
proficiscitur, Suibertus in
Angliam, ut Episcopi consecrentur.

Beda lib. 5.
c. 12.

Marcell.
c. 10.

Beda lib. 5.
c. 11.
Sigebert⁹ in
Chron.

An. Christi 696.
Beda l. 5. c. 12.
Beda in Willebr. Heida de Episcop. Ultraject.
Willebrordus Romam advenit, & à Sergio Pontifice consecratur Episcopus.

Roma redierit Trajectum, aut altera, de qua exponam synodus habita fuerit. Interim per absentiam Willebrordi Suibertus Trajectum reversus, & Pontificali jam dignitate exornatus per annum atque ultra, citeriorem Frisiam, vicinumque Theisterbandiæ comitatum pedes Apostolico ritu percurfat, admirabili sanè cum fructu & successu; quippe assiduis viri sancti concionibus & miraculis ab eo editis ingens per oppida, vicos & castella multitudo ad Christi sacra transijt; dejecta palam Idola, clausa fana, aut subversa, aut erecta nova templa, consecrataque à Suiberto, proscriptus superstitionis cultus. Haud alibi pronior populus, quàm per Theisterbandiam, quem omnem prope Christo adjecit. Is deinde mirificè confirmatus, auctusque postquam Splinterum adolescentem submersum aquâ extinctumque grandi miraculo revocavit ad vitam. Habeo auctores, qui hoc anno duos Ewaldos ex Britannia Trajectum rediisse volunt, unaque D. Bonifacium appulisse, quod in vetustis quibusdam monumentis sexaginta ejus anni peregrinationes legantur, quos si ab obitu relegas, hunc annum conficiet; sed malo adventum ejus ad 704, cum Serrario rejicere.

P. Grothius.
P. Veldius.
Serrarius. l. 3.
not. 54.

An. Christi 697.
Broverius
adhunc
annum.
Willebrordus
Roma rediit, quem
Suibertus,
Embricæ
occurrens, ex-
cipit cum
clero.

In vita S.
Ludgeri.
Gelonius in
Sacratio.
Abbas S.
Gertrudis
in vita S.
Gertrudis.
Bachelius l.
2. Gallo.
Fland. c. 25.
Molanus
de inst. Ca-

non. Petr. Beck in Aquisg. c. 2. & 4. Bachelius in notis apud Bekam de Willebrordo.

Certior nobis V Willebrordi ex urbe reditus in Germaniam hoc ipso anno 697. perhibetur. Deflexit is peragratâ Austrasiâ superiore Treviros ad Basinum Episcopum, atque istic cum Horrense cœnobium virginum Divinâ ope adjutus peste liberasset, liberalitate Irminæ Antistitis, Dagoberti Francorum Regis filiæ, Epternacum regale prædium dono accepit; quem ille locum cœpta cœnobij structura sibi secessum delegit. Inde Trajectum ad Episcopi sedem est profectus. Ad famam adventus ejus D. Suibertus cum clericis & discipulis multisque Christianis Embricam usque processit obviam, ubi inter mutuos amplexus congressusque Willebrordus felicem Romani itineris expeditionem, Suibertus auspiciatum laboris sui fructum enarravit. Nihil tum jucundius fuit Willebrordo, quàm audire totam fere citeriorem Frisiam & Bataviam, abjurato inanium Deorum cultu, ad Christi sacra transiisse. Læti igitur ambo Pontifices cum suis Trajectum descenderunt, ubi nihil sollicitius habuere, quàm in fundo Ecclesiæ D. Thomæ prope Trajectense castrum ædificare Basilicam, quàm post uterque Episcopus D. Martino Francorum Patrono consecrârunt. Adstructum deinde Canonicorum colligium, quod recepto tum vocis usu ex sociali Clericorum vita Monasterium est dictum; perinde ut præsides eorum collegiorum antiquitus etiam Abbates sunt compellati. Hic Cathedralis sedes instituto aliorum Episcoporum condi, hic illud totius Frisæ & Saxonie celeberrimum seminarium tum erigi cœpit clericis; ut jam satis demirari non liceat eorum inscitiam, qui ut nomina Monasterij, Abbatum, fratrumque ex communi illa clericorum vita fortè legerunt,

legerunt, ita continuò ex collegijs Canonorum cœnobîa Monachorum, & ex clericis Monachos procudere non sunt veriti; quorum tamen vitæ ratio tam diversa, quàm diversus est utriusque instituti finis.

Insequens annus, qui illuxerat, collatâ in unum operâ, Willebrordo & Suiberto consumptus in obeundis per Frisiam oppidis & vicis, in confirmandis Neophytis, in distribuendis formandisque parœcijs, quibus Pastores animarum, sacerdotes & Diaconos imposuere: in construendis consecrandisque templis, quorum in uno vico Dorestato Marcellini liber perhibet LV. templa exstructa; quod tamen intelligendum de ea, quæ circa Dorestatum est, regione, in qua à Willebrordo & Suiberto socijsque in LV. parœcijs tot ædes sacræ sint erectæ (quas inter multas paulò antè recensui) quod minime supra fidem rerum ab his gestarum; aut certè pro vico pagum intellexerit Marcellinus. Pagum verò circumscriptos terrarum districtus apud priscos illos scriptores sonare in comperto est apud omnes; quemadmodum tota Frisia Occidentalis antiquitus in Ostergoam & Westergoam tanquam in duos pagos regionesq; divisa fuit. Universim hîc cum Furmerio pronunciare libet, superioribus sæculis, cum, typis nondum repertis, omnia calamo exararentur, multa sæpe librariorum exscriptorumque vitio irrepsisse, quæ in ipsorum auctorum autoglypho non erant; aut certè ab alijs imperitis, illustrandi explendique gratiâ, pro arbitrio inspersa esse, cum primis, ubi in exesas vetustate lacunas inciderunt; qui tamen posteritati rectius consulissent, si, uti acceperant, prisca ipsorum auctorum monumenta nobis tradidissent, quamlibet hiulca & corrupta temporum injurijs.

At Willebrordus conspectâ tam admirabili rerum mutatione, qua ultro tot populi divinitus illustrati se in sinum Ecclesiæ dabant, non modò Tongriam sive Thoringiam Cisirhenanam, ceterasque Austrasiæ provincias, à quibus Austrasiæ Apostolus est dictus; sed & Daniam (quam imperitus in Daciam vertit) remotasque in Septentrionem gentes complexus animo, sacerdotes ad eas destinasse fertur, qui salutare Christi Evangelium Barbaris annuntiarent. Moritur inter hæc Drogo, natorum primus, Pipini filius, Dux Campaniæ, & Major domus Childeberti Francorum Regis; cui in præfectura subrogatus à patre Grimoaldus frater, alterque ab eo genitus ex Plectrude conjuge, cui hoc anno, ut Sigebertus prodidit, Theudesindis, Radbodi Frisonum Ducis filia denupta. Adeo Christi religio vel in ipsius Tyranni aulam penetrarat.

Evoluto jam superiori sæculo lætior etiam affulgere cœpit annus partæ per Christum salutis septuagesimus, quo altera synodus

An. Christi 698.
Willebrordus & Suibertus alijsq; Apostolici viri miro fructu Frisiam Christo pariunt.

An. Christi 699.
Fredeg. c. 102. & 104.
Sigeb. in Chron. ad ann. 699.
Theudesindis Radbodi filia datur in matrimonium ab Apo-

Grimoaldo Pipini filio.

An. Chri- ab Apostolicis viris Trajecti est convocata; cui præter ceteros sacer-
 fti 700. dotes quatuor Episcopi, Willebrordus, Suibertus, Wiro & Plechel-
 Altera Sy- mus interfuere. Jam ante septennium Wiro & Plechelmus Scoto-
 nodus A- rum Episcopi Romæ consecrati, ille Deirorum, hic Massæ condidæ,
 postolico- vel ut Beda retulit, Casæ candidæ, in aulam & consilia Pipini Ducis
 rum viro- recepti, eâ doctrinâ & sanctitatis æstimatione, ut moderatores eos
 rum Tra- jecti. conscientiæ suæ Dux delegerit; Wironem cum primis, apud quem
 Crumbach. nunquam nisi tetractis calceis peccata expiare in more habuit; ut
 1.2. hist. Urs. nihil jam vetet, quin duo ferventes illi præfules pro communi reli-
 Gelenius in gionis, surgentisque inter Frisios Ecclesiæ causa tam hortatu Pipini
 Plestrude. Surius in quàm suis auspicijs ad Trajectensem hanc synodum convenerint, se-
 vita Wiro- que in partem laboris, quod à Plechelmo post præstitum, obtule-
 nis. rint. Marcellinus huic synodo, etiam Wilfridum, qui post Bonifaci-
 Baron. in us est dictus, præsentem sistit, quippe qui S. Suibertum & Ewaldos
 Martyr. ad ex Anglia consecutus sit; quanquam Serrarius, ut post referam, ad an-
 8. Maj. Tri- num 704. ejus ex Anglia adventum referat. Actum hoc celebri con-
 themius. gressu Episcoporum & sacerdotum (quorum jam plures ex Britan-
 Molanus in nat. SS. Bel- gij. ventu Episcoporum & sacerdotum (quorum jam plures ex Britan-
 Post syno- dum mis- nia cum Suiberto & Ewaldis accefferant) primùm de ordinandâ Ec-
 si Aposto- clesiæ disciplinâ, firmandoque seminario Cleri, in quo formarentur
 lici viri in viri ad Apostolicum munus idonei. Magnis deinde animis agitatam
 diversas inter ipsos de proferendâ inter Saxones & Transrhenanas gentes
 Frisiæ partes. Evangelij doctrinâ: quam in rem duo illis hortamenta fuere, succes-
 sus per Frisiam, & Pipini Francorumque auctoritas. Igitur Werenfri-
 dus in Bataviam, Adalbertus Levita, filius Edibaldi Regis Deirorum
 Egmondam, Marcellinus & Lebuinus in Transisulaniam, hic Da-
 ventriam, ille Aldensaliam ad confinia Saxonum missus; ceteri verò
 hac illacque per diversa Frisiæ & Transisulaniæ loca dispersi, pronam
 & ingentem paganorum multitudinem Christo adjunxere. At Ewal-
 di duo geniti fratres & sacerdotes in Saxoniam profecti ad ferocio-
 res gentes pro Christo legationem susceperunt, ut Barbaris Evange-
 lium Christi annuntiarent. Marcellinus hos Nabiam primò, ac de-
 inde in Saxoniam ingressos, brevique glorioso martyrio coronatos
 memorat. Quæ illa sit Nabia, nondum quisquam explicatè est asse-
 cutus; Utrumne navim conscenderint, & per Visurgis ostia intra-
 rint Saxoniam ac Nabiam pro navi perperam quis exscripserit; an
 vero per Nabaliam, quæ multis est vetus Isala, transgressi in Saxoni-
 am ultra quàm ceteri præcones primùm penetrârunt, idque Marcel-
 linus voluerit, incompertum adhuc, neq; alij præfiniri audent. Cer-
 tius, explicatiusque de Evvaldis Beda: Duo inquit, Presbyteri de natio-
 ne Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro æternâ patriâ exulaverant,
 venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem præ-
 dicando Christum acquirere possent. Erant autem unius, ambo, sicut devo-
 tionis, sic et vocabuli. Nam uterque eorum vocabatur Hewwaldus, eâ tamen
 distin-

Cluverius.
 Buchelius in
 notis ad
 Heidam.

Ewaldi in
 Saxoni-
 am missi.
 Bedalib. 5.
 6. 11.

distinctione, ut pro diversâ capillorum specie, unus Niger, alter Albus Herwaldus diceretur. Quorum uterque pietate Religionis imbutus; sed Niger Herwaldus magis literarum scientia erat instructus. Qui venientes in provinciam intraverunt hospitium cuiusdam villici, petieruntq; ab eo, ut transmitterentur ad Satrapam, qui super eos erat, eò quòd haberent aliquid legationis et causæ utilitatis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent Regem iidem antiqui Saxones, sed Satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo mittunt equaliter sortes, et quemcunq; fors ostenderit, hunc tempore belli Ducem omnes sequuntur, et huic obtemperant: peracto autem bello, rursum equalis potentia omnes sunt Satrapæ. Suscepit ergo eos villicus, et promittens se mittere eos ad Satrapam, qui super se erat (ut petebant) aliquot diebus secum retinuit. Qui cùm cogniti essent à barbaris, quòd essent alterius religionis (nam hymnis semper et psalmis et orationibus vacabant, et quotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vasa sacra, et tabulam altaris vice dedicatam) suspecti sunt habiti; quia sperarent ad Satrapam, et loquerentur cum illo, averterent illum à Diis suis, et novam Christianæ fidei religionem transferrent: sicq; paulatim omnis eorum provincia, veterem cogeretur in novam mutare culturam. Itaq; rapuerunt eos subito et interemerunt, Album quidem Herwaldum veloci occisione gladii: Nigellum autem longo suppliciorum cruciatu, et horrenda membrorum omnium discerptione, quos interemptos in Rhenum projecerunt. Quod cùm Satrapa ille, quem videre volebant, audisset, iratus est valde, quòd ad se venire volentes peregrini non permetterentur, et mittens occidit vicinos illos omnes, vicumque incendio consumpsit. Passi sunt autem præfati sacerdotes et famuli Christi quinto Nonarum Octobrium die. Nec martyrio eorum cælestia defuere miracula. Nam cùm perempta eorum corpora, amni (ut diximus) à paganis essent injecta, contigit ut hæc contra impetum fluvii decurrentis per quadraginta fere millia passuum, ad easque loca, ubi eorum essent socii, transferrentur. Sed et radius lucis per maximum atque ad cælum usq; altus, omni nocte supra locum illum fulgebat, ubicunq; ea pervenisse contingeret; et hoc etiam pagani, qui eos occiderant, intuentibus. Sed et unus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de sociis suis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri et ad sæculum quoq; nobili, qui de milite factus fuerat Monachus, indicans quòd eo loci corpora eorum posset invenire, ubi lucem de cælo terris radiasse conspiceret. Quod ita compertum est. Inventa namque eorum corpora juxta honorem martyribus condignum recondita sunt, et dies passionis vel inventionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Deniq; gloriosissimus Dux Francorum Pipinus, ubi hæc comperit, adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in Ecclesia Colonia civitatis juxta Rhenum. Fertur autem, quia in loco, in quo occisi sunt, fons ebullierit, qui in eodem loco usque hodie copiosa fluenti sui dona profundat. Hæc Beda de primis Saxoniarum nostrarum Martyribus, neque narrationi ejus quis fidem hæctenus detraxit. Quod tamen is scribat corpora Martyrum à nece

D. Ewaldi
di quoti-
die cele-
brant.

Ewaldi
primi
Westfa-
liae Mar-
tyres.

Miracu-
la post
mortem.

Ewaldi
rum cæ-
des ubi
facta sit.

Gelen. in
Sacrar.

Vita S. An-
nonis.

Wernerus
Roleving. de
lib. 2. de
laud. West-
fal.

Wernerus
Roleving. de
laud. West-
falen. in Sa-
crar.

Cleinforig.
Türckius in
ms. Chron.
Grothuf. &
Veldius in
ms. Chron.
Vita S. An-
nonis.

Gelen. in Sa-
crar. & de
magn. Co-
lon.

Lamb.
Schaffnab.
Veldius.
Tilmo

Sacerdos
unus ex
Apostoli-
cis viris.

in Rhenum projecta, tanquam haud procul à ripâ fluminis interem-
ptos velit, haud satis convenit cum ijs, qui de loco necis disceptant,
quando id quidam in Larenfi pago haud procul Horstmaria in diœ-
cesi Monasteriensi, alij Cronenburgi in oppido Ducatus Montensis
id factum opinantur. Certius illi, qui in vico Appelderbeca comita-
tus Marcani haud procul Tremoniam martyrio affectos contendunt;
istic enim villa & molendinum, quæ à morticino loco nomen servât:
posterius etiam ex quo post Christiani facti, locum inter monumen-
ta sacra coluerunt. Istic in propinquo Embscara fluvius, in quem Mar-
tyrum corpora provoluta, & secundo aquarum fluxu in Rhenum
delata sunt, postquam Rheno excepta, mutato naturæ cursu visa sunt
per adversum flumen innatare, & quadraginta fere millia passuum
ascendere, dum ad ostensum cœlesti radio quietis locum perveni-
rent. Cetera quæ obtenduntur, non Martyrij, sed hospitij stationisq;
loca fuerunt. Nam & à primo in Westfaliam ingressu Comitatum
Hojanum adiisse feruntur. Inde Westfaliam annunciando Christi
legem Apostolico ritu peragrasse. Ac cum in Larenfi vico benignio-
res promioresque reperissent ad Christi doctrinam audiendam, per-
stiterunt aliquamdiu apud incolas. Monstratur eo in pago fons tribus
scatebris profiliens, quem percusso in terram viatorio baculo elicie-
re, dum extrema siccitas affligeret incolas. Rus etiam religione sa-
crum & rastro intactum à multis retro annis ex memoria horum vi-
rorum. Sed memorabilior in eo ædes sacra, Divis hisce olim posita re-
staurataque nostra ætate ab Episcopo Christophoro Bernardo. Ni-
hil in his certius quàm tradita majorum fides, ad quam hujusmodi
referri debent; nam multa etiam ob vêtustatem & incuriam scripto-
rum obscura; perinde ut nec satis constet, quo anno Westfaliam in-
trârunt, aut quot in eâ peragrandocendoq; consumperint. Mar-
tyrium interim cum probatis auctoribus ad hunc annum retulimus.
Corpora horum Divorum postquam Pipinus & Plectrudis totusq;
Clerus summâ veneratione excepit, condita sunt Colonia Agrippi-
næ in æde D. Cuniberti. Ea post humo levavit, extulitque honoribus
D. Anno Coloniensis Archiepiscopus. Capita sub id tempus Mona-
sterium translata, quæ dono Annonis, ut persuasum, Fridericus Mo-
nasteriensis Episcopus, qui duo inter se conjunctissimi fuerunt, im-
petravit; tanquam Monasterienses sibi partem eorum peterent; à
quibus primam Evangelij lucem acceperant.

Quem Beda supra memoravit Tilmonem, monitum cœlitus
de Ewaldorum corporibus reperiendis, is tum in Cæsaris insula cre-
ditur stationem habuisse, quam post dono Pipini accepit possiden-
dam excolendamque D. Suibertus. Adeo non omnes ex illo cœtu à
Marcellino percensiti sunt, novis quotannis ex Britannia socijs ad-
venientibus; ac fortè ut Bollandus censuit, unus ex primis Aposto-
licis

licis viris fuit. Nam Egbertum plures in hanc messlem paratos collegisse satis à Beda significatum. Et unde quatuor illi sacerdotes, quos Suibertus secum traduxit ad Boructuarios ?

Sub idem tempus, quo Ewaldi Saxoniam fuso sanguine decorârunt, D. Willebrordus Rhenum transgressus Embricam, quæ in Saxonicâ fluminis ripâ Francis parebat, cum Clericis suis ornatuque sacrificiali accessit, ac celebrem illam Canonicorum Ecclesiam D. Martino consecravit, ubi & nobilem Lipsanothecam in arcæ modum, unde dicta fuit, hodieque conspicitur, formatam, exornatamque auri & argenti laminis reliquit; in eamq; non modo Divorum pignora, quæ Romæ à Sergio Papa dono acceperat, sed & augustissimam Christi hostiam à se consecratam inclusit, argentea ad id theca per modum Crucis aptata, ut illa Lipsanothecæ & hierothecæ simul usum præstiterit, ex quo antiquissimo Ecclesiæ ritu heterodoxi priscam ac veram majorum suorum religionem facile recognoverint, vetus inscriptio sic habet.

Actum D, duo CC, quando Deus incola terræ. Quæ hunc annum Christi septuagesimum notis suis conficit. Species panis, quæ sacratissimum Christi corpus servabatur, à primâ Willebrordi consecratione ad nostra usque tempora permanserunt integræ incorruptæque, donec hæresi urbem ingressâ cœpère corruptioni obnoxia deprehendi, quasi Christi illa præsentia hæreses ferre non posset; ideoque à Sasboudo demum Episcopo inter sacrificandum absumptæ. Manet interim calix D. Willebrordi, quo ille sacrificium toties fecit, posteris intaminatæ religionis monumentum. Soepius hæc à me visâ contrectatæque Embricæ, quò confidentius referre necesse habui. Embricâ ad vicina loca digressus Willebrordus consecrando ædes sacras, docendoque rudem populum haud secus quàm ceteri Apostolici Viri, trans Rhenum Christi Evangelium libera voce promulgavit, Isala tum Saxones Francosque dividente. Medijs tum horum Boructuarij inter Amasim & Luppiam; quanquam post à Saxonibus trans Luppiam submoti, ac subinde etiam à scriptoribus Saxonum nomine comprehendebantur.

*Accessit hoc anno in partem Apostolici hujus laboris D. Wulfrannus Senonensium Episcopus; is postquam inter suos aliquot annos omni virtutum ac sanctimonix commendatione Episcopatum administrasset, cœlesti voce admonetur, iret in Frisiam, gentique barbaræ verbum Dei traderet; ad quæ promptus Wulfrannus cœnobium Fontanellæ adit, delectisq; ex eo cœtu religiosi viris idoneisque ad docendum inter Barbaros legem Christi navem conscendit. Postquam in altum provectus, & pro more in ipsâ navi sacrificium oblaturus, navem tantisper in anchoris consistere jubet, ecce in apparatu sacrificij, patina calicis ministro è manibus elapsa in mare defluit,

Quæ à D. Willebrordo Embricæ gesta.

* Vita S. Wolfranni apud Surium & Bollandum xx. Martij ex fona Monacho & scriptore. Baron. ad ann. 700. Bollandus in Comm. §. 2. Veldius in ms. Chron. Turckius in ms. Chron. D. Wulfrannus Senonensium Episcopus divino monitu proficiscitur in Frisiam. Sacrificat in navi.

Wulfran-
ni cum
Radbodo
congrega-
tus.

Radbodo
sacris in-
structus
pedem à
fonte ba-
ptismi re-
trahit.

defluit, quæ ad preces Episcopi haud secus quàm Eliseo vati securis se è fundo sponte reddidit. Inde felici cursu delatus in Frisiam per quinquennium vineam sibi à Deo monstratam excoluit. Multi per hunc sanctum Episcopum fonte Baptismatis abluti; quos inter ipsius Radbodi Ducis filius, & mox cœlo post Baptismum transmissus. Multis præterea miraculis, quæ ad stuporem narrantur inter res ab eo gestas, clarus, magnam Frisonum multitudinem Christo adjunxit. Aggressus inter hæc magnanimus Præsul ipsum Radbodum gentis Principem; eoque ferocem hominem deduxit, ut se saluari Baptismatis fonte abluendum sisteret, cò vel maximè permotus, quòd a Wulfranno identidem audiret, nemini sine Baptismate ad immortalem vitam cœlum patere. Jamq; ad Baptismi lavacrum procedebatur, cum Radbodus fluctuans Wulfrannum interrogat, utrumne tot gentis suæ Principes ac nobiles ante se viros, qui sine Baptismo è vitâ exissent, censeret cœlo exclusos, atque ad inferos & damnatorum societatem abiisse. Cui Wulfrannus: certus apud Deum selectorum est numerus, nec ulli sine Baptismo hætenus ad cœlum aditus patuit. Quo audito pedem retraxit, palam inquit: malle se apud inferos inter tot gentis suæ Principes ac procures, quàm in cœlo cum exiguo illo adhuc & abjecto gentis suæ numero, qui Baptismum recepissent, vitam immortalem agere. Interim Radbodus miserat legatos, accersitum ad se D. Willebrordum, ut ejus simul consilijs de suscipiendo Baptismo ageret. Atque is cum didicisset, quibus artibus illusus esset Wulfrannus, legatis respondit frustra suam operam à Radbodo expeti, qui Wulfranni doctrinam abjiceret. Intelligebat nimirum Willebrordus versipellis hominis ingenium, quem in numerum politicorum hujus sæculi non immerito referas, sacra ac Divina mysteria non nisi per risus & jocos tractantium. Nihil tamen his deterritus Wulfrannus constanter Barbaros Christi legem docuit, quorum exinde plurimos Christianis aggregavit, meritis etiam Frisiæ Apostoli nomen, quod à scriptoribus illi attributum lego; donec senio & pedum debilitate præfractus in Franciam se referret ad Fontanellæ cœnobium, in quo abdicato Episcopatus munere sanctissimam vitam clausit. Ortus ex Francorum nobilitate perhibetur; nec dubium, quin prima & communi Francorum origine Germanus, cui tam expeditum linguæ commercium fuit in erudiendis Frisonum populis. Nomen certè Germanum prodit; volueritque sanctissimus Præsul non minus quàm ceteri, qui ex Anglia advenerant, miseratus gentem suam, lumen veræ religionis referre, à qua majores olim spiritum vitæ lucemque acceperant.

An. Chr.
sti 701.
702. 703.
& 704.

Inter hæc D. Suibertus Episcopus comitatu quatuor sacerdotum Willeici, Gerhardi, Theodorici ac Bosonis, & duorum puerorum Walteri & Joannis, vicinas primùm provincias inter Rhenum & Isalam

Ifalam excolendas suscepit eò liberius, quò propius Pipini & Fran-
 corum auctoritate fultus erat. Magno lucro fructuque hæc cultura
 processit. Nam præter aspectabilem corporis habitum, vultusque
 decorem, inerat viro insita modestia, & mira in agendo suavitas;
 quàm affabilis summis infimisque, tam dulcis facundusq; eloquio.
 Quæ cum abditam Præfulis spirarent sanctimoniam, tum his omnes
 paganorum ad se trahebat animos, ut tanquam ad Doctorem è cœ-
 lo sibi submissum confluerent. Augebat cuncta miraculorum ful-
 gor, quibus mitigati victique, abjurato Dæmonum cultu, ultro se
 Christo dabant: passi simulacra confringi, fana claudi, & Christiano-
 rum ritu templa erigi; quorum multa in ipsis Saxoniae confinijs S.
 Præsul extruxit. Hoc novo Evangelij successu, cum VVillebrordus
 Trajecto auxiliares submitteret sacerdotum copias, provocatus D.
 Suibertus interiorem Saxoniam ingreditur, novam inter Barbaros
 messem tentaturus. Igitur per initia anni, rigente adhuc hyeme cum
 memoratis supra socijs Minimigardum, quo tum vocabulo Mona-
 sterium appellabatur, zelo animarum plenus accensusque conten-
 dit. Inter comites hujus profectionis B. Marcellinus, scriptor horum.
 Ita enim ille de se: *Hucusque ego Marcellinus præfatus discipulus ipsius*
Willebrordi cum S. Suiberto conversatus, quæ conscripsi, vidi, et ferme omni-
bus præscriptis interfui. Et deinde ipso tendente cum suis ad Minimigardum,
ego redii, habitâ benedictione ipsius, Frisiam versus. In Transisulanis scili-
 cet partes, in quibus se scribit Aldensaliam, Covordiam, Daventriam,
 omnemq; Trentam & Tuentam Evangelij luce illustrasse, ac totum
 illum populum, in quo ante Suibertus simul laborarat, ad Christi fi-
 dem attraxisse, ut horum locorum moderator in vicem Suiberti à
 Willebrordo impositus videri possit. Jam enim Suibertus Episcopus
 aliam Evangelij provinciam ingressus, palam ad libere Christi legem
 docebat Minimigardi. *Nam haud multò post, quàm Episcopus factus est,*
ad Boructuvariorum gentem secessisse, ac multos eorum prædicando ad viam
veritatis perduxisse, paucis Beda scripsit, explicatius Marcellinus; à
 quo & concio ejus ad populum refertur, quâ vanitatem Idolorum,
 Dæmonum fraudes, cæcitatem gentis & omnem illum superstitio-
 nis cultum, tum Christi mysteria & fundamenta Christianæ religio-
 nis populum edocuit. Cupidè audiebatur ab incolis, majorque in-
 dies multitudo affluebat, quod mirere inter Barbaros, nullis palam
 obstrepentibus, aut molestis. Tantum ab injurijs aberat, ut benefi-
 cijs occupârent, in ædes & hospitia invitârent, domi explicatius audi-
 turi, quæ publicè non perceperant. Mox etiam doctrina grandi mi-
 raculo confirmata. Nam cum eo die, quo Ecclesia conversionem D.
 Pauli agit, ad frequentissimum populum peroraret, deportatur in
 mediam concionem gestantium manibus locuples mulier, sed inops
 omni membrorum usu, quibus contracta jacebat, vel solo aspectu
 misera-

D. Suiber-
 tus cum
 socijs
 Westfa-
 liam in-
 trat ad
 Boructua-
 rios, &
 Christi
 Evangeli-
 um docet
 Barbaros.

Marcell. 6.
 15.

Beda lib. 5.
 c. 12.
 Suiberrus
 Mimigar-
 dam adit,
 quæ urbs
 Monaste-
 rium post
 dicta.

Miraculo
 contractâ
 mulierem
 sanat.

miserabilis, quod monstro quàm homini similior. Multis hæc impensis frustra medicorum opem pertentarat; at postquam audiit alium medicum adesse, etiam patrandis supra vires naturæ operibus clarum, spem meliorem concepit: nec ea fefellit miseram; quàm enim illa supplex Suiberto se commendavit, tam ille benignus fîsusq; Deo, vel unico Crucis signo pronunciato formatoque, repente sanitati reddidit, admirantibus, qui hæc in plenâ concione videbant, cunctis Mimigardi incolis. At nemo lætior, quàm quæ recepto usu membrorum suis pedibus domum redijt; neque mox quicquam salubrius habuit, quàm lavacro Baptismatis ablui, & Christi fidem palam profiteri; grataque non minus Deo mulier, hortatu D. Suiberti, ædem sacram suis impensis domui suæ contiguam construi imperavit, in qua Christiano ritu sacra peragerentur, dicataque Deo & D. Paulo, ædes quod festo ejus die cœlitus perfanata esset. Prima hæc in Saxonia post Sufatensem sacra Christianorum ædes. Quo in loco post Carolus M. Basilicam condidit, quæ eidem post Apostolo Paulo ex hac prima beneficij miraculij memoria est dicata, delectusq; ob hæc idem Apostolus totius Episcopatus Patronus; quemadmodum hæc è constanti & perpetuâ majorum fide in Monasteriensis Ecclesiâ, referuntur.

Ædes D. Paulo structa, quod die conversionis D. Pauli cōtracta mulier sanata.

At res gestas D. Suiberti pari jam fide persequamur. Is postquam tam prospere sibi Monasterij res succedere comperit, & nullo inter Satrapas & gentis procures obnitente liberum hic aperiri ostium Evangelij, mansit aliquamdiu apud incolas loci, docendo firmandoq; novam credentium congregacionem. Ac famâ viri indies per Saxoniam inclarescente, convenire ex propinquis remotisque locis ad cœlestem hunc corporum animorumque medicum, aut opem experturi, aut doctrinam, quæ per Frisiam & vicinas regiones tanto gentium plausu excipiebatur, audituri. Quos inter Adelbertus Bilveldiæ vir primarius, atque opibus præpollens misit duos honestos adolescentes è famulitio suo Minimigardum, qui Suibertum Bilveldiam acersitum ad se deducerent; adeo enim miser angina fauciumque inflammatione laborabat, ut spiritum vix traheret amplius. Simul per hos denunciari jusserat Suiberto, si quidem his doloribus periculoq; vitæ se eximeret, Christi se religionem suscepturum. Quibus auditis, Suibertus cum Presbyteris & Clericis suis Bilveldiam advolat, hominemque cum morte luctantem reperit. Hic Suibertus se in preces prosternere, explicare viatoriam aram, palam sacrificium missæ facere; quo peracto, è calice potum præbet morituro: vix pauxillum ille biberat, cum omnem simul vim morbi detersam sentit, surgitque sanus & hilaris, Dei in se beneficentiam extollens; neque quicquam prius habuit, quàm ut Baptismatis unda ablueretur. Fama hujus miraculi vulgata per oppidum & provinciam, con-

Suibertus Bilfeldiâ evocatus insigni miraculo post sacrificium peractum sanat angina laborantem, & cum morte confitentem.

am, confluunt oppidani, amici, consanguinei, gratulantes, permit- tentesque se D. Suiberti doctrinæ; quorum permulti, abjurato Ido- lorum cultu, aqua Baptismatis abluuntur, & Christianos se profiten- tur. Et quia se nova Bilveldiæ surgentis Ecclesiæ inter Barbaros spes dabat, perstitit hic per dies aliquot Suibertus. Oppidum verò Bilvel- dia est comitatus Ravensbergenfis ad radices Teutonicorum mon- tium, inter veteres Angrivariōs, haud procul à Widekindi arce, intraq; jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis, post ea descriptam à Carolo M.

Plantato Bilveldiæ quoque Christianorum cœtu, Suibertus ro- gatu gentiliū quorundam infirmorum, seu ut in fide solidaret, seu ut morbos eorum curaret, Minimigardum revocatur; deductusque est Bilveldiā in viam honorifico Christianorum & paganorum co- mitatu, sanctitatem viri admirantium.

Hoc in itinere, obviam habuit cœcum hominem. Is cum didi- cisset Suibertum Christianorum Episcopum adesse, petijt à ductore ad Episcopum deduci. Sed ille dimisso cœco Episcopum pro stipe interpellat. Alia cœci mens erat adeundi Episcopum, eoque impor- tunius exclamare cœpit & obsecrare. Audijt hæc Episcopus, & quæ velleret cœcus, intelligens, mittit Willeicum sacerdotem, simulque ba- culum suum viatorium cœco porrigendum tradit, ut hoc innixus ad se veniat. Vix cœcus baculum comprehenderat, & tenuis lux quædam oculis affundi cœpit, qua adjutus Suibertum accedit, uni- cèque Baptismi lavacrum exposcit; quem Suibertus signo crucis fa- cto consignat, & momento omnem visum oculis reddit. Novus ad- hæc paganorum spectantium stupor, qui ad pedes Episcopi provo- luti Baptismum flagitârunt. Minimigardum ingressus brevi tempo- re dictis factisque mirificis fidelium istic cœtum auxit, passusque est se in eo loco retineri diutius, quòd stabilem istic religionis sedem moliretur. Jacta tum certè illa fundamenta, quibus post eodem ad- huc sæculo nobilis Minimigardenfis Ecclesiā superstrueta. Ac post- quam ordinatis in præsens omnibus, impositoque sacerdote novel- lum Christianorum cœtum confirmasset Minimigardi, Suibertus cum suis in interiorem Saxoniam profectionem suscepit, *perven-* runtque ad grandem quendam vicum, cui nomen *Brunsvick*, ubi per dies aliquot substitit annunciando verbum Dei, illustrandoque cœ- cos barbarorum animos, quorum multi, ut alijs in locis, Christo per Baptismum nomen dedere. Juvit & hic Divina manus cœptum Evangelij opus. Quippe inter loci incolas oblatus vir nobilis, cui si- nistrum latus apoplexiā obstupuerat; neque manuum tantum pe- dumq; usum, sed & oculo sinistro visum interceperat malum; quem tamen hominem post fusas ad Deum preces impresso crucis signo integræ sanitati reddidit. Id quia spectârunt plures pagani, audie- runtque

Suibertus in reditu Monaste- rium cœ- co visum reddit. *Marcell. c. 17.*

(alijs Bar- dewick) Suibertus Brunswi- gum adit, & mira- culo do- ctrinam illustrat. *Marcell. c. 18.*

runtque mox vici incolæ, cœpit cum incrementa fama miraculi augeri credentium numerus. Quantum hæc accepta in populo, vulgataq; per provinciam, tantum furere sacrificuli, concitare populum, Satrapam loci implorare, ac ni Suibertum ejiciat turbatorem cultus suorum Deorum, mortem intentare. Quibus evictus Satrapa, etsi Suibertum veneraretur, rogat ut se concitationi plebis subtrahat. Obsecutus consilio Satrapæ Suibertus Brunswico excedit, relicto tamen Bosone Presbytero ad solatium eorum, qui Christo nomen dederant.

Suibertus
Brun-
swico
ejectus
cetera
Saxoniz
& West-
faliz loca
docendo
peragrat.

Suibertus Brunswico exclusus, cetera Angariæ Saxonizque loca Apostolico ritu peragrat, annunciando per oppida, pagos & vicos Evangelij doctrinam. Digna quidem ea perhibet Marcellinus, quæ in fastos ad posterorum memoriam referantur; sed eam ab hoc Episcopo rerum gestarum esse copiam, quæ calamum scriptoris fatigent. Ipse per fastigia tantum narrando progressus, plura etiam daturus, si, ut ceteri, comes inspectorque adhæsisset. Virum interim ejusmodi memorat, qui admirabili spiritu zeloque animarum intrepidus se omnibus periculis objecerit, quemque nemo unquam laboribus fatiatum repererit, quin aut docendo populum, aut sacrificando, precandoque Deum, aut legendo dies noctibus conjunxerit. Juvit hanc libertatem docendi verbum Dei Francorum Regum auctoritas & potentia, quorum metu in eos, qui Ewaldos recens trucidarant, tam severo supplicio vindicatum, ut vel inde similia tam facile in Suiberto Barbari non fuerint ausi pertentare; manseruntq; adhuc Saxonum procures in amicitia & fœdere cum Francorum Rege Childeberto, Franciæ monarchiam obtinente. Quanquam penes Pipinum Majorem domus totius Regni bellorumq; administratio, quibus adhuc Frisios ac Saxones compressos tenebat.

An. Chri-
sti 704.
Serrar. lib.
3. rerum
Mogun.
Notat. 54.
Bonifacij
adventus
in Frisi-
am.

Appulit hoc anno, si non prius, ut quibusdam visum, novus ex Anglia Apostolicus vir & gentium Doctor Winfridus, quem deinde Bonifacium dixere, celebris jam ante in Anglia sacerdos nobilitate, doctrina & legatione ad Reges gentis suæ, ex quâ & ipse ex Saxonum parentibus ortus. Multis tandem precibus obtinuit legationem proficiscendi ad barbaros gentes docendas; adductisq; secum adjutoribus sacerdotibus & Clericis, Trajectum venit ad S. Willebrordum; à quo honorificè exceptus, adscriptusque in Clerum per tredecim annos tirocinium posuit in erudiendis Frisiz, Bataviæ & confinium regnorum populis; quem postea Moguntinum Archiepiscopum ac totius Germaniæ Apostolum suspexit Europa. Is primùm septem annos in pago Wyrha ad Rheni ripam, sex deinde in alijs duobus locis curatorem animarum, doctoremq; rudium hominum egit, cum magna sæpe egestate conflictatus. In postrema tandem statione Gembertum discipulum habere cœpit; de cetero tanquam in solitudine

S. Lud. de
Bonif. apud
Brou.

tudine tot annos versatus, Apostolicum illum spiritum, quo Hassia, Thuringia, ac tota Germania illustrata est, collegit.

Anno ab hinc consequente, quem Marcellinus septingentesimum quintum consignavit, D. Suibertus ad Boructuarios digressus, novam in durâ & barbarâ gente vineam Christi excolere cœpit. Prisci hi populi Bruçteri fuere, tot Romanorum Francorumq; scriptoribus memorati intra Rhenum & Amasim, sensimq; trans Luppiam depulsi Saxonibus eorum loca occupantibus, veterum Francorum reliquiæ, ea tempestate Ducatum fere Montensem & Comitatum Marcanum infidebant, ideoq; recepti in clientelam ac fœdus Regni Austrasiæ, & Ripuariæ cum primis provinciam. Homines, uti Marcellinus, descripsit, inculti, sævi ac barbari, qui in humano corpore ferinas mentes induerant, & quod his detestabilius, superstitioni inanium Deorum deditissimi, vacare augurijs, Dijs humano sanguine litare & nefandis sacrificijs responsa Dæmonum exquirere. Hoc ferarum lustrum ingressus Suibertus, primum Satrapam provinciae conveniendum duxit; quem in primo congressu suavitate morum, dicendi facundia, & Pipini auctoritate sibi conciliavit. Pòst ubi Suibertus obeundo vicos & oppida palam docendo Christi legem exponere cœpit, doctrinamque viri sanctissimi Deus alijs atque alijs prodigijs illustravit, sensim Barbari mitescere, audire docentem, permittere se novis Evangelij legibus, & ad Baptismi lavacrum se offerre. Jamque Christianorum cœtus abjurato Idolorum cultu colligebantur, cum sacrificuli illorum locorum, turbines populi, factâ seditione in Suibertum ruunt, virumque pugnis, lapidibus, baculisque retortis pulsatum exturbant vico; ac jam prope erat, ut trucidarent, cum periculo subvenientium Christianorum manibus eripitur Suibertus. Fuerat inter hos furiosos homines nobilis quidam Boructuarius ex Veltberg, ex Etheris (ita etiam locus domicilij & nobilitas consignatur) Is quia primum ictum Suiberto impegerat in caput, mox a Dæmone correptus, ac dirum in modum tortus est. Implorati sacrificuli gentis ad opem: sed his nequicquam laborantibus, ac Dæmone etiam exclamante, non se excessurum hospitio corporis, nisi Suiberti Christianorum Episcopi imperio, advocatur Suibertus, & Dæmonem signo crucis repente ejicit, qui non sine audaci comminatione, tu quidem, inquit, nunc me hoc hospitio ejicis, sed faciam ego, ut brevi hac provincia exturberis. At nobilis ille vir Divino motus beneficio Baptismi unda ablui petijt, receptusq; in Christianorum cœtum, tanto constantius Christianorum causam agere cœpit. Multorum exinde inter Boructuarios ad Christi fidem accessio, quo in numero etiam duo gentilium sacrificuli. Fecit is secundus eventus, ut per biennium inter eos moraretur Suibertus, Idola sub-

An. Christi 705. & 6.

Marcell. 6.

19.

D. Suibertus ad Boructuarios proficiscitur, ijsq; Evangelij doctrinam tradit.

Boructuarij sævi, & dæmonum superstitioni dediti homines.

S. Suibertus indignè tractatur à Boructuarijs.

Marcell. 6.

20.

Suibertus per biennium

Mm

locis

nium ver- locis imponeret. Aderat sanctissimo Episcopo continua miraculo.
fatus apud rum vis cœlitus concessa. Jamque catervatim confluebant ad audi.
Boructua- endam Suiberti doctrinam incolæ, magnisq; incrementis surgebat
rios, do- nova inter Boructuarios Christianorum Ecclesia, tanto opportuni-
cendo le- or felicioque futura, quo propior Rheno Francorum patrocini-
gem Chri- sperare poterat; cum orto inter Saxones & Boructuarios bello, res
stianam. simul Christianorum perturbari cœpit. Paucis id complexus Beda :
An. Chri- *Expugnatis non longo pōst tempore Boructuariis, à gente antiquorum Saxo-*
sti 707. *num, dispersi sunt quolibet hi, qui verbum Dei receperant: ipseque Antistes*
Beda lib. 5. *Suibertus cum quibusdam petiit Pipinum, qui interpellante Slichildedride*
c. 12. *(Plectrude videlicet) conjuge sua, dedit ei locum mansionis in insula qua-*
Bellū in- *dam Rheni, quæ lingua eorum vocatur in littore: in qua ipse constructo mona-*
ter Saxo- *sterio, quod hætenus heredes ejus possident, aliquamdiu continentissimam*
nes & Bo- *gessit vitam, ibique diem clausit ultimum.* Hæc Beda, ac verè ex ijs, quæ
ructuari- fama ad ipsum attulit in Britanniam. Sed belli hujus causam even-
os turbat tumq; rerum multò explicatius Marcellinus: venerat nimirum per
Christia- id tempus Bruno præpotens Saxonum Satrapa in provinciam Boru-
norum gressus. Ibi cum in vico Ratingen, quod etiamnum id nomen reti-
initia. net, pernoctaret, orta inter pocula, quibus incaluerant, cœca lis: à
Werds. lite, ut fit inter ebrios, ad mutuas cædes deventum; qua in digladi-
Cæsaris post insula di- atione interficitur Boructuariorum ejus loci præfectus cum duobus
sta. famulis. Quibus efferati Boructuarij, cum primisque amici & con-
C. 22. & c. sanguinei cæsum, raptis armis Saxonum Satrapam cum omni co-
Cædes in mitatu trucidant. Eâ cæde per Saxoniam vulgatâ, omnis illa gens ar-
Vico Ra- ma induit, & Boructuariorum fines ingressa flamma ferroque grassa-
tingen in- tur in obviam. Extremus furor in vicum Ratingen versus, cæsisque
ter Saxo- ad internecionem incolis, locus solo æquatus. His exacerbati Boru-
nes & Bo- ctuarij, in commune gentis suæ bellum conspirant. Utrâque igitur
ructuari- gente, inter se commissa, bellum alternis cladibus diu multumque
os. extrahitur; quo postremum fracti Boructuarij cessere potentia Saxonum.
Ab his deinde imperium ad Rheni ripam prolatum, quæque
vetus olim Francia fuerat inter Rhenum & Visurgim, tota Saxonum
nomen cum victoris imperio induit.

Hoc conturbato rerum statu Boructuarij, cum primisque Chri-
stiani inter eos in alteram Rheni ripam concessere, quò liberius tuti-
usque, quam susceperant Christi religionem, inter Francos colerent.
Quid ijs factum sit, qui Sufati jam pridem, quique Minimigardi,
alijsque locis in publicos Christianorum cœtus passim coaluerant,
nemo scriptorum ex illa temporum caligine prodidit. Suibertus,
etsi gregem suorum dispergi cerneret, substitit tamen aliquamdiu
inter circumsonantes belli strepitus; & qua valebat auctoritate apud
Pipinum, ac gentis utriusq; procures, conciliatores etiam partes sibi
sumpsit,

sumpsit, conatusque est flagrans bellum ad inducias deducere. Sed ea erat Saxonum ex successu belli pertinacia, ut neque ad pacem, neque ad inducias se passi sint inclinari. Quibus in angustiis rerum cum nulla spe fructus inter Barbaros se versari intelligeret, multis precibus & lachrymis versus ad Deum monetur per Angelum, transferret se Coloniam ad Pipinum Ducem & Plectrudem conjugem, ab his sibi de quietis loco provisum iri. Jam & senium adrepens urgebat præfractum laboribus sanctissimum virum. Igitur salutatis Boructuarijs, sacerdotes & Clericos colligit, quibuscum iter ingressus, deducentibus etiam quibusdam Christianis per invia & infesta ferocium Saxonum loca, non sine præsentis vitæ periculo Coloniam penetravit. Advenientem benignè atque honorificè exceperunt Anno Archiepiscopus & Plectrudis Princeps; nihilque jucundius fuit Plectrudi, quàm sanctissimi viri colloquijs frui, quem ex fama sanctitatis hætenus tam impensè coluerat. Quam ob causam per aliquot dies apud se in palatio attinuit, nunquam satis familiaritate ac divinis sermonibus satiata. Advenerat sub idem tempus Geraldus Palatinus, missus à Pipino, qui tum Heristalli versabatur, cum armata militum manu, ad Rheni ripam adversus Saxones muniendam tendamque. Sed viro cum Borealis in itinere ventus ita inflato tumore fauces obstruxerat, ut omni medicorum arte frustra pertentata pro deplorato haberetur. Plectrudis, quæ hîc alia medici ope utendum censebat, Suibertum rogat, uti Geraldum secum invisere etiam velit, & priusquam emoriatur, sacerdotale solatium impertire. Accedit cum Willeico sacerdote Suibertus, signoque Crucis impresso, gutturis apostema solvit, & repente sanum erigit ad militiæ expeditionem. Alijs deinde editis Coloniae sanctimoniae signis ita sibi Annonem Archiepiscopum & Plectrudem devinxit, ut ille sibi adjutorem posceret in Episcopi onere, hæc in insula Werda, locum possessionemque bonorum donaret. Ejus rei gratia ab utroque missus Suibertus cum literis commendatitijs Heristallum ad Pipinum Ducem, additusque Comes Geraldus Palatinus, tam causæ patronus, quàm testis sanctimoniae. Ac mirum qua veneratione & amore Suibertus sit exceptus à Pipino; à quo non modò Werdam insulam, sed magnam etiam pecuniæ summam impetravit ad construendam Ecclesiam & monasterium. Eo enim tum nomine sacerdotum collegia dicebantur, in quo Clerici veteri disciplinâ alebantur, formabanturque ad docendas barbaras gentes; unumque tum consilium fuit Annonis Archiepiscopi, Pipini ducis & Plectrudis conjugis ejusmodi in insula Werda erigere seminarium, moderatore Suiberto Episcopo, quale Willebrordus Trajecti habebat; ut quod ille pro Frisonum populis, hic pro Saxonum gente erudienda excoleret. Opportunus certè locus ad Rheni ripam à Divino consilio repertus, ex quo in

An. Christi 708.
D. Suibertus
Coloniã migrat,
ubi benignè exceptus ab
Annone
Episcopo
& Plectrude.
D. Suibertus, Coloniae miraculis inclarescit.

Heristallum profectus impetrat locum in Caesaris insula.

Westfaliam sacerdotum excursions fierent, & ad quam Christiani se reciperent tuti Francorum præsidio. A deo non omnis spes Saxonie ad Christum deducendæ tum à sanctissimis viris & Francorum Ducibus est abjecta.

An. Chri-
sti 709.
&c.
Marcell. c.
25.
D. Suiber-
tus in Cæ-
saris Insu-
la Eccle-
siæ & col-
legium
Clerico-
rum erigit
liberali-
tate Pipi-
ni.

Insequenti statim anno Suibertus fabricam Ecclesiæ & Mona-sterij magnis animis in Werda insula aggressus: Architecti, fabri, cæmentarij Colonia procuratione Plestrudis advecti; jactisque fundamenti, opus magno progressu assurrexit, virginis patrocinio & honori dicatum, ac novo simul Suiberti opere supra naturæ vires patrato celebre. Nam dum Hungerus vir locuples & paganus lapides ad structuram convehit, everso plastro opprimitur & expirat animam. Aberat Suibertus, Evangelij causa digressus ad proximum pagum. Interea funus magno luctu deducitur, cum evocatus Suibertus advolat, & post preces, corpus inanime manu tangit, & mortuum in vitam revocat; qui nihil exinde sollicitius habuit, quàm ut Baptismi aqua ablutus Christiani vitam indueret. Petri nomen à sacro fonte Hungero datum, multis inde annis Suiberto superstiti. Magnum hoc erat vicinorum paganorum invitamentum ad Christi fidem; quorum permulti abjecto Idolorum cultu Christi sacra amplexi. Nec impigre minus Suibertus, Willeicus, ceterique sacerdotes in vicinos pagos nobiliumque arces excurrando verbum Dei profeminarunt, sparsim etiam per Westfaliam & Boruëtuariam, quos reliquerant, Christianos confirmando. Quis verò exinde status Christianæ religionis fuerit per Westfaliam per quinquaginta annos ad Carolum usque Magnum, extinctine Christianorum cœtus ijs in locis, in quibus religionem plantaverat Suibertus, an servati per sacerdotes, parum sanè compertum, quando nec ipsa Pipini bella, quæ superiori anno & sequentibus adversus Suevos Wilariumq; gessit, ullus scriptorum satis expressit: indicia tantum ex vetusto codice, Salicæ legi subnexo relicta. Anepos præterea Episcopus, vir militari ingenio, uti Ado retulit, exercitum Francorum duxit adversus Wilarium Suevorum Ducem, acceptâ ingenti clade. Neque hos Suevos facile alios reputes, quàm qui Thuringis vicini magnam Saxonie partem inter Cattos insedere; ut hoc bello Pipinus distractus videri possit, quo minus in Saxones Christianorum perturbatores moverit.

Fragment.
Chron. apud
Pithæum ad
Francicos
annal.
*An. Chr.
711. &c.
Fragment.
Chron. apud
Pithæum
Fredeg. c.
104.
Ado in
Chron.
Bucherius
in Chronol.
Petav. in
Rat. l. 8. c. 4.
Dagobertus III.
Francorū
& Austrasie Rex.
Pipinus
Austrasie
Dux.
An. Chri-
sti 714.
Fred. c. 104.

* Inter hæc, quod idem auctor ceteriq; prodidère, Childebertus Francorum Monarcha excessit. Subrogatus in Regnum Dagobertus filius puerili ætate, nec aliter quàm parens solo nomine recensitus inter Reges; manebatque Regni administratio penes Pipinum Heristallum Austrasie Ducem, & Grimoaldum filium Majorem domus, coma apud crinigeros ac desides Reges. Sed & Pipini aula subinde luctu turbata: quippe Grimoaldus filius, cum Pipinum Jopiliæ ad Mosam gravi morbo depressum intelligeret, advolavit ad patrem

patrem invifendum. Jamq; Leodium delatus, dum pro falute patris in æde D. Landberti fupplex precatur, à Rangario pagano homine, gente Frifio, quem Radbodus ex fatellitio fuo ad id fcelus fubmiferat, nefariè occiditur, dolore omnium & defiderio ingenti. Tantum fce-
leratiffimi Tyranni in generum fuum exarferat odium, qui jam atro-
ciora fpirabat in Chriftianos. Nec alia Grimoaldo proles fuperftes,
quàm Theudoaldus ex concubinâ filius, qui Pipini ftudio Major do-
mus Grimoaldo parenti fuffectus apud Dagobertum Regem. Non
enim Pipinus ita dejectus eft ftatim dolore amiffi filij, aut vi morbi,
quin receptâ valetudine, ab ijs, qui in necem Grimoaldi confpirâ-
rant, vindictam fumpferit. Aderat Pipino ægrotanti Plectrudis, & à
viri fanitate Coloniam redierat: pòft ubi audiit Pipinum relapfum in
morbum, & Alpaidem pellicem conveniffe Pipinum, & pertractaffe
de Carolo Martello fcribendo herede, quem ex fe fufceperat Pipi-
nus; continuò Plectrudis mifit Jopiliam D. Agilolphum Colonien-
fem Archiepifcopum ac D. Suibertum ad conjugem, qui pro Theu-
doaldo nepote & Grimoaldi filio caufam agerent, heredemq; à Pipi-
no impetrarent. Excepti Epifcopi benignè, cum primisq; D. Suiber-
tus, fanctitatis fama & miraculorum gloria commendatus. At ubi
de fucceffore Theudoaldo, aut alijs etiam ex Drogone nepotibus per
confilia Plectrudis expofuere, rejecti funt à Pipino, quòd is Carolum
Martellum, juvenem eximiâ indole, qui & imagine habituque oris,
& bellicâ virtute patrem referret, magis probaret; quem etiam à di-
fcefſu Epifcoporum heredem Ducemq; Auſtraſiæ fcripfit. Nec mul-
tò poſt menſe Decembri Pipinus exceſſit è vitâ, tanto omnium lu-
ctu, quanta laude bonoq; Chriſtianæ religionis Auſtraſiam, totamq;
Franciam rexerat annos xxvii. Confeſtim *Plectrudis virilis animi
fœmina Theudoaldi nepotis nomine ſummam rerum gubernan-
dam ſuſcipit, & Carolum Martellum novercali odio metuque, ne
acer juvenis turbaret confilia, Agrippinæ in cuſtodiam abripit. Sed
id muliebre imperium Franci, ac cum primis Neuftrij, quibus Pipini
potentia ad invidiam gravis fuerat, haud diu tulere, coorti q; Ragni-
fredo Duce in ſeditionem, qua tota Francia civili bello ſciſſa eſt, ad
bellum proſiliunt, ac Dagobertum Regem, quamlibet reluctantem
in caſtra ſecum rapiunt, totam Pipini ſtirpem deleturi. Nec ſegnius
Auſtraſij & veteres Pipini clientes ad arma convolant. Mox pugna
ad ſilvam Cotiam haud procul Compendio eſt commiſſa, quâ ma-
gna ſtrage victi Auſtraſij, Theudoaldo ægre per fugam elabente. Hac
victoria elati Neuftrij in locum Theudoaldi Ragnifredum ſibi Ma-
jorem domus eligunt, ſuperatâque Carbonariâ ſilvâ ad Moſam graſ-
ſando procurrunt. Nihil hoc civili bello fœdius, quàm quòd Radbo-
dum

Grimoal-
dus Pipini
filius Leo-
dij à Sica-
rio occi-
ſus in tē-
plo, quem
Radbod9
ad id ſub-
miferat.

Pipinus
Jopiliæ
æger.
Agilol-
phus &
Suibertus
miſſi à
Plectru-
de legati
ad Pipinū
agunt
cauſam
ſucceſſo-
ris pater-
ni.
Wiltheim9
in Dagober-
ti notis.

Pipini
mors. &
laus.
Fredeg. c.
104.
Najan. cod.
Fragm.
Ado in
Chron.
Ann. Franc.
Pithœt.
Sigebertus
in Chron.
Chron. Tilly
& alior.
An. Chri-
ſti 715.
Annal.
Meten.
Fred. c. 104.
Ado Vienn.
in Chron.
Henſchen.
lib 3. de Da-
gobert.

* Plectrudis præfecturam Auſtraſiæ pro Theodualdo ſollicitat, & Carolum Martellum Coloniz
in cuſtodiam ducit.

Bellum civile Frasi-
cia pro
successo-
re Pipini. dum Frisiæ Ducem infestissimum Christianorum hostem iecto fœ-
dere in societatem belli pertraxerint, ad eripiendam Pipinianis Au-
strasiæ. Quo non transversos agit ambitio & regnandi libido ipsos
Christianos? Ultro jam Tyrannus ille Pipini metu solutus excuba-
bat in perniciem Christianorum, & opportunitatem recuperandi
abreptas sibi Frisiæ provincias.

Carolus
Martellus
Australiæ
Dux.

Interea Carol^{us} Martellus elapsus è custodia Plectrudis, amicos
veteres & proceres Australiæ sibi conciliat, quorum studio atq; ope
solertissimus juvenis in locum Theudoaldi ab Australijs Major do-
mus ac Princeps deligitur; nec multò post collecto exercitu armatus
stetit. Intervenit mox alia Francici Regni turbatio ex morte Dago-
berti Regis, à quo mox Neustrij Daniëlem quendam attonsum Cle-
ricum incomptæ originis, tametsi quidam Regiæ stirpis velint, in
thronum evehunt, & novò nomine Chilpericum vocant. Eò jam
majestas reciderat, ut parum referret, attonsum ne Clericum, an Mo-
nachum Regem haberent. Sed tanto illustrior acceptiorq; Australijs
Carolus (cui Martelli nomen adhæsit, quòd Tuditem & Malleum à
cædendis hostibus, ipsumque Martem Francicum dicerent) dignus,
quem Pipinus Dux filium, Pipinus Rex patrem, Carolus M. avum

Radbodus
adversus
Carolus
Martellum
rebellat,
Frasiæ
turbat, &
sævit in
Christia-
nos ope
Saxonum
adjutus.

referret. Primum illi bellum fuit adversus Radbodum Frisiæ Princi-
pem, quem Neustriorum conspiratio in Australios, & furor in Chri-
stianos exciverat. Nam cognitâ Pipini Ducis morte, erectus in spem
recuperandarum provinciarum, collecto ex Frisonum Saxonumq;
gente exercitu, prorumpit ad Rheni ostia; impuneque grassando ac
sæviendo in Christianos, Trajectum occupat: pulsus & Willebror-
dus cum cœtu sacerdotum: ejectus Bonifacius ceterique Apostolici
viri, & in suis stationibus turbati Christianorum cœtus: direptæ ades
sacræ, disiectusque omnis sanctorum virorum labor. Non his ani-
mo fractus D. Willebrordus ac Bonifacius, Caroli Martelli opem
& auxilia implorant. Ille haud segnis adversus tyrannum Frisonum
cum exercitu Australiorum secundo Rheno descendit in citeriorem

Fredeg.
Annal. Pi-
thæanis seu
Fuldenses.
Ado.

Frasiæ, ac fama terroreque adventus sui Radbodum in ulteriorem
Frasiæ rejicit. Post ubi Radbodus Carolum in Australiam rediisse
comperit, auctus Saxonum & vicinarum gentium viribus, multò
formidabilior cum exercitu regressus, per cædes & spolia Coloniam

Prælium
inter Ca-
rolum Mar-
tellum &
Radbodum.

usque penetravit, urbi obsidionem intentare ausus. Quo comperto,
Martellus cum Australiorum exercitu advolat; collatisq; cum Rad-
bodo signis acre prælium iniit. Decertatum mense Martio, seu ut
alii Junio, quâ pugna magna pars nobilium desiderata à Carolo,
haud levi detrimento exercitus. At Metensium annales summâ utrin-
que pertinaciâ & strage pugnatum perhibent, dum nox dirimeret
acies, & fractus uterque Dux ad suos se reciperet.

Ado.

Per id tempus Saxones, contractis ad prædam copijs, Bojario-
rum

rum provincias ingressi turbavere istic Austrasiæ Regnum; tanquam Pipino sublato frenum barbaris simul gentibus detractum esset, Franciaque per intestina dissidia hostibus, aperta pateret ad spoliū. Carolus tot hostibus simul obrutus, in quos se primum verteret, haud satis consilio expeditum reperit.

Interim cum altero mox anno Chilpericus Francorum Rex, & Raganfredus supremus pallatii belli; præfectus rursus se in Austrasiam infunderent, deprædatique Arduennam & Ripuariam provincias, Coloniam usque cum exercitu procederent, oppositam Rheni ripam infestante Radbodo; plectrudis, quæ Coloniam versabatur, his malis circumventa, cum à Carolo privigno, à quo dissidebat, opem expectare posset, hostes à quibus obsidebatur, auro delinivit, avertitq; ab urbis expugnatione. At dum Neustrij in Arduennam regressi, tutique, ut rebantur, intra nemora & colles confident, Carolus ex improvise irruens, incautos cædit fugatque. Quo in belli turbine Agilolphus Coloniensium Archiepiscopus, forte legatus à Carolo missus in Neustriam, à grassante milite interceptus haud procul Malmundario nefarie interimitur, etiam Martyrij cultu honoratus; vel eò nobis commemorandus, quod Germanos Saxonesque nostros unà cum D. Suiberto pro Apostolico munere ultro suscepto Evangelium Christi docuisse referant acta ejus Episcopi.

Qua simul tempestate D. Suibertus tanquam è conspectu majorum evocaretur à Deo, Calendis Martij Werdæ in insula excessit ad immortalem vitam anno ætatis LXXIX. Theisterbandiæ, Frisiæ, Westfalæ, Boructuariorum & Saxonum Apostolus, qualem Miræus ceterique agnoscunt. Exitus è vitâ tam admirabilis, quàm ingressus decursusque omnium annorum. Convocatis quippe collegis, quos ad videnos numerabat, salutaribus extremisque monitis affatur. Obitus deinde die, quem Divinitus cognorat, pronunciato, solemne missæ sacrificium fieri voluit, perceptoque Sacramento corporis Christi, postquam, se ac circumpositos lecto crucis signo præmunisset, placidissimè emoritur: vir, quibus per omnem vitam, iisdem post mortem clarus miraculis; nam statim à contactu feretri ejectus è corpore obsessi Dæmon, & visus adolescenti cæco redditus, aliaque patrata miracula, de quibus alij. Administratio Monasterij relicta penes Willeicum virum Apostolicum, quem unicè semper dilexit, quemque Deus etiam operibus supra vires naturæ editis illustrem fecit, huic Saxonie & Christianorum per Westfaliam cura commissa. Annum, quo Suibertus excessit è vitâ, 717. consignavit Marcellinus; quamvis reperias, qui ad annum 713. revocent, eò quod in fragmento quodam historiæ apud Pithœum depositio S. Suiberti ad hunc annum adscripta legatur. Fragile argumentum, quod hæc verba extra versum adfuta, nec certo loco posita, & cetera abrupta sint.

Hoc

Annal. Franc. Saxones Bavariam intrant & vastant.

An. Christi 716. Radbodo Colonia imminens auro Plectrudis avertitur. Gelen. lib. 3. Sacrar. Synt. 7. Pretiosa Hier. p. 30. Scultingius in Bibl. Eccles. Crumbach. Agilolphus Colon. Episcopus interficitur. An. Christi 717. D. Suibertus in Cæsaris insula moritur.

Collegij Cæsaris insulæ & sacrorum administratio penes Willeicum.

Cæsar
insula o-
lim Sui-
berti in-
sula di-
cta usq;
ad Fri-
dericum
Imp.
Serrar. rer.
Mogunt. lib.
3. Not. 25.
Qualis E-
piscopus
fuerit D.
Suibert9.
Grantius.
Bollandus.
Bellar. de-
script.

Ann. Franc.
Caroli
Martelli
bella con-
tra Chil-
pericum
& Ragan-
fredum.

An. Chri-
sti 718.
Ann. Franc.
Fredeg. c.
107.
Ann. c. 52.
Carolus
Martell9
Coloniã
deditione
accipit,
simulque
Plectru-
dem cum
gazis.
Beka in
Chron. Tra-
ject.
Jonas in vi-
ta S. Wul-
fram.

Hoc illud ex annalibus Francorum debile fulcrum, quo innixi mor-
tis annum, ut cetera, in D. Suiberto turbant. D. Ludgerus, qui annum
748. scribit fuisse trigessimum tertium à morte Suiberti, eòq; accedit
ad eos, qui 715. obiisse volunt, jam aliam æram secutus reputari po-
test. Multum exinde Werda insula nobilitata Suiberto, cum primis
ob miraculorum celebritatem, vel inde S. Suiberti insula appellata
ad Friderici Barbarossæ tempora, à quo Cæsaris insula nomen obti-
nuit. Ejus tamen loci proprius Episcopus non fuit Suibertus, nec al-
terius certæ diœcesis, quem constat non ex statorum, sed mobilium
genere fuisse, quos circularios & regionarios dixere; qualis eã tem-
pestate Bonifacius primùm, alijque, cum ampla potestate docendi
inter barbaras gentes Evangelium, interque eas Pontificalia munia,
ubi res poscebat, Apostolico ritu exercendi. Fœdus eorum error, qui
hunc Suibertum primùm Verdensẽ Episcopum statuunt, decepti
à Crantzio, quando Episcopatus ille à Carolo M. primùm cum ce-
teris per Saxoniam institutus est, eique Suibertus quidam gente An-
glus impositus; at non ille Suibertus, qui cum D. Willebrordo cete-
risque Apostolicis viris Pipino Austrasiæ duce Trajectum appulit, &
Carolo Martello Austrasiæ duce, avoque Caroli M. per hæc tempo-
ra mortuus est. Nondum Carolus M. susceptus in lucem, nondum
ullus per Saxoniam Episcopatus, quem ergo Episcopum hic introdu-
cunt? Clarus hoc anno rebus prosperè gestis Martellus, tanquam D.
Suiberti patrociniò Austrasia sibi redderetur. Irruperant quippe in
hanc subigendam cum furente exercitu Chilpericus Francorum Rex,
& Raganfredus Major domus; quibus Martellus cum instructis Au-
strasiarum copijs occurrit in agro Cameracensi. Ibi postquam pa-
cem obtulit, nec auditus est. A cerrimo & decretorio inter se prælio
confligunt; victi verò fugatique Neustrij, quos Parisios usque cæ-
dendo insecutus Martellus. Ac ne quidà tergo relinqueret obstacu-
li, altero mox anno cum victore exercitu Coloniam advolat, quam
urbem noverca Plectrudis tenebat, opulentam regijs gazis & firma-
tam munitionibus. Cumq; expugnare arduum esset, nec ferro etiam
sævire in cives & Pipini patris familiam decorum reputaret, omisso
Marte, oblata pacis artibus cives ad deditionem pertraxit, frustra
obluctante Plectrude, per apertas ultro portas intromissus. Plectru-
dis clementer habita, tantùmque Patris thesauros Carolo reddere
jussa; quibus exuta in Bavariam ad paternum solum se contulit. Tum
& Rheni ripa præmunita, & Saxones circumdato armorum terrore
compressi, & Austrasia Carolum haud secus quàm Pipinum patrem
amplexa Principem suum. Quo rerum successu erectus Carolus,
Chilpericum sceptro Francico indignum pronunciat, subrogato in
ejus locum Clotario III. Dagoberti III. Regis filio. Quibus exacerbatus
Chilpericus & Raganfredus, pertracto in societatem armorum Eu-
done,

done, multò atrocius Austrasiæ bellum inferunt; occurrit Carolus, factaque pugna potestate victos fundit profligatque; Chilpericus ab Eudone in Aquitaniam abductus, Raganfredus Andegavis se inclusit.

Inter has belli turbas refertur grandi miraculo Deus Westfaliam illustrasse. Rem totam, ut posteritati consignavit Marcellinus, ita hoc loco narrare juvat. Venerat ab Rheno Sufatum adolescens, Werda in insula D. Suiberti natus, ac Christianis jam sacris imbutus; nomen ei Suederus. Is cum in hospitio cum septem Westfalis pranderet, coepit multa de admirandis D. Suiberti operibus enarrare, & ad Christi fidem persuadendam inculcare. Quibus indignati barbari convivæ, tanquam in contemptum suorum Deorum hæc dicerentur, Suedero post multa verbera & ludibria linguam præscindunt, protusumque ex ædibus in coenum abjiciunt; inde ad mensam & pocula se referunt Barbari, multa in Christum & Christianos convicia jactantes. Nec impunè; vix hæc evomuerant, cum repente omnes cæci facti, & panis mensæ in lapides induruit, toto oppido in stuporem verso, hospite cum primis, qui hæc spectarat; atque is statim, qui antè Christum, mox Deos suos execratur. Eadem cæcos poenitentia subit, ac nihil illi enixius precari, quàm ut Suederus adolescens præsto sit; quo adducto, supplices & in genua provoluti opem illius implorant. At Suederus, exspecta jam linguâ, nihil verbis juvare poterat; quibus tamen nutibus & signis fas erat, Werdam & D. Suibertum monstrat. Igitur postridie omnes in duos currus impositi Werdam vehuntur, prosequentibus amicis & consanguineis, & hospitis uxore. Ibi omnes se ad sepulchrum D. Suiberti supplices sistunt. Res mira: adest Suibertus, & pixide prolata, os Suederi unguento oblini, usumque linguæ reddit; quem ubi cæci audierunt loquentem, extollentes Dei beneficium, & ipsi in spem erecti, multò quàm antè contentius opem D. Suiberti implorant, eodemque omnes miraculo visum recipiunt. Sed animis nondum omne lumen affulserat, ideo triduum mansere, donec Christiana sacra edocti aqua Baptismatis abluerentur. Reversi Sufatum oppidum novo stupore impleverunt, conspectaque miraculi veritate, multi Christi fidem amplexi sunt. Adeo per cæcos illuminati cæci, & D. Suibertus post mortem etiam non destitit docere Saxones.

* Inter hæc non destitit Radbodus sævire per Frisiam, sublatâque docendi Evangelij libertate, Bonifacius desertâ Frisiæ culturâ, in qua multos jam annos desudaverat, in Angliam redijt: atque inde vir Apostolicus, acceptis à Daniele Episcopo literis commendatitijs Romam ad Gregorium II. Pontificem proficiscitur, haud alio consilio, quàm ut cum Pontificis auctoritate aliam Christi vineam in Germania excolendam impetraret. Quemadmodum & ipse Wille-

Nn

brordus,

Alcuinus in
vita S. Wil-
lebrord.

Marcell. c.
30.
Sufatum
ingenti
miraculo
collustra-
tum ope
D. Sui-
berti.

* Othlong.
in vita Bo-
nif.

Alcuinus
in vita Wil-
leb.

Serrar. in
hist. Mog.
l. 3.

Not. 8. 9.

& 10.
Sivius tom.

6 in vita

Willeb.

Bonifaci-

us sævien-

te Radbo-

do Frisiâ

deserit, ac

Romam

proficif-

citur.

An. Chri-
sti 719.
Bonifaci-
us cum
potestate
docendi à
Gregorio
II. Ponti-
fice acce-
pta redit
in Germa-
niam, &
in Thuringiam di-
scedit.
*S. Ludg. in
vita Greg.
Jonas in vi-
ta Wulfr.
Othlonus,
Sigeob. in
Chron.
Bucherius
in Chronol.
Radbodi
mors.
Bekx hist.
Ultraject.
Jonas in vi-
ta Wul-
frann.
Alcuinus in
vita Wil-
lebr.*
Radbodo
successit
Adgillus
filius, is
quia Chri-
sti fidem
amplexus,
Ecclesia
sibi reddi-
ta est.

brordus, cum frustra in Radbodo emolliendo operam consumpsisset, in Daniam ad Ogendum Regem demigravit, apud gentem illam meliorem laboris fructum quaesiturus. Et Bonifacius honorifice acceptus à Gregorio Pontifice, acceptisque literis, quibus ampla illi ubique locorum docendi gentes potestas data, superatisque Alpibus mense Majo in Germaniam redijt; ac transita Bavaria, Treviros adijt; ubi Gregorium nobilem adolescentem, miro numine afflatum, quem post tertium sedes Ultrajectina Antistitem habuit, in disciplinam admisit. Inde in Thuringiam ad incultos populos digressus novam Christi vineam excolere coepit; tantusque illic in sacerdotibus, quos multum depravatos reperit, quantus in barbaris gentibus formandis labor fuit. Moritur inter hæc tandem Radbodus Frisonum Dux, sævus ac diuturnus Christianorum Tyrannus; quippe qui per quadraginta annos fatigando Austrasie Duces, vexando sacerdotes, evertendo sacras ædes, incredibiles clades surgenti Christianorum Ecclesie intulerat. Quanquam non desint auctores, qui sub extremos ejus regni annos Caroli Martelli armis obtritum velint, adactumque Evangelij præcones recipere. Ex his Alcuinus inquit, multas à Carolo gentes Francorum regno adjectas, inter quas cum triumphi gloria Frisia, devicto Radbodo, paterno imperio reddita sit. Quin ab Alcuino scriptum est, Frisiam à Carolo cum triumpho receptam, Radbodumque ad Francorum Regum obsequia postremo compulsam redijisse, quanquam non ad sanam unquam mentem, quem D. Willebrordus ignea catena religatum ad inferos rapi vidit. Ejus demum excessu respirare coepit per Frisiam Christianorum Ecclesia, redire ad stationes suas sacerdotes, coetus palam habere, & Caroli auctoritate & patrocinio libere verbum Dei disseminare. Successit Radbodo Adgillus natorum maximus, dispari ac mitiori ingenio, qui Christianam etiam religionem amplexus. At postquam Bonifacio Radbodi mors denunciata, relictâ Thuringiâ ad veterem Frisie culturam se retulit, instituto per Saxoniam ut opinor, secundo Visurgi itinere, quam tum vir Apostolicus primum perlustrare visus. Triennium ex hoc reditu permansit Bonifacius in Frisia; resumptoque labore docendi plurimos à cultu Idolorum ad Christi religionem perduxit. Alibi fana everfa, alibi sacrae ædes exstructæ, impletæque Christianorum coetibus. Ita sublato Radbodo, tanquam cœli terræque inimico, ubique per Frisiam serenitas religionis Christianæ reddita est, consternatæque Christianorum mentes ad libertatem veterem Francorum patrocinio rediêre.

An. Chri-
sti 720.
Francia
intestinis
bellis tur-
bida.

Nec tamen per ipsam Franciam adhuc à bellis civilibus tranquillitas. Mortuo enim Clotario Rege, quem Martellus imposuerat, Chilpericum Regem ab Eudone per legatos reposcit, recipitque. Sed & eo mox defuncto, Theodoricum IV. cognomento Calam, quod è Calensi

Annal. Franc. Fredeg. c. 107. Ado Vienn. in Chron.

Calensi monasterio extractus ad solium, Dagoberti III. filium, quem alij Childericum fratrem volunt, Franciæ Regno inaugurat. Adeo Regum creandorum regendorumque omnis potestas penes Carolum Martellum, Franciæ Martem erat, Regibus solo nomine ac larva Regum relicta. Inde in Raganfredum æmulum conversus, Andegavis inclusum unà cum urbe capit, & quem perdere poterat, ei vitam donat.

An. Christi 721.
Ann. Franc.
Fred. c. 107.

Per hos civiles Franciæ motus, & per hanc Caroli à Rheno absentiam, Saxones factâ conspiratione gentis suæ, consilia rebellionis agitare cœperunt. Jamque omnia in apertum bellum parabantur, jam Rheni limiti perumpendo, Austrasiæq; imminebant: cùm de rebellionis motu edoctus Carolus cum exercitu advolat, transmissoque Rheno, prælio obritos fundit, & ad Visurgim usque cum exercitu procedit, latè hostium agros depopulando vastandoq;. Occurrunt postremum Saxones, confertumque est acre prælium, quo, utrinque gravissima cædes facta. Victi obtritique ad ultimum Saxones Carolo in triumphum & spoliū cesserunt. Jejunè hæc Francici scriptores non tam scripserunt, quàm delibârunt, quæ aliorum mecum querela est. Memorabilia sanè magis haberemus de hac Caroli expeditione, si quis ea historiæ scriptor, ut res poscit, consignasset. Præclare Carolus per id tempus de Trajectensi Ecclesiâ meritis, ut hâc belli expeditione Trajectum, & quæ ad Rheni ostia sunt loca, invisisse dixeris. Producit enim Miræus & Heida vetus Caroli diploma, anno II. Theodorici Regis Heristalli consignatum, quo Willebrordo & patribus monasterij ipsum castrum, & quicquid agrorum bonorumque castro circumjacet, amplissimâ largitione donat, haud sanè aliunde provocatus, quàm ubere fructu laborum, quem sacerdotes ejus monasterij, quos in alio diplomate patres appellat, proferendo inter Barbaros Evangelij doctrinam, facere comperit. Auxit hæc postea Carolus alia donatione multò largius, anno VI. Theodorici Regis, qua Fethina, Elista, Tiela, ipsumque adeo castrum & pagus Benthem cum amplâ jurisdictione Willebrordo donata. Adeo jam tum per ipsam Westfaliam Christi religio ex his possessionibus disseminari cœpta. Nec dum Ifala solum, sed & castrum Benthemense Francorum præfidijs haud secus quàm Trajectum tenebatur.

Saxones rebelles à Carolo Martello cōpressi.

Miræus.
Heida in hist. Ultraject.
Caroli Martelli liberalitas in Ecclesiâ Trajectensem.
Heida in Willeb. Castrum Benthem Willebrordo, & Ecclesiâ Trajectensi donatum.

At nondum anno à victoriâ Saxonum evoluta, Carolus in Alemannos & Suevos movet; quas gentes Plectrudis noverca exulachrymis, precibus & largitionibus ad arma exciverat. Bellum id pari celeritate Caroli confectum. Devictis post hæc Alemannis & Suevis, Danubium transgressus, Bavaros eadem conspiratione excitos oppressit. Plectrudis etiam, fax belli, Coloniam abducta, unaque neptis ejus Sonechildis, quam postea sibi matrimonio junxit. Iterum à

Annal. Francorum.
Ado.

bello Boico in Saxoniam cum exercitu progressus est Martellus, uti Ado memorat, & rebelles ad quietem compressit.

*Othlonus.
Serrarius.
Bonifacius
ex Frisiæ
cultura
redit in
Hassiam
& Thuringiam.*

Inter hos felices bellorum procurfus, quibus Carolus Frisiam Austrasiamque omnem victor tenebat, D. Bonifacius non contentus Frisiæ provincijs, quibus jam satis præclaris doctoribus provisum videbat, novam in Hassiâ & Thuringiâ vineam Christi sibi excolendam resumpsit. Hos enim Germaniæ populos, etsi Francorum imperio obnoxius, sine veri Dei cognitione, sine doctore jam ante triennium conspiciatus, rursus sibi divinitus erudiendos offerri sensit. Quare nihil sollicitius habuit, quàm ut iter in Hassiam institueret. Ægre id habuit Willebrordum, qui evocato ad se Bonifacio exponit ingravescentem suam ætatem mentemque, qua ipsum sibi successorem solatiumque laborum suorum designarit, oblato etiam in præfens Episcopi munere, ad quod nullum eo digniorem se conspiciere testabatur. Quantum hæc exaggerando contendebat Willebrordus, tantum obsecrando obnitebatur Bonifacius, asserens nec suam ætatem virtutemque tanto oneri parem esse, nec id sine Pontificis voluntate fieri posse, à quo in Germaniam destinatus sit ad docendum Evangelium. Ita dimissus à Willebrordo longo & difficili itinere in Hassiam pervenit, stationemque primam Amanaburgi habuit. Inde collectis adiutoribus latè per Hassiam admirabili cum progressu, multisque hominum millibus fonte Baptismatis ablutis, ad confinia usque Saxonum Christi doctrinam disseminare cœpit. Quæ cum Pontifici per legatum & literas exponeret, evocatus est Romam, ac pridie Calendas Decembris à Gregorio II. Pontifice incertæ sedis Episcopus consecratus, quique Winfridus hæctenus dicebatur, Bonifacius est nominatus.

*An. Christi
723.
Othlonus.
Tom. 17.
concil. Re-
giorum Pa-
ris.
Broverus
Mogunt.
rer. lib. 3.*

Anno statim consequente, qui Christi 723. agebatur, cum literis Apostolicis ad Carolum Martellum, ad Germaniæ Episcopos, ad Duces & Comites, Clerumque Germanum, ad Thuringos, Saxones in Germaniam properavit. Ceteris prætermisissis quasdam hoc loco Pontificis literas interponere visum, quò constet non aliam quam Romanam religionem per D. Bonifacium præcis Germaniæ populis traditam esse, multumque Romano Pontifici deberi, conversionem Frisiæ, Hassiæ ac Saxoniarum.

EPISTOLA

EPISTOLA

GREGORII PAPÆ II.

Ad Carolum Ducem, Majorem Domus Regiæ Francorum.

Qua commendat Bonifacium, ut illi faveat in suscepto ministerio.

Domino Glorioso filio Carolo duci Gregorius Papa.

Comperientes te, in Christo dilectissime, religiosæ mentis affectum gerere in multis opportunitatibus, debito salutis præmissio, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præsentem fratrem Bonifacium, fide et moribus approbatum, à nobis Episcopum consecratum, atq; institutionibus sanctæ sedis Apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ generali sollicitudine informatum, ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis, ac diversis in Orientali Rheni fluminis parte consistentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantia obscuritatibus præpeditis, necessariò destinare. Pro quibus eum gloriosæ benevolentia tuæ omnimodo commendamus, ut eum in omnibus necessitatibus adjuvetis, et contra quoslibet adversarios, quibus in Domino prævaletis, instantissime defendatis; certissime retinentes, Deo vos exhibere quacunque huic promptissimo impenderitis favore, qui sanctis Apostolicis suis ad lucem gentium destinatis, à suscipientibus eos se suscipiendum prædixit: quorum institutionibus per nos informatus prædictus antistes, in sortes prædicationis procedit.

ALTERA EPISTOLA

GREGORII PAPÆ II.

Ad Optimates Thuringorum.

Qua laudat illorum in Christi fide constantiam, hortaturq; ut Bonifacio Episcopo suo sint obedientes.

Viris magnificis filiis Asulfo, Goddavo, Uvillerco, Gunthario, Alvoldo, et omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Christianis,
Gregorius Papa.

Insinuatam nobis magnificæ in Christo fidei vestræ constantiam agnoscentes, quod paganis compellentibus vos ad idola colenda, fide plena responderitis, magis velle feliciter mori, quam fidem semel in Christo acceptam aliquatenus violare; nimia exultatione repleti gratias debitas persolvimus Deo nostro et redemptori, bonorum omnium largitori, cujus gratiâ comitante vos ad meliora et potiora optamus proficere, et ad confirmandum fidei vestræ propositum sanctæ sedi Apostolicæ religiosæ mentibus adherere, et, pro ut opus poposcerit sacræ religionis, à memoratâ sanctâ sede apostolicâ spirituali omnium fidelium matre solatium querere, sicut decet filios coheredes regni à regali parente. Ministerio quoque præsentis fratris carissimi Bonifacii, quem ad vos episcopum consecratum in sorte prædicationis destinavimus, apostolicis institutionibus informatum, ad instruendam fidem vestram, in omnibus volumus et hortamur obedientes ei consentire ad complementum in Domino vestræ salvationis,

ALIA

G R E G O R I I P A P Æ I I.

Ad universum populum Thuringorum.

Vt Bonifacio Episcopo suo in omnibus obediant, & Episcopia atque Ecclesias construant.

Gregorius servus servorum Dei universo populo Thuringorum.

Dominus Iesus Christus Filius Dei, et Deus verus, de cœlis descendit, homofactus est, et pro nobis pati et crucifigi dignatus est, et sepultus tertia die resurrexit à mortuis, et ascendit in cœlum: discipulis etiam suis sanctis ait: Euntēs docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: ipse in se credentibus vitam æternam promisit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiscum gaudere, ubi finis gaudii nullus est, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, sed gloria sempiterna; ideo fratrem nostrum sanctissimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, ut vos debeat baptizare, et fidem Christi docere, et ab errore ad viam salutis deducere, ut salutem habeatis et vitam sempiternam. Vos ergo ei in omnibus obedite, et sicut patrem vestrum illum honorate, et ad ejus doctrinam corda vestra inclinate. Quia illum non pro lucro aliquo temporali conquirendo direximus, sed pro lucro animarum vestrarum ad vos eum misimus. Diligite ergo Dominum, et in nomine ejus baptismum suscipite: quia Dominus Deus noster, quod oculis hominis nunquam vidit, nec in cor hominis ascendit, præparavit diligentibus se. Jam recedite à malis operibus, et agite bene: non adoretis idola, nec immoletis carnes, quia Deus non recipit ista: sed in omnibus secundum quod vos frater noster Bonifacius docuerit, observate et agite, et salvi eritis, et vos et filii vestri in sempiternum. Facite ergo et domum, ubi debeat ipse pater vester Episcopus habitare, et ecclesias ubi orare debeatis, ut Deus indulgeat peccata vestra, et donet vobis vitam sempiternam.

Scriptis idem

G R E G O R I U S P A P A I I.

Ad cleruum, ordinem, & plebem,

Cui Bonifacius ordinatus fuerat Episcopus in hunc modum.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, clero, ordini, et plebi consistenti Thuringi, dilectissimis filiis in Domino salutem.

Probabilibus desideriis nihil tarditatis præstantes fratrem jam et coepiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinavimus sacerdotem. Cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitente, vel curia, aut cuilibet conditioni obnoxium notatumque, ad sacros ordines permittat accedere; sed si quos hujusmodi forte repererit, non audeat promoveri. Afros passim ad ecclesiasticos ordines prætendentes nullaratione suscipiat, quia aliqui eorum Manichæi, aliqui re-

baptizati

baptizati sæpius sunt probati. Ministeria atque ornatum Ecclesiæ, vel quidquid illud est in patrimonio ejusdem; non minuire studeat, sed augere. De reditu vero Ecclesiæ, vel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam sibi ipse retineat, alteram clericis pro officiorum sedulitate distribuatur, tertiam pauperibus et peregrinis, quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam; de quibus divino erit iudicio redditurus rationem. Ordinationes vero presbyterorum, sive diaconorum, non nisi quarti, septimi, et decimi mensis jejunii, sed et in ingressu quadragesimali, atque medio, vespere sabbati noverit celebrandas. Sacrosancti autem baptismi sacramentum, non nisi in paschali festivitate et pentecosta noverit esse præbendum, exceptis ijs quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remediis subvenire. Huic ergo sedis nostræ præcepta servanti devotis animis obsequi vos oportet, ut irreprehensibile placitumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat cum Deo patre omnipotente, per omnia sæcula sæculorum. Deus incolumes vos custodiat dilectissimi. Data Kalendis Decembris, imperante Domnopiissimo Augusto Leone à Deo coronato magno imperatore, anno VII. Sed et Constantino magno imperatore ejus filio anno IV. indictione VI.

Quinta ejusdem Pontificis Epistola, quâ veterum etiam Saxonum conversionem ferventissimus Pontifex complexus, sic habet.

Gregorius Papa universo populo provincie Alt Saxonum.

Sapientibus et insipientibus debitor sum, fratres charissimi, ideoque volens vos scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, et pro his, qui verbum exhortationis fidei Jesu Christi Domini nostri susceperunt, et qui adhuc suscepturi sunt, ut consolentur corda vestra instructa in charitate, et in omni plenitudine sapientiæ annuntio vobis, quoniam prope est regnum Dei, ut nemo vos amplius decipiat in sublimitate verborum, aut in quocunque metallo salutem vestram queratis, adorantes idola manufacta, aurea, argentea, ærea, lapidea, vel de quacunque materia facta, quæ falsidica nomina à paganis antiquitus quasi diis facti sunt, in quibus Demones habitare noscuntur, quoniam omnes dii gentium, ut ait scriptura, Dæmonia sunt, Deus autem noster celos Ps. 95. fecit. Quicumque autem in vobis susceperit Christum Jesum Dominum nostrum, in ipso ambulent radicati, et super adificati, et confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte ne quis vos amplius decipiat per Philosophiam Coloss. 2. et inanem fallaciam. Astutiores enim sunt filii tenebrarum, quàm filii lucis. Discedite ab Idolorum cultura, et accedite, et adorare Dominum Luc. 16. Deum nostrum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt: et vultus vestri non erubescant. Unus enim Dominus hominum, volucrum, quadrupedum et piscium, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Exspoliare vos veterem hominem, et induite Christum novum, deponentes iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem quoque sermonem nolite de ore vestro

vestro proferre. Jam enim ad vesperascit dies sæculi, et appropinquat tempus tenebrarum. Ideoque nolite esse otiosi, sed potius operamini opus bonum, ut Christus habitet in vobis, et quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi, gratias agentes Deo patri per ipsum: respicientes gentilitatis sectam, scientes vos Dominum habere in cælis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor erigite: quoniam magnus est Dominus Deus noster, et laudabilis nimis, et terribilis super omnes Deos: qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis pervenire. Hoc etiam commoneo fratres, ut quicumque voluerit ex vobis ad Christum converti, nullo modo eum prohibeatis, nec vim ei faciatis, sculptilia adorare. Ministrum quoque et conservum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium fratrem ac Coepiscopum meum ad hoc ipsum ut cognoscat, quæ circa vos sunt, et consoletur corda vestra cum exhortationis verbo, in Jesu Christo Domino nostro suscipite, ut à Diabolica fraude liberati mereamini adoptionis filiis aggregari.

Haud alij hi antiqui Saxones, quàm qui medij inter Thuringos, Hassos, & Frisones veterem Franciam regionemque inter Rhenum & Visurgim incolebant, & sub Carolo M. Westphali appellari cœperunt, quemadmodum id supra de origine Saxonum à nobis assertum est, quod & à Serrario alijsque comprobatur. Nihil Pontifici consultius visum, nihil Bonifacio Germanorum Apostolo magis in voto erat, quàm Christi religionem ijs quoque populis annunciare; quando jam Thuringia & ipsa Frisia Evangelium receperat. Igitur Bonifacius postquam Germaniam est ingressus, primum se ad Carolum Martellum contulit. Jam dudum viri famâ ad se perlatâ expetijt Martellus videre Bonifacium; sed cum malevolorum sermonibus ac depravatis judicijs perfrictus esset apud Ducem, non continuo admissus est. Post ubi exhibitis Pontificis literis coram auctore differentem, spirantemque è vultu religionis zelum, æstimavit virum, datisque ad præfectos suos per Thuringiam & Hassiam literis, cum auctoritate dimisit: eæ verò literæ sic habent.

Othlonus.
S. Ludger. in
Bonif. vita
Serrar. in
Adagunt.
Tom. 17.
concil. Re-
gior. Par.

CAROLI MAJORIS DOMUS

EPISTOLA GENERALIS.

De suscepto in tuitionem ac defensionem Episcopo Bonifacio.

Dominis sanctis & Apostolicis in Christo Patribus Episcopis, Ducibus, Comitibus, Vicariis, domesticis, seu omnibus agentibus junioribus nostris, seu missis decurrentibus, & amicis nostris, illustris vir Carolus Major Domus bene cupiens
vester.

Cognoscatis qualiter Apostolicus vir, in Christo Pater, Bonifacius Episcopus ad nos venit, et nobis suggessit, quod sub nostro mundeburelo vel defensione eum recipere deberemus. Quod ita gratanti animo nos fecisse cognoscite. Proinde ergo taliter ei manus nostra roboratam dare visi sumus, ut ubique

cumque ambulare visus fuerit, cum nostro amore, vel sub nostro mundeburdo et defensione, quietus vel conservatus esse debeat: eâ ratione ut iustitiam reddat, et iustitiam faciat et accipiat. Et si aliqua causatio vel necessitas ei advenierit, quæ per legem definiri non potuerit, usque ante nos quietus et conservatus esse debeat, tam ipse, quàm qui per ipsum reclamare se et sperare videntur. Ut nemo aliquam contrarietatem vel damnationem adversus eum facere præsumat: sed omni tempore sub nostro mundeburdo vel defensione quietus vel conservatus residere debeat. Et ut certius credatur, manu propria subter firmavimus, et de annulo nostro sigillavimus.

Hac Caroli auctoritate præmunitus Bonifacius, Hassiam primum ingressus incredibili fervore & constantiâ peragrandi regionem, & sub tentorijs cum discipulis pernoctando, evangelium Barbaros docere institit. Visus est hanc provinciam Hassiæ tanquam horridam superstitionis silvam intrare Bonifacius, in qua effera gens majorum præstigijs, aruspicum responsis, dæmonum ludibrijs dementata lignis & fontibus sacrificabat. Cumque in miræ magnitudinis quercu, quam Jovis arborem colebant, excindenda Bonifacius occuparet suos, advolat ingens paganorum multitudo, strictis in Bonifacium securibus. Interim arbor quanta est, in quatuor partes spontè rupta magno fragore dissilit; quo conspecto majorem Numinis vim venerati in Bonifacio, ultro ejus se doctrinæ permiserunt; & ille percurfando regionem brevi magnam partem à gentili-um erroribus perpurgatam, ad veri Dei cultum perduxit. Utrumne etiam Bonifacius ex Hassiâ aliquando in vicinam Saxoniam digressus sit, & Westfalis Angarijsque Christi legem tradiderit, prisci illorum temporum scriptores non satis tradiderunt: liberior per Hassiam & Thuringiam disseminandi Evangelij facultas, quæ imperio Francorum tenebantur: Saxonia per id tempus tributaria tantum Francis suis legibus & ritibus relinquebatur. Multa interim vestigia, quæ Bonifacium Westfalos & Angarios adiisse haud obscure commonstrant, Hammeliæ cum primis ad Visurgim, ubi istic cis flumen Bernardus Comes, cui in Engerbergo monte habitationis sedes fuit, unâ cum conjugè à Bonifacio sacris Christianis imbutus traditur. Is deinde partem bonorum in Hamelensem Ecclesiam, partem in Fuldense monasterium dotandum convertit. Hamelia quæ antiquitus Fuldensium patrimonium fuit, anno demum MCCCLIX ab alienata cessit alteri possessori. Ostenditur & alia ædes sacra in Engerbergo monte per Bonifacium D. Dionysio sacrata; perinde ut Hamelense templum S. Romano Martyri, ab eodem Episcopo dicatum memoratur, quod Leo III. Pontifex, cum ad Carolum in Saxoniam descenderat, magnificentius structum à D. Bonifacio patrono nomen referre voluit. Comitem seu Satrapam prius Everhardum dictum voluit, conjugem Odelgundinam; postquam Baptismo abluti, illi

Oo

Bernardi,

Bonifacio
verisimi-
liter etiâ
Westfali-
am illu-
stravit
doctrina
Christia-
na.
Chron.
Mind.
Joannes de
Essend.
Joannes de
Solde Can.
Hamel. ex
monumentis
Eccles. sue.
Cleinforgius
in Chron.

Reineccius
de orig. Saxo-
non.

Meibom.
Lefnerus.
Winckelm.
in Westph.
descrip.

Vita Walt-
geri.

Tabula col-
leg. Freck-
horst.
Bollandus &
Gamsius
in vita Thi-
athildis c. 3.
in append.
ad 30 Jan.

Baron. ad
ann. 726.
Fronto Du-
cens.

Bernardi, huic Christinae nomen datum. Vulgare hujus rei monu-
mentum ex veteri lapide apud Hamelenses, cui inscriptum.

Anno Domini MCCCLXII. Bernardus Comes, Christina Comitissa,
regni Angariae de Osten fundarunt hanc Ecclesiam.

Quamquam Epigraphe illa neque saeculum Bonifacii, neque annum
referat; sed Caroli M. potius ac Leonis Pontificis. Reperio etiam au-
ctorem, qui Fuldenfes Monachos Hamelensi Ecclesiae à Bonifacio
primum impositos refert: plerique ex cognomento de Osten Ori-
entalis Angariae Comitem fuisse censent; quamquam & pagus ho-
diedum, ad Visurgim Osen, in quo alij Satrapam confedisfe volunt.
Alterum Bonifacii monumentum acta D. Walgeri exhibent. A-
vum is memoratur habuisse, virum inter Satrapas Angariae nobilem,
Adolphum nomine, quem D. Bonifacius primum Christiana doctri-
na imbuisset, & fonte Baptismatis abluit. Is deinde Deddam filium ijs-
dem Christianorum sacris à puero excoluit, Dedda Walgerum fili-
um. Hic ille Walgerus, qui Carolo M. & Ludovico Pio Imperatori-
bus nobilem illum virginum Parthenonem Hervordia condidit, &
paternis opibus tam largè dotare coepit. Quae vel eò mihi comme-
moranda hoc loco fuere, quod Hamelia intra Mindensis, Hervordia
verò intra jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis compre-
hensa. Haud secus Monasterienses ex inferiori Westfalia Bonifacii ad

se accessum commonstrant. Vetus apud eos collegium virginum
Freckenhorstense haud procul ab Amasi & Warendorpio. Conditor
ejus D. Ewerwordus ex prima ejus loci nobilitate, cujus proavus ac
proavia à D. Bonifacio, dum iter in Frisiam haberet, & hospitio exci-
peretur, Christi fidem edocti, transmissere illam in filios ac nepotes.
Asservatur hodieum apud virgines ejus loci D. Bonifacii baculus
teres & lamellis inductus, quem proaviae olim dederat Bonifacius,
monumentum pietatis & posteritatis. Haud dubium quin hujusmodi
cōplura ex rebus per Westfaliam à Bonifacio gestis habituri essemus,
si, perinde ut commissum sibi à Pontifice veterem Saxoniam pertien-
tavit, docendo & peragrando, scriptor aliquis posteritati consignas-
set. Prorsusque credibile Mimimigardum adijisse, ut quos istic Suibertus
reliquerat Christianos, requireret confirmaretque. Ac licet barbara
tunc Saxonia & superstitioni tenacissimè dedita; multi tamen in
ea viri nobiles, qui aut Francis militarunt, aut gloria Christianae reli-
gionis perstricti inanum Deorum cultum improbare coeperunt. Et
qua fiducia Pontifex ad proceres populumque veteris Saxoniae scri-
bere induxisset in animum? nisi jam inter eos aut pronos ad Christi
fidem, aut jam edoctos comperisset. Sanè ipse Gregorius, binis ad
Leonem Isauricum Orientis Imp. literis perscripsit, se quo minus ad
provincias Orientis proficisci possit, stare in procinctu itineris in
Occidentem suscepti, ut principes quosdam recens in Christiana fi-
de eru-

de eruditos, idque à se flagitantes, ipse Baptismatis unda ablueret, quos Baronius haud alios censet fuisse quam primarios è Saxonum populo viros ac Satrapas, quos D. Bonifacius proximis annis tanto hominum nobiliumque virorum concursu ad Christi Ecclesiam per Thuringiam, Hassiam, & Saxoniam aggregarat. Ad hosce D. Bonifacii Apostolicos labores & pericula exclamat D. Ludgerus. *Quid nos miseri, pigri et inertes in pace Ecclesie dicturi sumus? qui non gregis lucra, sed commoda nostra quærentes vix unquam in custodia ovium contra rabiem luporum, vel unum latratum minimi sermonis emittimus.*

D. Ludgerus in vita Gregorij & Bonifacii apud Brown. in Sid. Illustr.

Sed jam annus Christi accesserat 724. plenus adhuc & crudus civilibus Franciæ armis, quibus Martellus fatigatus, ne Saxones Frisiosque tumultuantes perdomaret, & religioni Christianæ liberius per eas gentium provincias ostium aperiret. Eudo quippe post Raganfridum relictus Martello capitalis hostis, violato fœdere, prædabundus in Franciam irruerat; in quem Carolus transito Ligeri movit exercitum, victumque fugavit, incensâ regione ejus. His Eudo ad scelerata consilia versus, Saracenos imploravit, introduxitque in Galliam, haud secus quam Raganfridus antea Radbodum & barbaras gentes in Regnum Franciæ exciverat. Jam Saracenorum gens, promiscuo nomine Mauri, occupatâ Ægypto, Palestinâ, Syria, non modò Asiam, sed & Africam subegerat, ex Africa angusto freto transmissa Hispaniam invaserat, & non tam armis quam ignavia Principum & depravatis Christianorum moribus victrix totam sibi Europam destinabat. Jamque Galliam Gothicam armis sibi submiserat, ex qua ab Eudone in interiorem Franciam exciti Carolo Martello diuturnum ac fatale bellum fecere; quos tamen Achilles ille Franciæ continuis præliis victor fregit, donec omni demum Galliâ etiam Gothicâ ejiceret. Ac primam quidem Caroli victoriam, quâ ingenti strage Abdynamum Saracenorum Regem fudit, insequens annus memorabilem fecit; cæsa enim Barbarorum trecenta septuaginta quinque milliâ, desideratis Carolinis mille quingentis. Juvat hæc paucis hoc loco delibare, quoniam eadem Saracenorum bella in Pipino Rege & Carolo M. audituri sumus, quibus hi Francorum Reges sæpius interturbati, quo minus Saxoniam pro voto debellarent.

An. Christi 724. &c.

Ann. Franc. Fredeg.

Carolus Martellus civilibus Franciæ bellis impeditus cum Eudone. Eudo Saracenos introducit in Galliam.

Carolus Martellus Saracenos prælio vincit

Othlon. in vita Bonif. Serrar.

Heida. Bonifacius exculta Hassia transit in Thuringiam, in qua Christi religionem instaurat.

Inter hæc quantum Willebrordus in Frisia, tantum Bonifacius in Hassiam Christianam promovit; animabat utrumque Martellus, à quo hoc anno regia donatio facta Trajectensi Ecclesiæ, datusque advocatus, qui tueretur bona & operas. Et Bonifacius postquam Hassiæ in præsens excultæ providerat operarijs, in Thuringiam est profectus; quàm veterem Francorum provinciam, quod in eam cum depravatis sacerdotibus hæresis serpere cœperat, iterato excolendam, expurgandamque suscepit. Olim quidem in Thuringiam post debellatum Herminefredum Thuringorum Regem, & à Fran-

*Bonif. Epist.
19. data an-
no 745.*

*Serrav. l. 3.
Notat. 24.*

Bedalib. 5.

cis in provinciæ formam redactam à Theodorico Rege, ut supra re-
latum, alijsque Francorum ducibus Christi religio introducta erat;
sed ea & temporum bellorumque injuriâ, & vicinorum Episcopo-
rum, quibus ea cura commissa erat, locordiâ, & rudium sacerdotum
depravatione, tanquam in silvescente agro cum vero semine prope-
modum extincta erat. Accessere falsi doctores, qui fornicationem
& adulteria in gente illa libera fecerant, & ab omni lege Christiana
absolverant. Indignè id habuit Bonifacium, cum primis ob vicinos
Saxones, apud quos prisca illa castitas & severa matrimonia, qualia
à Tacito & Salviano nobis traduntur, adhuc vigeant, neque crimen
ullum quàm hoc ipsum genti illi detestabilius erat; quemadmodum
hæc ipse Bonifacius ad Ethibaldum Merciorum Regem scribit;
quem ut ab adulterijs revocaret, Saxonum paganorum continen-
tiam, & severissimis legibus ac poenis suo adhuc ævo castigata adul-
teria adducit. Proscriptis igitur falsis doctoribus, novum Bonifacio
cum comitibus & præfectis Francorum bellum erat, à quibus tan-
ta avaritia & dominandi inclementia tractabantur Thuringi, ut mal-
lent Saxonum quàm Francorum imperia. Et huic malo cum reme-
dium attulisset, mirè sibi devinxit Thuringorum animos; ac post-
quam docendo cœpit peragrarè vicos & oppida, tanta hominum
multitudo se ultro obtulit ad Baptismum & Christi legem, ut mes-
sis copia nonnisi operarios desideraret. Quàm in rem novas ex An-
glia auxiliares copias adjutoresque Evangelij accersijt, quorum sex
percenset Othlonus S. Burchardum, quem Herbipolensis Ecclesia
primum habuit Episcopum, & Paderbornensis diœcesis primum
vicarium Episcopi, B. Lullum Moguntinum Archiepiscopum, SS.
Willibaldum & Winibaldum fratres, Wittam, sive Wittanum. Non
tamen hi omnes tum ex Anglia primum venire, quando jam antè
Willibaldus & Winibaldus cum Willebrordo & Suiberto in Frisiam
appulisse traduntur. Unde multa à scriptoribus illis confuse tradita
sunt, quæ tot modò litibus agitantur. Adscripti & in hunc nume-
rum adjutorum evocatorumque à S. Bonifacio Sturmius, primus
Fuldensis Abbas, Sola sive Solus, vitæ solitariæ cultor, Wigbertus
Frislariensis Abbas, omnes sanctitatis fama clari, alijsque Apostolici vi-
ri; quos & virgines secutæ ex Anglia in Germaniam, Walburgis so-
ror Willibaldi & Winibaldi, Lioba, Chunihildis, Beragithis, Chum-
drudis, Tecla, quæ à Trithemio Haldelonga appellatur. Tantus fœ-
minis juxta ac viris ardor fuit plantandi religionem, colligendique
cœtus sanctarum virginum, quibus jam Anglia plena erat. Quin Be-
da, qui hoc tempore historiam conscribebat, fassus est, tanto numero
nobiles Angliæ privatosque & se & filios suos dedisse in monaste-
ria, ut quem finem neglectis sepositisque studijs bellicis res habitura
sit, posteriorem ætatem visuram; tanquam vir sapiens improbaret
illam

illam Monachorum & religiosorum multitudinem, qua Regnum Angliæ enervandum timebat.

Mors subinde ex hoc Apostolicorum virorum numero, quos Anglia submiserat, D. Willeicum subtraxit; atque hic simul decimus mortis annus est Willeico à morte D. Suiberti, quem Marcellinus consignavit. Dies obitus secundus Martij, quo magistrum ex primo Martij die consecutus vir cœlo maturus, quem D. Suibertus à primo in Saxoniam ingressu discipulum & laboris comitem habuit, cui semper à vitæ innocentia, virtutumq; cultu & religiosi instituti disciplinâ ante omnes carus fuit; quem vivum etiam Deus sanctitatis fama ex miraculis Coloniae editis clarum fecit. Ideo Suibertus moriens hunc monasterij Werdensis præsidem dedit, quo in munere Suiberti exemplo religiosæ vitæ disciplinam quam sanctissimè excoluit, & simul circumpositos Boructuariorum Saxonumque vicos & oppida percurrendo multos ab idolorum vanitate ad Christi cultum perduxit; ac si quæ etiam Minimigardi alijsve in locis Christianorum reliquiæ ex prima D. Suiberti cultura erant, his ad Willeicum & ad insulam Werdensem perfugium fuit.

An. Christi 727.
Mirans in Chron.
Molanus in nat. Belg.
Garnefeldus Veldius.
Bolland. tom. 1. in Mart.
D. Willeici mors in Cæsaris insula, ejus elogium.

Ceterum Carolo Martello in Gallijs Saracenorum bello, Eudonisque turbis occupato (qui tamen perfidus Gallia turbator hoc anno fatis concessit) Frisij duce Poppone feroci gentis suæ homine rebellare nunciantur; jamque alter Radbodus ab inferis resuscitatus timeri poterat, tam ille crudeliter in Francos & Christianorum sacra desævire cœpit. Carolus ut hanc rebellionem in primo suo motu comprimeret, antequam Saxonum aliarumque gentium viribus potentius adolesceret, naves bellicas expediri jubet, & militem imponi. Inde Drusi Germaniciq; vestigia legens per mare cum instructa classe, opinione celerius in Frisiam appulit; confestimq; exposito in terrâ milite in interiorem insulam pervadit, stupentibus incolis, Carolum ante famam adventus consistere in Frisia. Castra ad Burdonem seu Bornam fluvium, quo * Ostergoa & Westergoa dirimuntur, collocat, & quo pugnandi ardore inflammatus agebatur, exercitum ducit in hostem. Audax Principis factum, ignari locorum & paludum, in quibus tot Romanorum exercitus suis fatis deleti. Occurrunt Frisij Duce Poppone suo; confertum acre prælium: cæsi magna strage Frisij: trucidatus Poppo rebellium caput. Inde Carolus victor regionem pervadit, fana Idolorum diripit subvertitque, præfectos cum imperio imponit, ac gentem jugo submittit. Non antè Willebrordo & Christianis sacerdotibus liberior explicatiove Religionis apertus est campus. Jam & illi ad Isalam & Amasis ostia per Saxonum fines Christianam legem palam docere ausi, quod Saxones eodem Caroli Francorumque terrore perstricti, quietis ac pacis magis quàm belli consilia habuere, ne Frisonum excidium in sua quoque capita pertraherent.

An. Christi 728.
& 729.
Frede. c. 109.
Ann. Franc.
Frisij duce Poppone rebellant.

Hamconius in Frisia in Adgillo.
* *Fredegario.*
Anistrachia & Anstrachia.
Carolus Martellus classe ad- vectus Frisiam intrat, & Poppo- nem ex- dit.

Com-

An. Chri- Compositis in Frisia rebus bellicis sacrisque, Carolus in Fran-
sti 730. ciam cum exercitu regressus est adversus Saracenos. Jam enim hæc
Ann Franc. barbara gens, quæ Vesparum instar se auxerat ex Hispania in Galliam
Till. in effusa Avenionem urbem prodicione ceperat; lateque per Galliam
Chron. spolijs, cædibus & incendijs sævitum erat. A Theodorico Franco-
Carolus rum Rege nihil opis, nihil consilij, quod eum inertia ac stupor ex me-
Martellus Saracenos cædit, & Galliam exercitu advolat, Avenionem urbem recipit, & Saracenos ingenti
purgat. clade obtritros profligat. Hoc ipso anno, quo Beda Historiam suam
An. Chri- finit, & Romæ Gregorius II. Pontifex obiit, cujus si res gestæ ac scri-
sti 731. ptæ extarent, censuit Baronius Gregorio primo ac Magno æquari
Gregorij posse. Quamquam hoc ipso Magnus, quod, ut alter à Beda Angliæ
II. Ponti- Apostolus est dictus, ita hic Germaniæ Apostolus non immerito ap-
ficis mors, pellari possit. Tanto enim studio sibi post Sergium Pontificem Frisi-
eius studi- am, Thuringiam, Hassiam, Saxoniam & Germaniam ad fidem
um & la- traducendam sumpsit, & tot se Episcopos & Clericos in eas pro-
bor in cō- vincias misisse scribit, quorum si reminisci vellent horum tempo-
vertenda rum Germani ac Saxones heterodoxi, intelligerent profectò Præpo-
Germa- sitos ac primos sacerdotes. à quibus illis primum verbum Dei tradi-
nia. tum est, à Romano Pontifice submissos esse, nec aliam quàm Roma-
nam religionem à primordijs in has regiones Saxonie invectam esse.

An. Chri- Altero mox anno Carolus Gothorum fines ingressus Narbo-
sti 732 & nem obsidet, Regemque Saracenorum Athirvam tanquam cavea
733. inclusum tenet. Ad quem liberandum dum Saraceni innumeris gen-
Carolus tis suæ copijs ex Hispania advolant, Carolus eos ad Persam fluvium
Martellus die Servatio sacro ad internecionem delet; receptisque urbibus, &
ingenti clade Sa- hoste barbaro ejecto, totam Narbonensem provinciam Regno Fran-
racenos profligat. ciæ reddidit. Tuditis inde nomen Carolo datum invaluit, quod mal-
An. Franc. lei instar Barbarorum capita pertunderet. Princeps, quem natura bel-
Fredegar. lis genuerat, fortuna aluit victorijs, Ecclesia unicum eâ tempestate
Chapea- præsidium adversus Barbaros coluit.
ville ad vitæ

Pari felicitatis successu Bonifacius bellum, quod in superstitio-
ne & cultu Idolorum evertendo inter Barbaros susceperat, per Thu-
ringiam & Hassiam provexit, jamque in utraque provincia summi
Bonifaci- infimique Christi religionem incredibili rerum mutatione ample-
us miro progressu etebantur. Quæ postquam per legatos accepit Gregorius III. Ponti-
Christi fi- fex, magnopere per literas animavit Bonifacium, auctis etiam hono-
dem per ribus. Nam quem Gregorius II. incertæ sedis consecravit Episco-
Hassiam pum, Gregorius III. Pontifex Prioris successor misso pallio Archi-
& Thu- episcopum renunciavit; dataque Bonifacio potestas consecrandi
ringiam propagat. Episcopos, imponendique eis Thuringiæ & Hassiæ locis, quibus id
Epist. Gre- commodum videretur; uti & postea præstitum à Bonifacio; Sed ille
gor. III. primùm templis extruendis intentus; quorum alterum Amanebur-
Bonif. Epist. gi Micha-
122.
Oithlonus.

gi Michaëli Archangelo dedicavit, alterum Frislarie in confinio Har-
torum ac Saxonum construxit, quod Principi Apostolorum Petro &
Paulo consecratum. Ad utramque Basilicam duo monasteria erexit,
collectis mox discipulis, qui in ijs formarentur adjutores Evangelij.
Frislariensi congregationi impositus S. Wigbertus vir doctrina &
sanctimonia clarus, à quo egregij viri exculti, qui exinde per Hassiam
& Saxoniam dispersiti barbaras gentes docuere; interque eos Stur-
mius primus Fuldenfis post Abbas, & à Carolo M. post traductus ad
has Saxonie partes ad prima Christiane religionis semina propa-
ganda. Jamque Saxonia ex Hassie & Thuringie finibus à Bonifacio,
ex Frisia atque Isala à Willebrordo, ab Rheno à D. Suiberti discipu-
lis excolebatur; nec tamen ultra, quàm Francorum arma imperi-
umque se porrexerat, Christi religio in duro Saxonum populo firma-
ri poterat; tantum limites circum à Meridie & occasu & Septentrio-
ne collustrari coepti, nec Carolo ob bellum cum Saracenis & Go-
this Saxones adhuc dum debellare licuit. Nam tribus ab hinc con-
sequentibus annis in purganda Gallia occupatus, primum Saracenos
prælijs obtrivit, deinde urbes eorum & castella, quæ infederant, expu-
gnavit, ac solo æquavit, donec qui reliqui erant, ad naves compulsos,
& in ipsa fuga comprehensos, Carolus in mare præcipites agi juberet.

Per hanc Caroli ab Rheno absentiam Saxones, qui intra Rhe-
num & Visurgim incolebant, ac post Westfali sunt dicti, facta gentis
conspiratione rebellant, seu tributis impatientes, seu odio Christia-
norum; nam *Paganissimos* eos Fredegarius appellat, tanquam verbo
illo belli causam ex superstitione, cujus tenacissimi erant, indicare
voluerit. At Carolus audita gentis impietate & audaciâ, exercitum
ab ultima Francia ad Rhenum ducit, eoque incensior, quo infestior
Saxonum ille populus Christi sacra & sacerdotum labores perturba-
bat. Igitur eo loco, quo Luppia in Rhenum influit, transmissio fluvio,
via militari Romanis ducibus frequentata, cum exercitu in mediam
Westfaliam penetrat. Omne victoriæ momentum Carolo in celerita-
te erat, quod famam sui adventus prævertens in visceribus hæreret,
priusquam arma singuli conjungerent; inde in obvia quæque agmi-
na ferro raptus sævam gentem fregit. Drusum tum aliquem vidisses
aut Germanicum Cæsarem cædibus, incendijs ac spolijs grassantem.
Ita victi, ut antè, Frisij, obtritiq; jugum in præsens accipere, dare ob-
sides, tributa, ut hætenus fecerant, pendere, præcones Evangelij, si
non admittere, saltem in suis sedibus liberos relinquere jussi. Qui-
bus confectis victor à Visurgi ad Rhenum & in Austrasiam reduxit
exercitum.

Atque hunc ultimum simul annum volunt, quo Theodoricus
eo nomine IV. Francorum Rex excesserit, unde ad annum 743. &
Childerici initia non tam Franciæ regnum quàm interregnum fuit,
impe-

Bonifaci-
us Ame-
neburgi,
& Frisla-
rie in
Hassia
Basilicas
& Cæno-
bia erigit.
*Broverus
in notis ad
Rhabanum.*

An. Chri-
sti 734.
735 & 736.
*An. Franc.
Fredeg. in
Chron.
An. Chri-
sti 737.
Ann. Franc.
Fred. c. 109.
Sigeb.
Herm. con-
tract.
Saxones
per West-
faliam re-
bellant, in
quos Ca-
rolus trā-
situs ad
Luppia
ostia Rhe-
no exer-
citum du-
cit.
Saxones
à Carolo
Martello
obtriti.*

*Henschen,
ex Labae.*

imperio omni penes Carolum Martellum tantisper relicto; quamquam non desint, qui ante biennium extinctum velint. Sed perinde id reputes, quantum vixerit, qui vivus nonnisi umbra Regis fuit. Re ipsâ Carolus Rex: nec tamen pro merito factorum Regis nomen sibi unquam sumpsit. Quin Sirmondus in notis ad Epistolam Gregorij II. Carolo duci inscriptam post Theodorici II. obitum Carolum Martellum per septem, aut, ut ex codice docet, novem annos regnasse solum, quod à ceteris scriptoribus minus observatum, contendit, ideoque acta interea ejus solius nomine consignata esse. Inde inter bellum Saxonicum consequenti anno, qui Christi erat 738. ab Rheno in Galliam Narbonensem movit, & Maurontem provinciæ Ducem, à quo Saraceni denuo in Galliam evocati erant, armis confutum mox Galliæ finibus ejecit.

An. Christi
738.

Bonifacius
tertium
Romam
proficiscitur.

Bonifacius per hæc cum magno Francorum, Bojorum, & qui ex Britannia convenerant, comitatu, tertium Romam profectus, redijt in Germaniam, atque ut Gregorius secundus, ita hic tertius pari sollicitudine cum diversis litteris ad diversos Germaniæ antistites, Principes & populos scriptis remisit, quarum unam ad harum regionum populos perscriptam interjungere necesse habui :

Gregorius
III. Pontifex.

Litteræ
ejus ad
Germaniæ
trans-
rhenanæ
populos

Gregorius Papa universis optimatibus, et populo provinciarum Germaniæ, Thuringis & Hassis, Bortharis Nistresis, Wedrinis, & Loganis, Suduodis & Grabfeldis, vel omnibus in Orientali plaga constitutis.

Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præsul, nutu divino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam præsentium portitorem litterarum Bonifacium, reverendissimum fratrem nostrum, ac Coepiscopum, ordinans ad vos usque destinavit, eumque regulam et normam Apostolicæ et Catholicæ fidei Romanæ, cui auctore Deo deservimus, Ecclesiæ edocens direxit. Et post temporum spatia, orationis causâ, ad limina B. Apostolorum sese præsentavit, et quæ ad salutem animarum pertinent, à nobis poposcit imbui; nos Deo favente ut sacra docet scriptura, eum edocentes, ad vos, charissimi remeaturum absolvimus; hortantes vos in Domino, ut digne suscipiatis ab eo verbum exhortationis, et Episcopos vel Presbyteros, quos ipse ordinaverit per Apostolicam sibi datam auctoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis. Et si quos forsitan deviantes invenerit à rectæ fidei tramite, seu canonicâ doctrinâ, eosque prohibuerit, à vobis nullo modo impediatur, et quod eis impostum fuerit, obediendo propter Deum suscipiant. Nam qui temerator extiterit ad obediendum, sibi ipsi damnationem acquirit. Vos autem Charissimi, qui in nomine Christi baptizati estis, Christum induistis, abstinete et prohibete vosmetipsos, ab omni cultu paganorum, non tantum vosmetipsos corrigentes, sed et subditos vestros. Divinos autem et sortilegos, vel sacrificia mortuorum, seu lucorum, vel fontium auguria, vel phylacteria, et incantatores, et maleficos et observationes sacrilegas, quæ in vestris finibus fieri solebant, omnino respuen-

respuentes, atque abjicientes, totâ mentis intentione ad Deum convertimini, ipsum timete, adorete, honorificate, sanctorum memorijs communicantes. ut ait Apostolus. Si enim fides vestra, juxta Domini nostri dicta, fuerit sicut graminum Synapis * dicetis monti huic, tollere et mittere in mare, et transfertur. Ipse enim Dominus et Salvator noster in suo sacro eloquio docet, dicens. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tuâ. Et iterum: Qui me confessus fuerit coram hominibus, et ego confitebor eum coram patre meo, qui in cælis est. Item et alibi promittit dicens: Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, fiet vobis. Et iterum: Petite et accipietis; querite et invenientis; pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit; et qui querit, invenit, et pulsanti aperietur. Et vos charissimi facite fructus dignos, ut in die adventus Domini nostri Jesu Christi fideas adipisci mereamini mansiones Bene valete.

Rom. 12.

* al Dicetis monti huic transfer & transferetur.

Serrarius not. 29.

Othlonus l. 2.

* A Christi 739. Othlonus, Bonifacio in Bavariam transfessus Ecclesiâ reformat.

Serrarius in Notis.

Ope Caroli Martelli.

Bonifacio supra cētum millia hominum Christo adjunxit.

Qua sollicitudine Gregorius II. eadem Gregorius III. Pontifex Germaniam complexus, hanc ad Thuringos, Hassos & circumpositos populos epistolam dedit. Interim obscure quidam ex his populis à Pontifice nominati; de Thuringis & Hassis qui sint, satis constat. Bortharios Serrarius Buriaburgenses aut Warburgenses interpretatur inter Fritzlarium & Paderbornam: alij Bruçteros censent, quorum tum sedes à lava Luppia ripa in Hassiam protensa erat, postquâ à Saxonibus trans hunc amnem compulsi, ut supra relatum in gestis D. Suiberti, Nitresi, Niddæ fluminis accolæ, ut Logani, qui ad Loganum amnem incolebant. Wedrevi haud alij quàm Weteravij, Sudvodi Australes Hassiæ populi: nisi Surlandos quis malit, quos à plaga meridionali & patria voce Suderlandos dictos volunt, perinde ut Weteravios à plaga Occidentali quidam nominant. Grabfeldios Othlonus nobis designat, qui circa Fuldense monasterium incoluerunt, quorum nobiles Carolomannus, dum monasterij illius limites circumscriberet, convocari jussit. Frequens priscis & occiduis populis, regiones suas à planitie camporum nominare; quemadmodum Westfaliæ & Ostfaliæ post ab hac patria voce nomen inhæsisse creditur.

* Anno abhinc proximo Bonifacius in Bavariam profectus est, Otilonis Ducis rogatu, ad Ecclesiæ disciplinam in his quoq; locis restaurandam; quod quidam in Episcoporum & sacerdotum ordinem perperam irreperant, provinciâq; magnam partem inculta turbataque jaceret. Omnem Bavariam in quatuor Episcopatus divisit: Saliburgensi impositus Joannes, Frisingensi Erimberrus, Ratisbon. G. wiboldus, Pataviensi Vivatus. Omnia hæc Pontifex, cujus auctoritate agebantur, rata habuit. Scripserat per id tempus D. Bonifacius ad Gregorium Pontificem literas, quibus significarat jam supra centum millia à cultu Idolorum per Germaniam suo labore & Caroli Martelli opera ad Christi religionem esse perducta; quâ super re Pontifex gratulatur Bonifacio & Carolo Martello, hortaturq; ut hanc uberem Evangelij messem colligere non desistant.

pp

Subin-

Subinde magno Frisiae Christianae luctu moritur 7. Novemb. S. Willibrordus Ultrajectensis primus Episcopus, anno ætatis 81, ex quibus 46. consecratus Episcopus inter continuos peregrinandi & docendi labores infumperat, vir prorsus vitæ sanctimonia & miraculorum fulgore etiam post obitum admirabilis. Corpus Epternacum in monasterium à se conditum transferri voluit, tanquam præfagiret aliquando non satis quietum fore inter hæresis nostri sæculi furores. Antequam è vivis abiret, senex jam præfractus viribus sibi Chorepiscopum, seu ut alij legunt, Coepiscopum substituit. Othlonus Eobanum Chorepiscopum à Bonifacio Ultrajecti impositum refert; sed Vicario, quemadmodum & Gregorius postea, munere id gessit, eò quòd ipse D. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus ejus Ecclesiæ primariam administrationem ex Pontificis voluntate commissam retineret, multumque hunc Episcopatum controverterent Colonienfes Archiepiscopi, & Metropoli suæ antiquo loci jure vendicarent; qua super re multis Bonifacius epistola ad Stephanum Pontificem, alijque auctores.

Caroli
Martelli
obitus,
ejusque
elogium.

An. Chri-
sti 741.
Fredeg. c.
110.
Baron.
Scriptores
Franc.

Aleuinus
in vita S.
Willeb.
Surinus in
vita.

Sed Carolum Martellum expediamus. Is jam ad postremos vitæ annos provectus erat; ac nullum, dum rexit, annum à bellis ac vi-
etorijis unquam vacuum nactus, eò rem deduxerat, ut maritimis lo-
cis receptis ab hoste, &c, quod Francorum annales præclaro ejus elo-
gio memorant, *Gothis superatis, Saxonibus et Frisonibus subactis, expulsis Saracenis, receptis Provincialibus, Francia regnum in summâ pace et quiete tandem obtineret.* Inde altero mox anno, qui Principatus xxv. erat ii Kal. Novemb. ad immortalem à Deo quietem est evocatus. Ponti-
fex eum, dum viveret, in tanto honore habuit, ob bella & merita in Ecclesiâ, ut missâ legatione, præter eximia munera claves S. Petri ejusque vincula religioso cultu veneranda ad eum mitteret. Primus is honorei delatus; quasi tutelam Apostolorum Principis & totius Ecclesiæ Pontifex Caroli pietati & fortitudini traderet, quem & *Christianissimum filium* salutare compertus est; nam inter cetera, quæ pro Apostolica sede laudabiliter egit, Luitprandum Longobardorum Regem, Romanæ Ecclesiæ infestum, à Gregorio III. imploratus minis absterruit. Et Carolus inter Apostolicos Germaniæ viros nul-
lum familiarius largiusque complexus, quàm S. Willebrordum & Bonifacium: id quod complures donationum tabulæ testan-
tur; eoque etiam inter ceteros Willebrordum est veneratus, quòd dum Pipinum filium illi fonte Baptismatis abluendum traderet, Wil-
lebrordus vaticinio divino plenus certusque palam tum edixerit, Pi-
pinum hunc infantem, supra quàm omnes ante eum Francorum Duces fuerint, sublimem & gloriosum fore: Et primus ille, qui regi-
am dignitatem in Pipinorum familiam invexit, Carolumque M. ex se genitum Imperatorem habuit. Ceterum Caroli Martelli quatuor supersti-

superstites filij fuere Carolomannus, Pipinus, Gripho & Ægidius. At ceteris seu ob sortem natalium, seu indolem non satis probatam præteritis, testamenti tabulis Carolomannum & Pipinum heredes scripsit. Carolomanno Austrasia, & ultra Rhenum Alemannia & Thuringia: Pipino Neustria ac ceteræ in Francia provinciæ cesserunt; Gripho, Sunathilde Bavara genitus, & ad Regnum aspirare ausus, à Carolomanno captus, & in castellum Capiæ montis ad Arduennam est inclusus; Ægidius ut erat indolis ad pietatem natæ, sacris adscriptus.

An. Franc.
Fredeg. c.
110.
Adelmus
Aimoini
contin. c. 42.
Carolo-
mannus &
Pipinus
heredes à
Patre scri-
pti.

Turbis domesticis compositis, Carolomannus & Pipinus rara fratrum in Regno concordia, arma jungunt in alternos hostes; quos inter primus Hunoldus Aquitaniæ Dux, Eudonis filius: Hunc quod novorum Principum imperia rebellando detrectaret, bello victum exutumq; provincia ad Vascones profugere coëgere; reddita tamen ei post provincia, eâ lege ut Francis vectigalis maneret.

An. Chri-
sti 742.
An. Franc.
Fredeg.
Chron. ex
Bavarico
codice.

Ex Gallijs arma in Germaniam conversa; Quippe post excessum Martelli tres gentes Alemanni, Saxones & Bavari rebellionem coëptaverunt, Francicum imperium unâ cum Caroli metu exuturi. Alemannorum Dux Theobaldus; sed mira celeritate oppressus confususque provinciam illam Carolomanno ferro flammaque vastandam reliquit. His enim consternati Alemanni ad victoris clementiam appellant, munera simul & obsides dant, pacemque juratâ fide impetrant. Saxones, uti hæc ab Othlono perscribuntur, in Thuringiam proruperant, seu prædandi libidine, seu ut proceres gentemque Thuringorum ad defectionem sollicitarent. At illi Francis fidi opem Carolomanni implorant, ad quorum preces missus à Carolomanno exercitus in subsidium, collisusque pugnâ cum Saxonibus. Acre id prælium fuit magna utriusque partis clade, quo Geroldus Moguntinus Archiepiscopus castra secutus inter alios occubuit. Utris victoria cefferit, nec auctor ille, neque alij prodiderunt; neque Carolomannus in præsens bello Saxonico institit; & domitos non fuisse Saxones resumpta proximis annis bella commonstrant. Interim Gervilius Geroldi interempti Moguntini Episcopi filius, homo nullis sacris initiatus patri subrogatur, nullo merito, nisi ut ex dignitate illa levamentum doloris haberet. Adeo Ecclesiæ disciplina inter bella corrupta jacebat.

Astron. in
annual.
Adelmus
continuator
Aimoini.
Post obi-
tum Ca-
roli Mar-
telli Ale-
manni
Saxones
& Bavari
rebellant.
Othlonus
lib. 1.

Nihil inter has rerum mutationes bellicue fluctus dejectior animo remissiorve Bonifacius tres per Thuringiam atque Hassiam Episcopatus instituit. Primum Wirzeburgi, cui S. Burchardum præfecit Episcopum; alterum Erfurdij, qui locus olim quidem paganorum rusticorum vicus, tum verò in oppidum excultus; huic fedi B. Adelarius sive Adelharius impositus. Tertia Episcopi sedes constituta Buriburgi haud procul Frislariensi oppido Monasterioq; ad Saxo-

Tres Epi-
scopatus à
Bonifacio
instituti
per Fran-
coniam,
Thuringi-
am & Has-
siam.
Othlonus in
vita Bonif.
Brouverus
in not. ad
Rhaban. &
Fuldens.
Antiq.

*Dilich in
Hass. Chron.
pag. 32.*

*Lupus Ser-
vatus c. 24.
Tom. 2. de-
cret. Epist.*

*Bonifacii
& Caro-
lomannus
collapsam
in Bavaria
discipli-
nam Ec-
clesiae re-
staurant.*

*Synodus
Episcopo-
rum à Bo-
nifacio
Ratisbo-
næ habita.*

num confinia; quin, ut Browerus censuit, trans Adranam in hostico Saxoniae solo oppidum id in monte antiquitus constitit, munimentum adversus Saxonum irruptiones. Celebre etiam Francorum annalibus id ipsum Buriaburgum castrum, in quo B. Wittra, ab alijs Albuinus latinâ voce nuncupatus positus Episcopus; & hic ille, cui Zacharias Pontifex inscripsit literas. *Dilectissimo nobis Vitte sancte Ecclesiae Biriurgensis.* Idem Abbas Frislariensis Monasterij, de quo supra relatum, jam ante à Bonifacio constitutus. At Episcopi sedem, quod has Pontifex in urbibus aut celebrioribus oppidis secundum prisca statuta Pontificum esse voluerit, in hoc oppido & castro Bonifacius collocavit, ejusque Dioecesein non modò limitaneis ad Visurgim, Fuldam & Adranam amnes, sed & ijs, quæ Paderbornensium sunt fines, locis comprehendit; confinesque Saxones, qui tum Adrana fere amne distinguebantur, ferventissimi viri culturae subjecit: Wirzburgensis sive Herbipolensis ad nostra usque tempora successores habuit, ceteri duo Episcopatus cum primis suis Episcopis desierunt. Erfurdiensis in Moguntinam jurisdictionem postea adscriptus.

At Carolomannus dum victis Alemannis perlustrat Austrasiam superioris provincias, reperit corruptissimam Austrasiam suam disciplinam; & qua in Deum erat religione Princeps, Bonifacium Pontificis per Germaniam legatum appellat. Et jam ille nihil sollicitius habebat, quàm remedium hujus mali; ideoque Synodos Episcoporum, quæ ab annis octoginta inter bella intermissæ erant, congregandas persuasit Carolomanno. Sed Pontificem prius consulendum censuit. Scriptis igitur ad Zachariam Pontificem literis, qui jam recens Gregorio susceptus erat, primum significat, quos Episcopatus per Thuringiam & Hassiam Wirzeburgi, Erfurdi & Buriaburgi instituisse; deinde plurimis exponit depravatos cleri populi que mores. Atque is jam status erat, ut Episcoporum sedes passim occuparent homines profani; ac si qui inter eos consecrati Episcopi, ij aut milites in castris, aut venatores in agris, aut libidinibus otioque corrupti. Mali tabes à languido capite in membra descenderat; ideo in clero plures adulteri, aut concubinarij, quàm integræ vitæ sacerdotes. Nec monasteria intacta ab hac lue corrupti sæculi. Receptis à Pontifice literis, Bonifacius Ratisbonæ ad Danubium, seu ut alij, Augustæ Vindelicorum præfente Carolomanno primam synodum habuit. Convenire, præter Bonifacium synodi præsidem, Burchardus Wirzeburgensis, Ragnefridus Colonienfis, Wittarius Buriburgensis, Willibaldus Eichstattenfis Episcopi, Adarius, quem Eobanum volunt, Ultrajectensis Chorepiscopus. Præter hos multi Episcoporum Presbyteri accesserunt. Saluberrima hujus synodi decreta, quæ & Carolomannus rata habuit. Percenset ea Othlonus, Baronius, Parisienses, alijque auctores inter acta conciliorum publicorum; interque cetera sancitum

citum probatumque à Carolomanno, ne suo milite, suoque ductu Episcopi ad bella procederent, etiam adversus paganos, quod sacri instar belli sibi permissum arbitrabantur, eò hæc lex præscripta, *Servis Deiper omnia armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum et in hostem pergere omnibus prohibemus: nisi illis tantum, qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet solemniam ad implenda, et sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt. Id est, unum vel duos Episcopos, cum Capellanis et Presbyteris eorum Princeps secum habeat: et unusquisque præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, et indicare poenitentiam possit.* Quibus deinde legibus & poenis provisum corruptis moribus, satis ex synodi actis constat. Nil jam attinet labem eorum temporum ultra memorare, nisi ut quis mirari definat tam depravato clero, tam frigide Christi religionem fuisse tractatam, propagatamque per hæc Saxoniam Frisiæque provincias, quæ omne prope subsidium à Willebrordo, Suiberto, Bonifacio & Apostolicis illis ex Angliam submissis viris habuere.

Altero abhinc anno Bonifacius ad inferiorem Austrasiam est profectus, ubi alterum Episcoporum Liptinense concilium, ad instaurandam Ecclesiæ disciplinam, Carolomanno & Pipino presentibus, habuit. Locus à Benedicto Levita Liptina, ab alijs Listina & Lipstina nominatur, multumque à Serrario conquisitus, quem Miræus demum & Sirmondus in Dioecesi Cameracensi ostendit haud procul à Binckio Hannoniæ oppido. Celebris istic Episcoporum congressus fuit. Pipini comprimis studio. At Carolomannus ingressus concilium, subsidium pecuniæ expetijt ex Ecclesiæ bonis; bello enim Saxonico se urgeri, ad rebellem toties gentem comprimendam; nec ararium regum sufficere in militum stipendia, quos sine nervo illo in hostem educere fas non esset. Ac concilij Patres eò fuerunt promiores, quò Carolomannus Martello religiosior id precario sibi dari postulavit, quod pater pro auctoritate, non rogatis Ecclesiæ rectoribus, exegerat, haud levi ob id notatus culpa. Synodi decreta recitantur in concilijs regijs, & à Carolo M. in libris Capitularium, probataque fuere, quæ in Synodo Ratisbonensi statuta erant. Post Synodum finitam personantibus rursus lituis Carolomannus & Pipinus arma jungunt, eaque primum in Odilonem Bavarie Ducem convertunt; quòd is assumpto regio nomine Francorum clientellam exueret, instructoque exercitu Francis se objicere auderet. Ad hunc debellandum omnis vis bellica Francorum in Bavariam contracta deductaque ad Lycum fluvium. Stetit uterque exercitus quindecim dies ex adversa ripa, mutuo tantum aspectu convitijsque se laceffendo; dum postremum Franci probrorum impatientes, circumducto per vadum exercitu, inopinantes à tergo Bavaros invadunt caduntque. Odilo cum paucis ægre ad Oenum fuga elapsus. Sed quòd

An. Chri-

sti 743.

Vita Bonif.

Baron. ad

ann. 743.

Sirius.

Miræus in

Chron.

Serr. notat.

31.

Sirmondus

in notis ad

Liptin.

Conc.

Binnius.

Synodus

Liptinen-

sis à Bo-

nifacio

habita.

An. Franc.

Adelmus.

Chronicon

Fredegarii

ex codice

Bavarico.

Ado.

Capitulari-

um l. i. tit. 7.

Bellum

adversus

Odilonem

Bavarie

ducem à

Carolo-

manno &

Pipino

sumptum.

hac

*Ado.
Regno.
Bellum
adversus
Saxones
à Carolo-
manno
susceptū.
Castrum
Hosche-
burg à
Carolo-
manno
expugna-
tum.
Adelmus.
Ann. Pi-
thæ.
Miræus.
Cleinfor-
gig.*

*Carolo-
mannus
ad Visur-
gim Vi-
ctor pro-
cedit.
Ortlong l. i.*

hac clade bellum nondum confectum esset, Pipinus ijs in regionibus cum parte exercitus est relictus; Carolomannus cum robore exercitus à fratre digressus in Saxoniam movit, ulturus gentis perfidiam, transmissoque Rheno in mediam Westfaliam penetravit. Haud territi ejus adventu Saxones prælio se sistunt, temere magis quàm prospere; nam ad primum conflictum cæsi, abjectiq; in fugam; Victor Carolomannus per Teutonicos montes ad Hasam fluvium processit, castrumque Hoschreburg oppugnatum deditione cepit. Quod castrum vario vocis flexu traditur in Francorum annalibus; nam modò Ochsburg, modò Hochsiburg & Hochsenburg appellatur. Haud alius hic locus, ut plerique sentiunt, quàm Osnaburgum Osnabrugumve, tanquam antiquitus Hofenburg & Hasenburg à præterlabente Hasa amne, cui castrum id antiquitus adstructum incumbebat, dictum sit. Ibidem & ponte junctus amnis, transitu haud dubiè in adsitum vicum, aut oppidum, quo Carolus M. postea invitatus primam istic Episcopi sedem fixit; cujusmodi in frequentioribus oppidis & locis erigendas præscripserant recepti sacrorum canones. Quanquam non desint, qui à transitu boum pontem & locum haud secus quàm Covordiam & Coesfeldiam nuncupatam velint. At tum sedes istic Theodorici primarij Satrapæ erat, qui castro expugnato in Carolomanni simul potestatem venit, atque obfès pacis circumductus. Osnaburgo Carolomannus castra ad Visurgim promovit, hostem profecutus, quòd fugitivi Saxones in alteram ripam concesserant, armatique denuò consisterent. Mox altero istic prælio Carolomannus cum Saxonibus commissus, fortuitò magis quàm consulto. Versabatur in castris Gervilius Moguntinus Episcopus, is quia didicerat in Saxonum castris esse militem præsentem, qui Geroldum patrem suum superioris anni bello interfecerat, misso puero ad colloquium evocat: ille nullum, qui subesset dolum suspicatus accedit. Postquam uterque Gervilius ac Saxo equo medium Visurgim invecus, prope in conspectum venêre, Gervilius educto ense Saxonem ex in proviso confodit. Quo ex equo in Visurgim prolabente, sublatus est primùm clamor Saxonum, tum Francorum, & mox utrinque classicum cani cœptum concursumque ad arma. Pugna furentium militum tam cœca quàm cruenta fuit. Victi ad ultimum Saxones Francis in spoliū & triumphum cessêre. Carolomannus reducto ad Rhenum exercitu, victoriam Christiana clementia moderatus est, dimisso etiam Theodorico Saxonum Satrapâ ad gentem sibi conciliandam; is tamen altero abhinc anno perfidus ad arma resiliit.

*Eginardus
in vita Ca-
roli.*

Flagrante hoc bello Saxonico nascitur! Pipino Carolus M. Saxonum tandem futurus domitor, vita exinde in LXXII ætatis annum protracta, uti Eginardus scripsit, Natale solum plerique Ingelhemium

hemium haud procul à Rheno & Moguntia asserunt. Nec magna Aventino fides, qui Carolobergæ in arce supra Monachium natum scribit. Nec desunt, qui à D. Bonifacio fonte baptismatis ablutum volunt; quâ super re Serrarius in Moguntinis. Tandem per id tempus Childericus III. cognomento stupidus, post septemni interregnum, à morte Theodorici patris Francorum Rex creatus traditur, postremus ex Merovingorum stirpe, qui hanc scenam umbratili Rege clauderet, quando jam à multis annis non nisi coma penes crinigeros Reges fuit, imperio ad Majores domus adacto.

Bellum Saxonicum, quod superiori anno affectum reliquit Carolomannus, multò acerbius Theodorici perfidia, & gentis rebellionem recruduit. Rebellum Dux Theodoricus Sarrapa. Concitati & Frisij à Saxonibus in armorum societatem convolabant, uti ex Zachariæ Pontificis ad Bonifacium literis æstimes. Jamque odio Francorum & Christiani hominis exciti Rheno imminebant, Austrasie cladem illaturi. Ad ejus periculi magnitudinem Carolomannus & Pipinus exercitus conjungunt, ac Rhenum transgressi, Saxones, qui Westfaliam incolebant, bello obruunt funduntque. Captus iterum Theodoricus Sarrapa perduellionis concitor. Sed quæ Carolomanni & Pipini clementia fuit, Saxones hi in fidem recepti, tanquam vincerent, ut parcerent, & Christiana moderatione ad Christi religionem & obsequium invitarent. Sanè bello hoc, ut Fredegarius est auctor, multi tum Westfalie populi, qui Rheno & Francie limitibus confines erant, ac veteri jure Francici regni possessione tenebantur, capti sunt, ac plurimi eorum Christo per Baptismi Sacramentum consecrati. Adeo tum Christi religio etiam Rhenum transgressa, pedem figere coepit inter barbaros, resuscitata D. Suiberti cultura, quem in magna semper veneratione habuit Pipinus. Ac facile mihi persuaserim, hac expeditione Carolomannum & Pipinum supplices D. Suiberti sepulchrum invisisse, adductis eò captivis ad fontem Baptismatis. Multum hic belli successus erexit Bonifacium, à quo hoc anno Fuldense Monasterium condi coeptum, liberalitate cum primis Carolomanni, à quo omnis circum regio in tria millia passuum protensa, donata est. Celebre exinde Fulde Christiane religionis seminarium, in quo tot præclari sacerdotes & Apostolici viri exculti, quorum opera Christi fides per Saxoniam & fines Diecefis Paderbornensis propagata. Primus coetui Abbas impositus Sturmio, vir notæ sanctitatis & laboris in excolendis barbarorum Saxonum animis.

Carolus M. per hæc tempora nascendo prope consecutus est D. Ludgerus, brevi novum Frisie & Saxonie fidus inter Apostolicos viros accessurus. Ortum ejus ad hunc annum revocat Bollandus;

Onuphrius.
Gordonus.
Aventinus
lib. 3. ann.
Boje.
Serrar. l. 3.
notat. 37.
Petavius in
Ration. lib.
8. c. 4.
Tillius in
Chron.

An. Christi
744.
Chron. Fre-
deg. ex co-
dice
Bavarico.
Ado.
Ann. à Ca-
nissio editi
tom 3 antiq.
Regino.
Albericus
Stad.
Baron. ad
ann. 745.

Bellum
Saxonicum
Carolomannus
& Pipinus
cōjunctis
viribus
resumunt
Rhenum
transgressi.
Theodoricus
Sarrapa Sax-
oniae ca-
ptus de-
nuo.
Captivi
Saxones
ad Baptis-
mum per-
ducti.
Bonifacius
Fuldense
cœnobi-
um auspi-
catur do-
no Caro-
lomanni.
nec

Brouver. l. 1. Antiq. Fuld. c. 13. Serrar. Not. in vit. D. Bonif. Ortlon. l. 2. Primus Fuldensium Abbas D. Sturmio.
D. Ludgerus nascitur in Frisia. Bolland. in comm. ad vitam D. Ludg. Ludg. in vita B. Gregorij.

Franc. Ann.
Severarius.
Alfridus in
vita S.
Ludg.
Othelgrimus
in eadem
apud Bro-
wverum.
Browverus
innotis ad
c. 8.

Ludgeri
nobilis
prosapia
inter Fri-
sios.

nec incongruè, cum is de se scribat, *vidisse se oculis suis D. Bonifacium martyrem jam canitie candidum, et decrepitum senectute*; atque is, cum anno Christi DCCCLIV. ut Francorum annales perhibent, martyr occubuerit, aut anno certè proximo, ut alijs visum, haud incongruenter conficitur Ludgerum novennem jam octennemve fuisse, ut ejus conspectus tam vivâ illi memoriâ hæere potuerit; tametsi Browerus circa annum Christi DCCCLIX. ortum ejus introducat. Gente Ludgerus Friso, cui natale solum fuit, haud procul Doccumio, in pago, cui Virumo nomen, regionis Orientalis Frisiæ, quam Ostengoam dixere, diversam à Westergoa Occidentalis Frisiæ. Ita tum vetus Frisia Ludgeri avo, secus quàm postea divisa traditur. Ibi majores arcem nobilitatis, ibi hereditaria atque ampla familiæ bona habuerunt. Parentes ex primâ Frisiæ nobilitate Christiani, ex qua Wrisingus Ludgeri avus, à Radbodo Frisiæ Tyranno depulsus, in Franciam cum conjuge & familia ad Grimoaldum Francorum Ducem, Pipini Heristalli filium, profugit; quo in exilio cum familia Christianam religionem edoctus ferventissimè eam exinde coluit. Pòst ubi extincto Radbodo tyranno Carolus Martellus omnem Frisiam armis subactam Regno Franciæ adjecit, & D. Willebrordo facta est libertas publicè docendi legem Christi, Wrisingo haud procul Trajecto præfectura, & hereditaria bona Caroli beneficio sunt data; eoque in patriam remissus est. Ut Christi sacerdotibus & Christianis patrocinio adjumentoque adestet; quo in opere sacro D. Willebrordo conjunctissimus semper fuit: primumque hæc inter Frisones familia Christiana sacerdotibus perfugium semper & domicilium præbuit, ad quàm & D. Bonifacius Willebrordi successor divertit. Qui viri Apostolici mirificè familiam hanc semper complexi sunt; palamque D. Willebrordus Wrisingum apud suos virum æquum, syncerum, castum & à Deo sibi peculiariter ad culturam Evangelij donatum commendare solitus; amissa quippe conjuge cœlibem, sanctamque vitam traducebat, sacerdotum in proferenda Christi religione paratissimus atque constantissimus adjutor.

Duos Wrisingus ex Adelgarda conjuge suscepit filios Nothgrimum & Thiatgrimum, novem præterea filias, quarum sex virgines decessere in Christianâ religione. Nothgrimus vivo patre duxit christianam quoque ac nobilem conjugem; tres superstites quoque filiæ honestissimis matrimonijs collocatæ; ut jam satis constet, unde illa consanguineorum multitudo Ludgero fuerit, unaque hæc familia Caroli M. & Ludovici Pij avo sex præclaros & sanctissimos Episcopos dederit Saxonix. Demum Thiatgrimus natus junior post excessum Wrisingi patris duxit nobilem & Christianam Frisiæ gentis conjugem Liaburgam filiam Nothradi & Adelburgæ, ex quo fortunato conjugio susceptus D. Ludgerus primus Monasteriensis, & Hilde-

Hildegimus primus Halberstadiensium Episcopus. Nec maternum D. Ludgeri genus minus illustre quàm paternum. Quippe Nothardus & Adelburga ex primaria quoque Frisiae nobilitate jam ante à D. Willebrordo ad Christi religionem traducti erant; quam ob rem Adelburga duos Germanos fratres Willebractum & Thidbractum D. Willebrordo in disciplinam dedit, quos ille inter primos Frisiae Christianae flores in clerum adscripsit. Sed imprimis memorabile, quod de Liafburga D. Ludgeri matre tradunt Alfridus & Othelgimus scriptores. Nascebantur Nothardo continuo Adelburgae conjugis partu tantum filiae, nulla mascula prole interposita; ob id Nothardi mater, avia D. Ludgeri, anus gentilis superstitionis indignata, Liafburgam eadem, qua nata erat, hora tradidit licitoribus aquis praefocandam; injectaque est per mancipium Liafburga in situlam aqua plenam: at mira res, puella ex situla identidem profiliens utraq; manu apprehendit marginem; quantumque in necem mergebatur, tantum brachiolis obnixa eluctabatur, haud secus quàm hebraeus vates in scirpea fiscella expositus. Videbat id ex vicino mulier, ac properè advolans puellam è manibus licitorum rapit in domum suam, parumque mellis degustandum praebet; quo delibato, servata est Liafburga, quòd nefas haberetur inter paganos necare infantem, qui simul aliquid humani cibi degustasset. Ita nutrici huic relicta, praebitaque à matre clam alimenta, dum infana anus finisset vitam.

Hac ipsa deinde Liafburga alio coelesti beneficio servata in vitam, nam dum utero ferret D. Ludgerum partui vicina ex praepropero gressu prolapsa est in praecutam sudem, quo latus intimè perfossum; id vulnus tam grave & periculosum erat, ut nemo non devitæ matris ac foetus simul desperaret; quàm tamen supra humanam curationem medica è coelo manus brevi sanā reddidit. Haud multò post editus in lucem Ludgerus nullo vulneris materni malo affectus. Ac puer ut primùm loqui, & pedibus niti coepit, non obscura quoq; sanctimoniae signa edidit; solitus enim studiosè arborum cortices colligere, eos in formam librorum componere, arreptaq; festuca nigro colore tincta prima literarum elementa scribere; cumque perquirerent domestici, quid per diem solus extra puerorum consortia ageret, respondit haud aliam sibi occupationem esse quàm scribere & legere. Et quis, rogant, hæc te docuit? Deus, inquit meus, ille nimirum qui ab utero matris segregavit Ludgerum in opus Evangelij. Mores exinde supra ætatem maturi, & ad omnem pietatem compositi, alieniq; à puerili lusu omni que vanitate ejus ætatis. Hoc ille instituto exinde adolescentiam, hoc juventutem exegit. Ac primùm B. Gregorio Trajecti in celebri illo Christianae religionis seminario in disciplinam à parentibus transmissus, ab eo in clerum est cooptatus; dein in Angliam, quæ admirabiles illos viros Frisiae & Saxoniae submiserat, profectus,

fectus, Alcuinum in quartum annum audivit docentem: nec aliud magistrorum omnium iudicium fuit, pietatem & virtutum exēpla à primis statim annis æstimantium, quàm eximium quendam Ecclesiæ doctorem & Apostolicum virum formari abs se in Ludgero; tanquam id simul parentum pietas ac sanctitas mereretur. Nec per id tempus Christiana familia inter Frisios clarior quàm Wrisingi, quæ Ludgerum, Gerfridum & Alfridum Mimigardevordenses, quæq; Hildegrium, Thiatgrimum & Hildegrium juniorem Halberstadienses Episcopos per hæc Christianæ religionis initia subministravit Saxoniam, omnes vitæ sanctimonia celebres. Cetera de Ludgero tempori memoranda.

An. Christi
745.
Baron.
Concil. Paris.
tom. 17.
Epist. Zachariae Pontif.
Synodus Moguntina à Bonifacio convocata.
Othlonus.

Annus insequens omni prope bello vacuus, præterquam Alemannorum concitatione, Bonifacio opportunitatem dedit tertiam convocandi synodum, quàm Moguntiam habuit celebri præfulum conventu; haud alio consilio, quàm ut in occiduis illis ad Rhenum partibus, quemadmodum Zacharias Pontifex illi commendarat, disciplinam populi ac cleri formaret. Quanquam acta decretaque huius synodi, perinde ut Episcoporum nomina vetustas aboleret. Eo interim conventu Gervilius Moguntinus Episcopus exauctoratus est. Nam præterquam quòd homo nullo sacrorum gradu profectus sedem Episcopi occuparet, canibus & avibus se oblectando venationi vacaret, tum summum crimen fuit, ut supra relatum, occidisse per dolum Saxonem hominem, à quo pater interemptus fuerat; quare exauctoratio ejus omnium Præfulum, Carolomanni & Pipini procerumque Francorum consensu approbata fuit. Atque ipse Bonifacius Germaniæ pater, hætenus incertæ sedis Episcopus, Moguntinus Archiepiscopus à Carolomanno & Pipino receptus est, Pontifice id maxi mē urgente confirmanteque. Ita verò quod Francorum Principes sollicitaverant, Metropolitana sedes in paganorum & Germaniæ finibus constituta, ad ceteros Episcopos in officio continendos; quo honore decorata & Coloniensis Episcopi sedes. Hoc illud Zachariæ Pontificis ad Bonifacium: *De civitate illa, quæ nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, juxta petitionem Francorum per nostræ auctoritatis præceptum nomini tuo Metropolim confirmavimus, et tuæ sanctitati direximus pro futuris temporibus ejusdem Metropolitanae Ecclesiæ stabilitatem.* Utrumne tum primùm Colonia Metropolis facta, & in ea aliquando Bonifacius Archiepiscopus fuerit, disceptant ipsi Colonienses. Pontifici sanè in hac disciplinæ Ecclesiasticæ restauratione per Germaniam collapsæ una simul cura fuit Frisia & Saxonia, tum ut armis Francorum subigerentur, tum ut per integræ vitæ Episcopos religio inter paganos propagaretur; quo in genere hætenus multum desideratum fuit ab ijs, qui castra secuti præposteris armis bellando magis, quàm docendo verbum Dei, id se præstituros opinabantur.

Epist. Zachariae Pontif. ad Bonif.

Extulit hic annus è mortalium numero ad superos D. Wigbertum,

tum,

tum, virum tum de Hassia, tum de his Saxoniae regionibus doctrina Christi illustrandis præclare meritum. Natalium origo illi ex Anglo-Saxonibus fuit; qui cum audiret quo fructu successuque Evangelij Bonifacius ceterique Apostolici sacerdotes Barbaros excolerent, invitante eodem Bonifacio, ex Britannia profectus in Germaniam, Bonifacio sese, et si ætate major esset, in disciplinam dedit; quem multis primùm annis docentem Barbaros & comes & præco Evangelij secutus, demum ob merita & virtutum æstimationem à D. Bonifacio Frislariensi cœnobio Abbas est impositus. Magna illi semper familiaritas fuit cum Meginone (quem à Burchardo Herbipolensis Ecclesia Episcopum, & Paderbornensis vicarium antistitem habuit) viro ut sanctitatis fama, dum viveret, ita à morte miraculis claro.

Tribus per Austrasiam Episcoporum synodis institutis, formatisque saluberrimis cleri ac populi moribus, quod Carolomanni & Pipini Principum auctoritate ac studio magnam partem est confectum, Carolomannus, facinus omnibus sæculis memorandum patrando, Austrasie principatu se ultro exuit, translatoque in Pipinum fratrem omni jure hereditatis, in Soractem montem ac solitudinem, eò loci, ubi ipse cœnobium D. Sylvestri honori condidit, secessit. Mox Romam pergens monasticum habitum à Zacharia Pontifice suscepit, tam egregius post in Cassino cœnobio Monachus, quàm ante bellator fuerat. At Carolomanno in privatam vitam transcripto, omnium rerum bellorumque moles, quæ duorum fratrum humeris sustentabatur, in unum Pipinum incubuit. Ac primi, à quibus imperium ejus concussum, Saxones fuere. Nihil feroci genti usitatus quàm à morte Francorum Regum, aut in mutatione Principum, rebellare. Ideo postquam Carolomanni secessus in cœnobium auditus, eodem mox anno facta conspiratione ad arma convolarunt, obruturi Pipini Austrasie Ducis initia. Pipinus haud leviter perculsus, non modò totius Austrasie exercitum contrahit; sed Frifonum & Winidorum Reges in societatem belli sollicitat, foedus superioribus annis cum Saxonum gente initum jusque gentium appellando; quibus permoti Reges auxilia addixere. Inde transito Rheno in Saxoniam movit cum exercitu ultionis irarumque pleno. Trucidati qui primò se congressu obtulere Saxones: capta ingens turba incolarum: regio omnis, quantum inter Rhenum & Visurgim patet, igne & direptionibus vastata. His adacti gentis proceres, pacem supplices flagitant, juri se Francorum, uti antiquitus convenerat, submitunt, spondentque tributa, quemadmodum à Clotario Rege imperatum fuerat, integre se in posterum persoluturos Francis. Sed maximus hujus belli fructus, quòd cum cernerent se Francorum armis & potentiae impares esse, ultro se, ut Fredegarius est auctor, ad Christianorum Baptismum & sacra offerrent. His placatus lætusque Pi-

D. Wigbertus primus Frislariensis Abbas. *Lupus Servatus. Serrarius in Mogunt. Broverus in anisq. Fuld.*

An. Christi 746. *Ann. Franc. Fredeg. in Chron. Adalricus in Ann. Ado. Carolomannus Monasticam vitam amplexus. Lupus Servatus. Surinus. Broverus in Fuld. Ann. An. Christi 747. Fredeg. in Chron. An. Canisij tom. 2. Antiq. Lect. Bellum Saxonum quod Pipinus gessit. Rhenum transit. Saxones ad baptismum se offerunt.*

pinus exercitum reduxit in Austrasiam, multum simul confusus, Saxones exemplo circumjacentium Thuringorum, Hassorum ac Frisonum, Evangelij præcones haud gravate admissuros, nec jam ad id opus esse ferro, quod sponte expetebatur.

Gripho
Pipini fra-
ter ambi-
tione tur-
bat Re-
gnum.
Gripho in
Saxoniam
fugit, quæ
Pipinus
per Thu-
ringiam
insecutus
ad Oeram
fluvium.
Missaha
Franc. Ann.
& Ado.
Missaham
Regino.
Nussaham
Adelmus.
Schaninge
Franc. ann.
Schabunige
Adelmus.
Schahanin-
ge Regino.
Conring. lib.
de antiq.
Helmst.
An. Chri-
sti 784.

Vix dum hoc bellum compositum cum Saxonibus, cum Gripho frater elapsus è custodia castri novi, domestico malo turbavit Pipinum. Ægre nimirum ferebat juvenis ambitione transversum actus, se rursus præterito, omnem Carolomanni hereditatem cumulari in unum Pipinum: cumque in ipsa Francia nihil moliri auderet, cum lectâ juvenum manu transfugit ad Saxones, gentemque, quam odio Francorum semper ad res novas paratam noverat, statim ad rebellandum impulit. Pipinus è vestigio insecutus Griphonem, ductoque per Thuringiam exercitu, in Saxoniam Orientalem, quam exciverat ad arma, penetravit, castraque ad Missaham amnem, loco qui Schanige dicebatur, collocavit. Gripho cum Saxonum copijs ad Obacrum fluvium, loco qui Horheim memoratur, confedit. Notus Onacer seu Oera hic fluvius, Wolfenbuthum & Brunswicum perlapsus, unde & loca castrorum Pipini haud procul cognoscuntur abuisse. Imo Schoninga oppidum & Skeninga prope Helmstadium hodie dum vestigia quædam servant, ad quam præceps amnis decurrit. Ibi dum in his Saxonum locis uterque consistit exercitus, pacis primùm consilij actum, interventuque legatorum sine prælio amicè convenit Francos inter & Saxones. Territi haud dubiè Saxones Orientales proximâ Occidentalium Saxonum clade, censuere in præsens Francorum arma sibi irritanda non esse, qui jam Frisones & Winidos etiam in societatem belli pertraxerant. Gripho abscessa spe turbatum, cum nec Pipino nec Saxonibus fideret, in Bavariam ad Hiltrudem sororem Odilonis Ducis viduam confugit; ubi vipera in sinum admissa, Thassilonem Hiltrudis filium ac puerum admodum principatu dejecit. Insecutus mox Pipinus Griphonem, Bavaria ejicit, reposito in possessionem Thassilone; utque turbidum caput ad quietem componeret, xii. illi comitatus donat. Nec tamen quietus Gripho ad Waifarum Aquitanie Ducem profugit, novamque illic rebellionis flammam excitat: postremùm in Italiam profugus in

Pipinus
Coloniæ
descendit
& Cæsaris
Insulam
præmu-
nit ob se-
pulchrum
D. Suiber-
ti & Chri-
stianorum
securita-
tem.

Alpibus quadriennio post à Theoderico nobili viro obtruncatus est. Pacatâ Boicâ, Pipinus in inferiorem Austrasiam descendit, & quia veteri majorum possessione Agrippinensis Dux erat, Principatus hujus, urbisque Agrippinensis & Rheni defensionem sibi adversus Saxones impense sumpsit. Quæ loca dum singulari providentia complectitur, audit quibus miraculis Deus indies prope ad sepulchrum D. Suiberti patratis sanctitatem & gloriam sanctissimi viri testatam faciat, dubium ut fuerit, vivusne an mortuus prodigijs inter mortales magis inclaruerit. His fama & certa narrantium fide cognitis,

tis, inspecto que loco, jubet præsens Werdam Rhæni insulam, modico tantum alveo abruptam à continenti Saxonum, præmuniri, & in castri formam includi vallis murisque, haud alio consilio, quam ut Ecclesia ossaque sancti viri & collegium sacerdotum cum Christianorum cœtu adversus Saxonum & Barbarorum incursiones istuc tuto essent; tum ut Christianis per Westfaliam, qui superioribus annis Christianis sacris imbuti ejus se tutelæ commiserant, securus intra munitionem receptus pateret. Opus quam piè ac ferventer imperatum à Pipino, tam celeri labore perfectum fuit. Annus quo hæc agebantur, trigessimus tertius erat ab obitu D. Suiberti; quemadmodum hæc à D. Ludgero sincerè perscripta sunt, ex quo mors D. Suiberti in annum 715 profertur, nisi in alterutrum error intervenerit; aut certè aliam Marcellinus, aliam D. Ludgerus à Christo nato rationem numerandi secutus sit.

D. Ludgero
ad vitam
D. Suiberti.

Pipini Ducis pietatem in D. Suibertum Deus mox ingenti beneficio remuneratus est; nam proximo abhinc anno, quæ gentis fuit perfidia, Saxones denuo rebelles conjurant; nihil Francicæ servitutis, nec in tributo solvendo, nec in nova Christianorum religione sibi præscribendum, ferre se velle; ut Thuringi, ut Hassi, ut Frisones ac ceteri Germanorum Francicum jugum tolerent: Saxonum gentem esse liberam, quæ nulli sub cœlo mortalium pareat, nec Reges præterquam Deos suos agnoscat: meminerint Franci, quot bella harum regionum populi cum Romanis gesserint, recogitent quamdiu ipsorum majores Franci, dum has sedes & hos agros inter Rhenum & Visurgim incolerent, adversus Christianorum imperatores pro libertate depugnârint; pacta licet inierint cum Francis, ea tamen cum coacta sint, tam impune dissolvi, quam iniquè contrahantur; & si libertas Dijs curæ sit, nihil tam liberum esse quam religionem, quæ eligi, non imperari debeat; præterquam quod cultus Deorum apud Saxones antiquissimus, Christianorum verò, qui unum Deum & Christum in crucem sublatum adorant hominem, à sæculis non tam multis recens & incertus sit. At rupti toties fœderis & perfidiæ incubimur? an ullum genus hominum magis fallax & infame perjuris quam Franci? quam nunc fidem requirent ab alijs, qui nulli mortalium sunt fidi? His & ejusmodi proceres populum concitando infesti per Francorum fines spolijs grassantur. Quæ postquam ad Pipinum relata sunt, superato Rheno cum exercitu Occidentalium Saxonum Westfaliam vi intrat, & celeritate, in qua summum rei momentum erat, Barbaros consecutos obruit, commissoque ancipiti prælio fundit ac dissipat. Inde dum victor fatigatum militem Coloniam reducit, Saxones Westfali non tam acceptam cladem quam dominatum Christianorum indignè ferentes, festinè copias recolligunt, jamque in validum exercitum aucti per viarum compendia

An. Christi
749.
D. Ludg.
ad vitam
D. Suib.
Saxones
Pipino re-
bellant.

Pipi-

Pipinus
circum-
ventus à
Saxoni-
bus D.
Suiberti
ope inco-
lumis ad
Rhenum
penetrat.

Pipinus
voti sol-
vendi
causa nu-
dis pedi-
bus ad se-
pulchrum
D. Sui-
berti pro-
cedit.

An. Chri-
sti 750.

Plechelmus ad
Islalam
gentium
Doctor,
& Olden-
salienfium
Patronus.

Pipinum priusquam Rhenum contingeret, haud procul Werda in-
sula prævertunt, & ad novum conflictum se multò quàm antè fu-
riosius sistunt. His angustiis circumventus Pipinus, cum & regredi
non liceret, nec fessum attritumque militem dimicationis periculo
exponere consultum haberet, equo submissus in terram se prosternit,
ac memor coelestium beneficiorum quibus tot mortalibus opitu-
lando adesset Suibertus, flexis genibus Deum ac D. Suibertum pre-
catur, vellet ex hoc præsentis discrimine exercitum suum è Barbaro-
rum manibus salvum perducere ad Rhenum, tum se suosque belli
præfectos supplices ac pro voto gratos Werdam ad Divi sepulchrum
venturos. Vix hæc pronunciârat Pipinus Dux, cum repente ingens
lucis splendor, quem vix humani oculi ferrent, visus est supra exer-
citum Christianorum fundi. Id quia à Barbaris conspectum, ac si-
mul omnes haud secus quàm fulmine perstricti exterritique fuerunt,
insolito prodigio attoniti, mittunt è suis binos Satrapas ad Pipinum,
qui pacem petant, & se suosque Francorum legibus submittant, pa-
lam confessi, quæ viderint, quæve religione ostenti supplices adsint.
Ita amicè discessum ab armis, acceptisque obsidibus Pipinus rem al-
tius etiam quàm Saxones expendens, cum exercitu ad Rhenum per-
git, detractisque calceis, nudo pede Werdam ingreditur vota exsolu-
turus. Multa ibi tum dona regali munificentia à Pipino & proceri-
bus ad sepulchrum D. Suiberti oblata; habuitque exinde Pipinus si-
bi D. Suibertum cultu in omnem vitam singulari patronum, etiam
ad Regni fastigium.

Nam qui consecutus est annus à Christo nascente 750. ab omni-
bus bellis quietus, Pipino Regni initia dedit. Quippe proceres Re-
gni Franciæ tam qui sacra, quàm qui profana regebant, pertæsi igna-
vum ac stupidum Regem, à quo nonnisi gentis ludibrium & igno-
minia erat apud externos, consilia agitare cœperunt de exauctorando
Childerico, ac Pipino in solum subrogando; una enim apud Pipi-
num regia auctoritas & bellatoris gloria, quem colebant domestici,
timebant exteri, venerabantur Saxones recenti prodigio adhuc atto-
niti, ideoque quieti & benigniores in Christianos. Quâ opportuni-
tate usi Evangelij præcones in limitaneis locis per Hassiam & Frisiam
verbum Dei liberius inter confines Saxones disseminare institerunt.
Celebris per id tempus inter ceteros Plechelm^{us}, quem adhuc mini-
mum tempora referre necesse est, quòd inter res gestas ejus memore-
tur, Pipino Rege, ad Islalam & per Twentiam incolas à cultu Idolo-
rum ad legem Christi adduxisse. Certa enim majorum fide Oldensa-
lienses, qui pars veterum Saliorum creduntur, tradunt, Plechelmum
inter primos Evangelij doctores apud se versatum, ab eoque haud se-
cus quàm à Marcellino primam se Christianæ legis disciplinam acce-
pisse, quam ad obitum usque constanter apud illos tradidit. Hinc
Olden-

Oldensaliae, quæ primaria ejus statio fuit, sepultus; servanturque ad hodiernum usque diem Divi hujus ossa in collegij Canonorum templo condita, perpetuâ inde non modò oppidanorum, sed vicinorum etiam, & Ecclesiæ Monasteriensis veneratione. Nec alio Monasteriensis antiquitatis cultu Plechelmum inter tutelares suos Divos recepere, quàm quòd Occiduam illam & continentem cum Diocesi regionem verbo Dei simul illustrarit. Jam & Daventriæ ad Isalam & Covordia in confinibus Saxonum, Christianorum stationes erant. Jam & Benthemensis pagus, ut supra retulimus, à Carolo Martello donatus erat Willebrordo. Nec dubium quin castro Christiani non minus sacerdotes, quàm præfidiarij Francorum milites impositi fuerint, ad Christi religionem per vicinos vicos & pagos plantandam, Atque hæc quàm certa sunt de Plechelmo, tam controversum fecere, quis ille Plechelmus Oldensaliensium Apostolus fuerit; utrumne qui cum Wironem ex Angliâ appulit, ac Romæ Episcopus consecratus in aulâ Pipini Austrasiæ Ducis, jam anno 693. versatus est, quique septennio post Casæ candidæ in Britannia Episcopus à Marcellino scribitur interfuisse Synodo Ultrajectinæ? An quis alius ejusdem nominis? fanè Beda qui anno 731. historiam suam scribendo finijt, sub id tempus Plechelmum primum Casæ candidæ memorat Episcopum, qui tum adhuc in Britannia constiterit. Atque hic ille Casæ candidæ Episcopus, ad quem Bonifacius ex Germania scripsit Epistolam, quemq; ut virum eruditum consuluit ex subnato dubio; quanquam hic Plethelmus, non Plechelmus inscriptus prodatur à Bonifacio. Revocat hanc Epistolam ad annum Christi 734. scriptam Baronius. Gelenius hunc eundem illum Plechelmum censet, Wironis socium, & qui synodo Trajectensi interfuit. Sed & Gelenius nondum expedit nos, an post annum Christi 730, quo adhuc Plechelmus fuit Casæ candidæ Episcopus, ex Britannia redierit in Frisiam. Id quidem ætas ex ejus calculo non refugit, & Bonifacij hortamento id fieri potuit, ut quidam opinantur; verùm cum auctor vitæ Wironem & Plechelmum Romæ Honorio Pontifice Episcopos consecratos referat, jam supra centesimum & trigesimum annum vita proroganda erit, si Pipino Rege Plechelmus per hæc tempora versatus sit ad Isalam. Adeo involuta sunt omnia; hæc tamen ut componantur, quid vetat ejusdem nominis Plechelmi diversos fuisse doctores Evangelij, haud secus quàm duo Ewaldi, Albus & Niger, duo Wigberti, Martyr & Abbas, duo Suiberti, alter Werdenfis, alter Verdenfis præful, omnes ex Anglia submissi Apostolici Viri ac sancti sacerdotes. Ego hic alios audire malim quàm finitè aliquid pronunciare; neque tamen ideo Marcellino fides abroganda, quod in synodum Trajectensem introducat Plechelmum Candidæ Casæ Episcopum, quando id tempori accommodavit, quo hæc scripsit,

tum

*Beda lib. 5.
c. 24.*

Beda lib. 5. c. ult. tum enim Plechelmus Episcopus in Anglia erat, haud secus quam Acca ex Frisia redux, quos hic Beda Episcopus conjungit. Quoquo hæc modo composueris Oldensalienfibus certè suus doctor non est subtrahendus, cujus pignus & monumentum fidei possident ex sepulchro & Lipsanis, quemque inde posteritas cultu publico excepit. Multa ejusmodi vetustas reliquit obscura, quæ investiganda prius, quam falsitatis, damnentur.

An. Christi 751.

Serrav. in Mog. Orblon. l. 2. Epist. D. Bonif. ad Zachar. D. Bonifaci' misso Lullo ad Zachariam Pontificem legato petit confirmationem Fuldenfis Cœnobij. Cætera ejus postulata confirmantur.

* Altera Pipini legatio per Burchardum Episcopum.

An. Christi 752.

Ann. Franc. Eginardus. Paulus Diaconus.

Ado.

Sigebertus.

Regino.

Egilvvald' lib. 2. c. 1.

Otto Frising.

lib. 5. c. 21.

Lambertus

Schaf.

Redeo ad Bonifacium & Pipinum. Ab utroque hoc anno consequenti, quinquagesimo primo supra septingentesimum, missi ad Zachariam Pontificem legati. Ac Bonifacius Lullum misit, qui de rebus Ecclesiasticis & coram & per literas percontaretur Pontificem. interque alia cœnobij Fuldenfis confirmationem peteret, quod vicinarum regionum bono cœtus religiosorum & Apostolicorum virorum collectus esset, instituto D. Benedicti, qui à carne & vino etiam sibi temperarent. Addit in eadem ad Pontificem epistolâ, quatuor istic populos circum in regonibus habitare, quos sibi præcipuè sumpserit ex eo cœnobio excolendos; inter quos non minima pars Saxones, Idolorum vanitati adhuc dediti. Fecit prolixè Pontifex, quæ à Bonifacio petebantur. Amplam præterea hic Pontifex dedit potestatem Bonifacio; confirmavitq; Moguntinam Metropolim, cui civitates, & Episcoporum sedes subjecit, Tungros, Coloniam, Wormatiam, Spiram & Trectos. Postremæ sedi, quæ Ultrajectina est, quamque hætenus etiam Archiepiscopi potestate administrarat Bonifacius, Gregorium Antistitem imposuit, qui vicarium ejus munus gereret, quem virum à juventute sibi Treviris adlegerat, atque omni virtutum genere sibi probatum habebat. Ejus initia regiminis ab hoc anno capienda, perinde ut ex Prologo Marcellini colligunt; is tamen nunquam Episcopus consecratus, sed munus id solâ jurisdictione gubernationis contentus gessit, celebris interim gentium doctor & D. Ludgeri, multorumque sacerdotum sanctissimus magister.

* Altera Pipini legatio multò urgentior fuit, missi enim S. Burchardus Herbipolensis Episcopus & Fulradus S. Dionysij Abbas, qui Pontificem consulerent de acceptando Regno Franciæ, quod procerum voluntate rogatuque offerebatur. Re multum deliberata in consilio Romano, tandem Pontifex in legatorum votum assensit; ac postquam Francos priori Sacramento liberos pronunciasset, Bonifacio viro sanctissimo, Moguntinensi Archiepiscopo & legato suo per Germaniam & Franciam, munus inungendi Pipinum in Regem mandat, quem ipsi jam Franci suis suffragijs elegerant; peractaque est Regis unctio Sueffione, magnâ omnium ordinum celebritate à Bonifacio, à qua Pipinus Rex salutatus, & more gentis clypeo circumlatus, ac folio impositus est. Chilpericus Rex exaucto-

exauكتورatus, è villa extractus, ductusq; in cœnobium, scissâ cæsarie, depositisque regijs vestibus Monachum induere iussus. Uxor similiter Monasterio virginum inclusa; nullusq; repertus, qui aut turbas moveret, aut sortem Regis miseraretur. Adeo sibi Pipinus & Majorum in Regnum meritis & suâ virtute sibi Francos devinxerat. Ita verò in Chilperico defecit Merovingorum Regum prosapia, anno postquam à Pharamundo primo Francorum Rege cœperat trecentesimo trigesimo secundo. Jam ab ultimis Francorum hujus stirpis Regibus, ut supra relatum est, adeo vigor & prisca majorum virtus elanguerat, ut nomen tantum Regum & imaginem præferrent. Referam quod ad hunc annum & Chilpericum exauكتورatum adscribunt Francorum annales: *Reges quidem dicebantur, sed potestas Regni tota apud Majores domus habebatur, excepto quòd charta et privilegia Regis nomine scribebantur, et in Martis campum, qui Rex dicebatur, plausro bobus trahentibus vectus, atque in loco eminenti sedens semel in anno à populis visus publica dona solenniter sibi oblata accipiebat, stante coram Majore domus, et quæ deinceps eo anno agenda essent, populis annunciante, sicque Rege domum redeunte cetera Regni negotia Major domus administrabat.* Quemadmodum hæc Eginardus, Paulus Diaconus, Adelmus, Ado, Regino, Marianus Scotus, ceterique tradiderunt. Non tamen proinde regia dignitas ad Gallos, sed ad Francos, quorum majores ex Germania Transrhenana prodire, translata est. Satisq; constat D. Arnulphum hujus regiae stirpis conditorem ex nobilissimo Francorum sanguine ortum, & supra si repetas, regio etiam: Quippe Blichildis, Clotarij Regis Francorum filia, ac soror Dagoberti Regis, denupta Ansberto Franco & senatori: ex hoc matrimonio Arnualdus, sive Arnoldus, Comes Palatinus, D. Arnulphi parens. Anulpho deinde genitus Ansegisus, Pipinus Dux Austrasiæ, Carolus Martellus, Pipinus Rex, Carolus M. suo se ordine consecuti. Nec Arnulphum patrem, quo Carolus M. multum gloriari solitus, fefellit vaticinium. Nam cum mortua conjuge Metim adscitus, Episcopus Metensis legeretur, ac patrimonium inter pauperes divisurus, Clodulphi & Ansegisi filiorum exposceret voluntatem, obstitit Clodulphus, assensit Ansegisus; Eò pater ad illum, scito, inquit, fili, omnia tibi prospera ob id eventura, & qui ex te gignentur filij nepotesque à Deo magnis honoribus extollendos. Inde per gradus honorum singuli evecti semper altius: Pipinus Dux Austrasiæ & Major domus, Carolus Martellus Princeps & Franciæ rector, Pipinus Rex Franciæ, ac Carolus M. filijque ejus postliminio Occidentis Imperatores recepti sunt. Arnulphum verò & Ansegisum ex eorum Francorum genere Germanos fuisse, qui antiquitus Rhenum transgressi Gallias invasere, satis etiam Paulus Diaconus monstravit, dum ex Francis Transrhenanis Ansegisi ortum refert. Sanè legibus quibus vixere, moribus, lingua, cultu ve-

R r

stium,

Eginard. in
vita Caroli
M.Ado in
Chron.Adelm. in
Ann. Franc.Regino in
Chron.Marian.
Scot. in
Chron.Sieg. in
Chron.Otto. Fri-
sing. l. 5. c. 24.Paul. Dia-
con. in
Chron. deEpiscopis
Metens.

Genealog. D.

Arnulphi à

Pacheco
edita.

Familia

ac stirps
Pipini
Regis.

stium, & quibus gentium discrimina noscuntur, Germani fuisse æstimantur, perinde ut in Carolo M. ejusque filijs explorata sunt. Certè ut Tillius Gallicus scriptor alijs; fatentur, mansit Germanicæ linguæ usus inter Francos usq; ad Carolum Calvum, quo tempore Imperium inter Ludovici Pij filios dividi cœptum, ac tum demum Germanica lingua sensim aboleri cœpit in Gallia, retineri in Austrasia & Germania.

Primum Pipini bellum, quod Francorum Rex inauguratus gessit, cum Saxonibus fuit. Hanc enim gentem tanquam saxeam cotem habuere Franci, ad quam arma colliderent, acuerentque, ne Saracenis atq; omnibus Barbaris, exterisque jam domitis, Martia ingenia obtorpescerent: tum ut toties pertentato delusoque opere Christi religionem in Saxoniam introducerent. Sed gens, ut omnium Germanorum libertatis cultusq; Deorum retinentissima, ita in fide pactâ fallacissima, rupto rursûm fœdere ad arma resiliit; seu in istâ Regum Francorum mutatione opportunitatem rebellandi sibi datam crediderit; seu novum Regem averfata, Pipino tributa pendere recusarit. Super hæc magna rei Christianæ clades hac tempestate fuit illata. Quippe, ut Bonifacius epistola ad Stephanum Pontificem scribit, plus quàm triginta Ecclesiæ a Paganis vastatæ & incensæ; quibus instaurandis hætenus se, quo minus scripserit, occupatum fuisse queritur. Nec alios hos paganos suspicari libet, quàm Saxones, qui hac rebellione Hassiam & Thuringiam incurfavere; ut vel ideo Pipinus Rex justâ irâ accensus bellum hoc Saxonicum majori quàm antè apparatu suscepit. Excita maxima vis Franciæ, & læti omnes ad novi Regis imperium convenerunt. Jam belli bellatorumque robur aderat, quocum Rhenum transgressus Westfaliam intrat. Nec territi Saxones per extremam pertinaciam incurrando præliandoq; obstitunt, donec magnâ strage fusi ac pulsi intra nemora & montes Teutonicos se retraherent. Victor Pipinus libere regionem ingressus, hostem profugum ad Visurgim usque insequitur; castraque Francorum posuit loco, quem Adelmus Rum, Astronomus Rimi, Ado Remæ, Regino atque ante eum Engolismensis Monachus Remiam nominant. Remen hodie dum est vicus ad confluentes Warnæ & Visurgis in comitatu Ravensburgensi, quem Carolus M. postea intra jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis complexus, diœcesi nostræ accensuit. Eò & Ferdinandus Princeps & Episcopus Paderbornensis inter illustria monumenta suæ diœcesis Remam, doctâ expositaque carminis inscriptione celebravit. Eam, quia Westfaliæ antiquitates ac nostra hæc illustrat, operæ pretium erit, ut in ceteris fecimus, hoc loco legentium oculis subicere.

REMA

REMA

AD. CONFLVENTES. VVARNÆ. ET. VISVRGIS

Pagus Ravensbergici comitatus

MEMORIÆ. SACRUM

INCLYTA. FRANCORUM. FASTIS. UBI. WARNA. VISURGIS
AMNE. RECEPTA. SUÆ. NOMINA. PERDIT. AQUÆ
SAXONE. PIPINUM. FVSO. SPECTAVIT. OVANTEM
REMA. TRIUMPHALI. FERRE. TROPÆA. MANU
HILDIGARIQUE. NECL. VICTRICIA. CASTRA. SECUTI
FRANCIGENAS. MOESTIS. ILLACRYMARE. MODIS
FORTIS. ET. EXEMPLO. CAROLUM. GENITORIS. AVIQUÆ
SAXONICÆ. VALIDAS. FRANGERE. GENTIS. OPES
TALIBUS. ILLUSTRIS. TITULIS. PLUS. REMA. SUPERBIT
QVAM. QVOD. RHEMORUM. NOBILE. NOMEN. HABET

FERDINANDVS

DEI. ET. APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA
EPISCOPUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR
MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. COMES
PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
DE. FURSTENBERG.

REMÆ. AD. CONFLVENTES. WARNÆ. ET. VISURGIS
SITÆ. PIPINIE. IUSQUE. FILII. CAROLI. M. FRANCORUM
REGUM. SAXONICIS. EXPEDITIONIBUS. ANN. DCCLIII. ET. ANN. DCCLXXXIII
CELEBRIS. PAGI. MEMORIÆ

M. H. P.

A Visurgi Pipinus, cum nullus se hostium offerret, Westfaliam cum exercitu pervagando, spolijs, igne & cædibus extremam vastitatem intulit: abducta ingens virorum & mulierum multitudo, ut Fredegarius hic nobis est auctor; nec ante ferro flammæque magis grassatum in Westfalia à Pipino, quod eâ severitatis poena gentem toties perfidam ac sibi rebellem castigandam censeret. Ac prope erat ut excinderet, cum gentis proceres facinorum poenitentes, supplicesque Regis clementiam implorant; quam ut impetrarent, obsides sistunt, ac tributa etiam auctiora, quam antè dederant, sponte offerunt, fidemque denuo sanctè jurant, quam nulla in posterum rebellionem violaturi sint. His Pipinus pro indole, quam mitior præ Carolomanno fratre fuit habitus, se exorari passus, pacem Westfaliæ indulget.

R r 2

dulget. His rebus ex voto gestis, triumphantem exercitum reducit ad Rhenum, & castrum Bonnam intrat. Quid captivis actum sit, scriptores non prodiderunt; etsi verosimile habeam hac expeditione non minus quàm superioribus multos captivorum ad lavacrum Baptismatis adductos, interque cetera novum libertatis ostium præconibus Evangelij apertum esse.

Hildegarius Coloniensis Archiepiscopus hac expeditione an à Barbaris occisus sit. Memorant Francorum annalium scriptores hac Pipini Regis expeditione Hildegarium Coloniensem Archiepiscopum, quem Rex, secundum superioris synodi decretum, sibi in castris præsentem esse voluit, à Saxonibus barbarum in modum esse interemptum, loco, quem Adelmus Duburg, Astronomus montem Viburg, Ado castrum Witberg, Regino castrum Nigberg vocat; multis non alius locus apparet, quàm vel Driburgum in Paderbornensi, vel Iburgum in Osnabrugensi diocesi. Utrumque castrum in montibus Teutonicis Angrivariaque se Pipino priusquam Visurgim contingeret, obtulerit. Veteres Coloniensium tabulæ montem Wiburg consignant. Reperias etiam, qui montem Wedenberg esse velint, quique ab alijs mons Vedegonis appellatur; & quia hic locus propius Visurgim, corpus Hildegarij à Carolo M. in montem Oversberg transvectum, ibique conditum volunt, quod postea Coloniam transportatum ad Basilicam D. Gereonis. Episcopus, quòd tanquam in bello sacro inter sacra munia à Barbaris interfectus, etiam inter Divos adscriptus est. Sed quem Hildegarium scriptores hoc anno interemptum tradunt, hunc D. Ludgerus nobis adhuc anno 755. superstitem sistit, quæ tamen ut concilientur, opinatur Gelenius aliam Francicos scriptores, aliam D. Ludgerum sequutum esse æram. Planior conciliandi via, si dixeris, expeditione hujus anni Hildegarium, quod Marcellin⁹ scripsit, equo excussum scapulas brachiumq; & tempora ad rupem collisisse, quibus ex vulneribus se mianimis ad tentorium delatus, hoc anno opem D. Suiberti imploravit, cui proximâ nocte D. Suibertus se obtulit in somno & curatorem se post vota ad sepulchrum ejus persoluta præstitit. Hæc Francorum annales non satis explorata ad mortem Hildegarij retulerunt, quando is, ut post referemus, à Barbarorum Saxonum manu trucidatus occubuit.

Lebuini Transiselaniz Apostoli mors.

Alfridus in vita S.

Ludg.

Brouwer. in

Sid. illust.

Huebaldus

in vita Le-

buini.

Radbodus

Episc. Elog.

Lebuini &

Sermon. de

no Sur. ad 12.

Nov.

Celebris per id tempus Pipino Rege D. Lebuinus Transiselanorum & Saxonum Doctor, quem Liabwinum vocant Alfridus & Othelgrimus; ex quibus Hucbaldus hæc transcripsisse visus est. Mira Lebuini in has oras profectio. Gente is Anglus erat, ut ceteri fere omnes Evangelij præcones, quibus ut se conjungeret in partem laboris, iretque ad fluvium Isalam, tertium à Deo monitus est; ad quas oraculi voces, ut de se palam fatebatur, mare transgressus, Trajectum se contulit, petijtque à D. Gregorio, ejusdem Episcopatus Antistite, locum sibi monstrari, ex quo barbaras gentes excoleret.

Lætum

Lætum id erat Gregorio, à quo Daventriam missus ad Ifalam fluvium, atque ad ipsa Francorum atque Saxonum confinia; nam is tum fluvius utriusque gentis terminus erat. Additus illi à Gregorio adiutor ac socius Marchelmus, qui & ipse ex Anglorum gente & à puero D. Willebrordi disciplina excultus erat. At magno fervore fructuque Lebuinus eo ad Ifalam loco versatus, plurimos ab Idolorum vanitate ad Christi cultum perduxit. Testes binæ sacræ ædes, quarum altera ad Occidentalem Ifalæ ripam, loco quem Vuilpa dixere, ab eo structa est: Altera ad Orientem fluvij oram multò amplior, ob incrementum Christianorum numerum erecta; in qua deinde & missæ sacrificium peragere, & populum affluentem docere solitus est. Sed quæ Saxonum erat ferocia, haud multò post eadem sacra ædes ab ijs est exusta, disiectique Christiani. Redijt mox Lebuinus, & reparata æde populum docere institit. Postquam annos aliquot Daventriæ substitit, ac vicinos etiam ad Ifalam Saxones Christi Religione imbuebat, incessit virum sanctum fervor, interiorem Saxoniam ingrediendi, profectusque ad Visurgim usque Christi doctrinam Barbaris tradere cœpit. Ubi dum gentis procures duodecim ex singulis pagis convocati comitia agitent, in loco, quem Marckelo appellârunt, statuit Lebuinus publicum populi concilium intrare, & palam Christum annunciare. Multum id dissuadebat Folchbertus vir inter suos illustris. At ille his neglectis, quæ de periculo vitæ dicebantur, habitu sacerdotali indutus, crucem & Evangelium manu gestans, processit in medium Barbarorum cœtum, & cum Saxones pro more gentis sacrificantes reperiret, superstitionum indignitate commotus, cœpit ferventissimè de vanitate Idolorum & Christi divinitate atque admirandis ejus operibus perorare, ac minari etiam, ni Christi legem reciperent, fore ut brevi alius Francorum Rex eos jugo submitteret; Carolum M. his creditus indicare; verum eâ dicendi libertate offensi Saxones, fudes & gladios corripunt, interempturi Lebuinum, ni Bucco quidam inter eos vir gravis, auctoritate & verbis furentium impetus mitigasset. Frisonum, inquit ille, & Danorum & Sclavorum aliarumque gentium legatos benignè recipimus, quin & hunc tam arcana & tam salutaria nunciantem audimus, priusquam alia acerbius in hunc virum statuamus, aut Francorum arma provocemus. His dictis mitigati Saxones non modò vitam, sed & docendi libertatem indulgere Lebuino; quem deinde Saxoniam Occidentalem peragrando Hervordiam usque pervenisse, & loca illa Angariæ intra Paderbornensem diocesim doctrinâ illustrasse auctor est Wernerus, aitq; suo adhuc ævo ejus rei memoriam fuisse. Cetera vetustate abolita, si non fabulis etiam quædam permixta; qualia de arbore apud Hervordiam referunt, quæ aperto sponte sinu Lebuinum abdiderit, ne à Barbaris comprehensus necaretur. His ego nec fidem addo, nec demo.

Wernerus
 Rolov. l. 2.
 de laudibus
 Westf.

* aliqui ad
An. 766 re-
vocant.

demo. Multis demum laboribus & periculis defunctus Lebuinus Daventriae excessit à vitâ, sepultusque est in eâ, quam construxerat Ecclesia die XII. Novemb. * anno posteris incerto relicto. Vir sanctitatis fama dum viveret, & post obitum clarus, quam & Deus testatus. Nam cum à morte ejus Saxones, rursus irruptione factâ, Ecclesiam D. Lebuini subiecto igne vastarent; frustra tamen per triduum quæsitum sancti corpus, ut cultui Christianorum subtraheretur. Ecclesiam dum postea D. Ludger⁹ jussit reparare, obtulit se per somnium D. Lebuinus, & quo loco corpus reperiret, monstravit. Quæ ut certis auctoribus de Lebuino accepimus, ita haud levis controversia est suborta, idem ne sit hic Lebuinus, qui in denarium Apostolicorum virorum numerum relatus perhibetur cum S. Willebrordo & Suiberto venisse in Frisiam; an alius, qui post Gregorio Antistite accesserit ex Angliâ; ætas quidem nihil prohibet, potuisse ad eum diem superstitem fuisse eundem Lebuinum, quando & Bonifacius & Marcellinus per id tempus adhuc vixere ex primo illo Apostolicorum cœtu: cum primis si dixeris non omnes tum fuisse sacerdotes, quando primum cum Willebrordo appulere, sed postea ceteros omnes præter Adelbertum sacerdotes fuisse initiatos. Verum si quis ea expendat, quæ de Lebuino seu Liafwino scripsere auctores vitæ D. Ludgeri, prorsus alius fuerit, necesse est, videturque ab imperito scriptore hic Lebuinus haud secus in hunc denarium numerum obtrusus, quàm Lebuinus Gandavenfis Episcopus & Martyr in Trajectensem Synodum corrupto Marcellini libro introducitur; Levinus enim ille Martyr fuit non Lebuinus, jam dudum anno Christi 659. à paganis occisus.

An. Chri-
sti 754.
Fredeg. in
Chron.
Aimoin.
sive Adelm.
in ann.
Francorum
Annal. Pith.
& Fuld.
Astronom.
in annal.
Chron. ex
Thoroma-
cho collect.
Ado in
Chron.
Francorum
scriptores.
Regino in
Chron.
Anastasi-
us in vita Pont.
Baro. aliq.
Stephani

Verum his omissis, quæ tot scriptis exagitata sunt, ad Pipini res gestas me referam. Is Saxonibus superiori bello ad quietem compositis, Bonnâ è veteri Romanorum & Francorum castro movens, Theonis villam concessit: ubi ad Mosellam versanti, nunciatur Stephanum Romanum Pontificem superatis Alpibus adventare in Franciam. Erat is ante biennium post Stephanum II. paucorum dierum Pontificem Zachariæ suffectus; eoque aderat, ut, quod per literas & legatos sollicitarat, coram apud Pipinum Regem obtineret auxilium adversus Arnulphum Longobardorum Regem, bona Romanæ Ecclesiæ rapientem. Jamque eò cupiditatis processerat Longobardus, ut Ravenna capta, creptoque Græcis Imperatoribus Exarchatu, ipsam quoque Romæ sedem Romani Pontificis Regno Longobardorum adderet. Venienti Pontifici Pipinus Carolum Filium, post cognomento M. misit obviam: ipse deinde Rex milliari tertio occurrit cum proceribus Regni, submissusque equo summâ veneratione excepit Pontificem, impleto etiam stratoris munere. Inde Parisios digressi, Pontificis adventus in Galliam, Honorifice exceptus à Pipino Rege.

gressi, ubi iterato riteque Pipinum Regem, dein Carolum & Carolomannum binos Pipini filios Franciæ Reges inunxit. Contra Pipinus, quod addiderat auxilium Pontifici, binâ exinde in Italiam expeditione susceptâ præstitit, & Aisthulphum abrepta Ecclesiæ bona, urbes, oppida, castella, subjectosque populos reddere coëgit; ultroque Pipinus Rex Exarchatum Ravennæ, quam Romaniam vocant, deinde Pentapolim pari quâ alij Principes liberalitate addidit. Ut vel inde satis quis recognoscat, quàm amplum donatione Constantini M. ac ceterorum Imperatorum D. Petri patrimonium jam tum fuerit, ut præclare docet Hadrianus Pontifex epistola ad Carolum M. Tam bene meriti de Romanâ Ecclesiâ Franci. Quæ causa fuit ut Pontifex Francos compellet *adoptivos filios, succedaneos milites, selectos ad vindicandas Dei injurias, asylum et propugnaculum Ecclesiæ, gentem supra omnes, quæ sub cælo sunt, primam, carissimam sibi et acceptatissimam.* Illud verò quam illustre de Francis ex epistola Stephani Pontificis, qua Pipino ob hæc gratias egit. *Declaratum est, inquit, quod super omnes gentes, quæ sub cælo sunt, vestra Francorum gens Apostolo Dei Petro prima existit, et ideo Ecclesiam, quam mihi Dominus tradidit, vobis per manus Vicarij mei commendem ad liberandam de manibus inimicorum, quippe secundum promissionem, quàm à Domino Deo et Redemptore nostro accepimus, peculiares inter omnes gentes vos omnes Francorum populos habemus; hæc aliorum Pontificum encomia, hæc fiducia in Francis.* At non Galli, sed Germani adhuc origine hi Franci erant, quibus præter insitam virtutem pro veteri Francorum instituto, maxima vis belli erat in fiduciarijs & clientibus, quos Leudos & Leodes nativâ Germanorum voce, uti & Vassos & Vassallos dixerunt, quosque Sacramento fidei sibi obstrictos habuere, ex arcibus, urbibus ac bonis feudorum, à Regibus donatis; nec alios quàm Germanos ex legibus & omnium legum vocabulis & vulgari tum inter ipsos sermonis usu deprehenderis.

* Inter hæc dum Stephanus Pontifex per Hyemem rogatu Regis persistit in Francia, Pipinus inter familiares congressus cum Pontifice multis exposuit sanctissimam D. Suiberti vitam, tum admiranda ejus opera miraculaque, quibus vivum, & à morte præ ceteris Deus illustravit, simulque petit, ut in Divorum numerum Pontificia auctoritate referre, & universo populo colendum decernere velit. Annuit Pontifex; sed quo minus ipse ad Rhenum descenderet & coram id præstaret, per corporis debilitatem ex itinere, morbo & senio se excusavit. Interim vices suas mandat Hildelpho Trevirensi, Bonifacio Moguntinensi, & Fulcario Leodiensium Episcopo, cum primisque Hildegario Colonienfium Archiepiscopo, intra cujus diocesis limites D. Suibertus quiesceret. Verùm cum & hi Episcopi metu percurfantium Saxonum id munus defugerent, & Pipinus in expeditione Italicâ impediretur, Hildegarius Colonienfium Archiepiscopus recentiatum.

Opem
solicitat
contra
Longo-
bardos
pro Patri-
monio
Petri.

Tom. 17.
Concil.
Paris.
in Steph.
Pontif.
Francorū
Laus.

* An. Chr.
755.
Ludg. Epist.
ad Rixfrid.
Brouverus
in ann. Tre-
vir. lib. 7.
Gelenius in
Hierosolima
de Hildeg.
Frisen. in
Hist. Leod.
lib. 5. de
Fulcario.
D. Suib-
bertum
petit Pipi-
nus inter
Divos re-
ferri à
Pontifice.
Pontifex
elevatio-
nem D.
Suiberti
committit
Episco-
pis, idque
ab Hilde-
gario Epi-
scopo fa-
centiatum.

centi beneficio curationis à D. Suiberto affectus, voluntatem Pontificis maturandam censuit. Igitur cum Presbyteris & Clericis Werdam profectus altera die, iv. nimirum Idus Junij, post peractum missæ sacrificium Pontificali habitu indutus accedit ad sepulchrum D. Suiberti, regestaque humo sarcophagum aperit, ex quo suavissimus illico odor afflatus circumstantes mirificè affectit. Integrum adhuc corpus suis ossibus hærebat, quod Archiepiscopus elevatum, & mundissimis indumentis involutum in alium capulum transtulit. Factum id Deus rursus novo miraculo comprobavit. Aderat tum fortè civis Colonienfis Robertus nomine, surdus ac mutus, cui ubi permissum est manum D. Suiberti exoculari, repente uterque sensus ad stuporem omnium est redditus. Ac ne sanctum viri corpus vicinis Barbarorum incursionibus expositum pateret, Archiepiscopus in crypta templi recondi voluit. Sanxit deinde diem hunc quartum Idus Junij omnibus oppidi incolis quotannis celebrem; palamque cœlestem patronum pronunciavit, ad quem exinde Christiani multò quàm antè frequentius ex omnibus circum locis confluxere; ac nulli præsentius opem experti, quàm qui anginx morbo afflictabantur; passim enim hujus mali opitulator colebatur.

Divi Bonifacii Martyrii.

Othlong. l. 3.
Baron. ad
annum 755.
Serrav. in
Mogunt.

Hæc Suiberti gloria ad Rhenum in confinio Saxonum, quem vivum habuerant doctorem, hunc mortuum venerarentur; qui editis abs se continuis prodigijs tanquam posthumâ voce non destitit invitare Saxones ad Christi cultum amplectendum. Sed multò illustrior hic annus D. Bonifacii inter Frisios martyrio. Multum ille jam egerat superioribus annis apud Zachariam Pontificem & Pipinum Regem de missione suâ, quam ubi tandem obtinuit, posito Archiepiscopi Moguntini munere, Lullum virum omni virtutum laude probatum successorem dicit; ipse senex jam octogenarius secundo Rheno cum Eobano Chorepiscopo alijsque sacerdotibus, clericis & Monachis Trajectum navigat; inde in Frisiam profectus Apostolicum munus resumit. Acceleravit hoc iter nuncium, quo acceperat multos Frisiorum à Christo rursus ad Idolorum cultum descivisse. Quanquam jam præcius gloriolæ mortis, numine potius impellente, ad hanc lauream vocatus sit. Ut primum Frisiam interiori ingressus, ingenti fervore diruta templa reparavit, intraque breve tempus multa millia virorum & mulierum ad Christum reducta, aqua Baptismatis abluit. Quos dum constituto loco ad confirmationis Sacramentum convenire jussisset, erecto ad id tentorio, sub solis ortum vesana Barbarorum turba irruit, & nono Junij Bonifacium trucidavit. Cæsi simul immani furore Eobanus Chorepiscopus, tres sacerdotes, totidem Diaconi, & quatuor Monachi, universim supra quinquaginta Martyres, quorum sanguine Frisia decorata. Satisque ex his compertum, quos avitæ religionis Frisia habuerit doctores;

doctores; à quorum vestigijs longè digressi, qui Calvinum demum nostrâ ætate, ceterosque hæresis magistros, Apostolicis illis viris, sanctissimisque Ultrajectensium Episcopis anteferebant. Corpus D. Bonifacii primo Trajectum, deinde Moguntiam, ac demum Fuldam est transectum, quò dum viveret, sepeliendum mandarat. Monstratur adhuc Fuldæ codex Evangeliorum, quem sicarius gladio persequitur: nulla quidem litera libri, quod prodigij instar fuit, læsa: adhuc gladius brevis pugionis in modum, quo tum Frisij haud secus quàm vicini Saxones in bellis usi; ut magnopere confirmer Saxones ab hoc genere pugionum cultorumve, quos Sachs dixere, Saxones esse appellatos. Locus, ubi sacrilega cædes patrata, Ostrache, territorium Frisonum, ac vicus Dochuma memoratur; hodie dum Documium est oppidum, collegio canonicorum illustre. Supervacaneum hujus admirandi viri zelum, labores, & res gestas memorare, quæ Othloni, Serrarij, & tot scriptorum libris ac monumentis celebrantur; quem admodum & nos in Carolo M. Romano Catholico ab heterodoxorum obtreptionibus pro viribus liberavimus.

At Bonifacio Germaniæ Apostolo & Frisonum doctore ex humanis sublato, Deus mox alium ex Anglia Apostolicum & sanctissimum virum in ejus locum submisit, D. Willehadum, quem primum post Bremensium Ecclesiam habuit Episcopum. Eum hoc anno advenisse in Frisiam facile æstimare licebit ex Adamo Bremensi, fide earum rerum scriptore; cum is referat Willehadum xxxv. annos docuisse Frisonum & Saxonum populos Christi legem ad annum usque Christi DCC LXXXIX, quo in Novembri obiit. Excerte Albertus Stadenfis Abbas scripsit Willehadum à Bonifacii martyrio advenisse. Ac mira sanè res, & providentiæ divinæ plena. Postquam enim ex Anglia in Frisiam delatus, recta se contulit Willehadus Doccumium, ad eum locum, in quo Bonifacius Martyr occubuerat, tanquam ab ipso Bonifacio post obitum de grege sollicito evocatus. Venientem benignè & magno gaudio susceperunt Christiani, qui jam ultimam mortem Bonifacii ijs in partibus prævalere cœperant. Ubi inter eos aliquamdiu substitit, multa paganorum millia ad Christianorum cœtum brevi per Baptismum adjunxit. Inde post Lavicum fluvium transgressus in Hukmarckiam barbaris ejus regionis Christi legem tradere cœpit; à quibus malè tractatus ejectusque in Drentiam se contulit cum discipulis, ubi meliorem messem nactus, plurimos ad Christi cultum adduxit; donec à Carolo M. evocaretur in Wigmodiam, & in parte illa diocesis Bremensis prima religionis fundamenta, magno rei Christianæ progressu, inter Barbaros jaceret. Vir continentia & sanctimonia vitæ prorsus admirabilis, qui non modò esum carniū, sed & piscium sibi interdixerat, solis herbis & leguminibus fere inter assiduas preces, & quotidianum missæ sacrificium, & docendi labores vitam trahendo.

Willehadus novus Apostolicus vir ex Anglia in Frisiam venit.

Albertus Stadenfis ad hunc annum. Auctor vitæ apud Serrarium & Philip. Caesar.

Sf

Mo-

Moderabatur per id tempus ab excessu Bonifacij Ultrajectensi-
um Ecclesiam D. Gregorius, vir, etsi primis adolescentiæ annis à D.
Bonifacio excultus, & à Stephano Pontifice ac Pipino Rege, summâ
potestate donatus docendi Frisones Evangelium; nunquam tamen,
in quo Othlonus fallitur, Episcopus consecratus, uti supra à nobis
relatum est. Sed munus illud inter sacerdotis gradum gessit; interim
quæ Episcopi erant munia, per Alubertum incertæ sedis Episcopum
adjuvoremque sunt administrata; fortè quòd Colonienfès ab obitu
Bonifacij litem suam potentius intenderint, diœcesin illam suæ Me-
tropoli vendicando. At tum nihil Ultrajecti illustrius, quàm colle-
gium sacerdotum & seminarium juventutis D. Gregorio præfide ac
magistro, ad quod ex omni circumnatione, Franci & Angli, Frisones
& Saxones, Bavari ac Suevi confluebant; quemadmodum hæc D.
Ludgerus ejusdem Gregorij discipulus certâ nobis fide tradidit. Ex
hoc seminario prodire post tot sacerdotes & Evangelij doctores, tot
Apostolici viri & Episcopi, quorum opera & doctrina Carolus M.
postea magnam Saxoniam partem ad Christi cultum perduxit. Nam
quod tum Fuldense monasterium ex altera Saxoniam plaga spectaba-
tur, in quo tum supra quadringenti Monachi alebantur, formaban-
turque ex disciplina Sturmionis Abbatis, id Ultrajectense collegium
sacerdotum & canonicorum erat ad Rheni ostia, ex D. Gregorij cul-
tura ad propagandum Christi Evangelium inter Barbaras gentes;
præclaro simul documento ad posteròs, quantum Religionis Chri-
stianæ præsidium sit in seminarijs cleri & juventutis; quam in rem
Willebrordus, Bonifacius, alijque Apostolici viri unâ cum Austrasiæ
Ducibus & Francorum Regibus, primas semper curas & donationes
intenderunt. Quanquam hoc loco magis recognoscendum, quales
illi Apostolici viri, qui hætenus ex Anglia submissi fuerint: quod vi-
tæ institutum secuti, Clericisque & Monachis præscripserint: quam
religionem in Frisiam, Thuringiam, Hassiam & in has provincias im-
portarint: ad quem Christi cultum ab Idolorum vanitate barbaras
primum gentes perduxerint homines spiritu Dei evocati plerique.
Enim vero, si eorum sanctissimorum virorum institutum vivendi, si
virtutum exempla, si præscriptæ ab ijs leges, si doctrina & mores ex
actis & libris expendantur, aut eos errasse atque ab uno Idololatriæ
cultu ad alium traduxisse, aut hæreticos nostri sæculi delirare fateri
necesse est. Quid enim refert, si in sacrificio Missæ, quod sancti illi
sacerdotes quotidie obtulere, si gentilium sacris & sacrificijs De-
um Deosve colas, si utrumq; ut hæretici suos docent, Idololatriæ cul-
tus est? aut quid interest si Solem cum Persis, si Deum cum
Catholicis sub specie panis adores? cetera haud minus absurda &
facrilega erunt, si cum hæreticorum doctrina conferantur; sed hæc
aliena ab instituto narrationis nostræ.

Subit

Subit nunc annus Christi 756. omni bello vacuus, quo Aistulphus Longobardorum Rex hæctenus Romanæ Ecclesiæ & Pipino infestus in venatione equo excussus, & in arborem collisus intra paucos dies interijt, subrogato Desiderio ex Comite stabuli ejus, quem Carolus deinde M. Regno ejecit. Nec tamen ideo Pipinus Rex otiosus in palatio verno synodum conventumque Episcoporum ac Regni procerum habuit, quo inter cetera sancitum, ut quotannis bis synodus ageretur, semel Calendis Martijs, iterum mense Octobri; voluitque Rex ad eam convocari Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & quos ex Presbyteris Metropolitanis sibi adesse vellent. Id hoc loco memorare visum, ne cui insolens obveniat tot postea à Carolo M. synodos in Germania habitas, ad quas Episcopi convocati, primamque ante Duces, Comites ac proceres sedem habuere, eò quod in his comitijs tam de Ecclesiæ disciplina, quàm publicis Regni negotijs bellisque pertractatum, legesque auctoritate Episcoporum, clero populoque præscriptæ sint. Id ut Pipinus à Francorum Regibus & majoribus suis, Pipino Austrasiæ Duce & Carolo Martello institutum acceperat, ita hac lege concilij sancitum voluit. Inde, ut reor, Vernæ Autumnalesque synodi post etiam firmatæ per Germaniam & Saxoniam inter Episcopos ad Cleri populique mores formandos.

Saxonum interim procures, dum Pipinus bello Italico Regni-que negotijs distentus, procul ab Rheno abfuit, moliri rebellionem, armare populum, & rupto, quod recens pepigerant, fœdere, bellum hostiliter inferre. Quippe gens Idolorum cultu pertinax nulla se passa Sacramentorum religione contineri; spiritusque illi Germanici libertatis retinentissimi ægre ferebant Francorum dominatum, tributaque à se tanquam à victis servisque exigere. Hanc in rem primum ingens militari opere vallum fossis præmunitum per regionis planitiem intra paludes duxerunt, ad quod castra contracta. Locus in annalibus Francorum à Canisio editis Suthman, à Reginone Sithina appellatur, eoque creditur Siten vicus designari, ad quem nobilium de Ketteler arx sita, hodie dum nomen servare volunt. Nec incongruè hæc relata, quando Franci plerumque ad Ostium Luppiæ Rhenum transgressi, Occidentalem Saxoniam intrarunt. Ibi ergo ubi olim Cæsia silva, impeditusque transitus, ducto inter Luppiam & paludes nemoraque vallo, Saxones sese ad ingressum objecerint. Per id tempus Pipinus Rex compendij, ex more, Conventum ordinum agebat, in quo Tassilo Bojorum Dux, unà cum primoribus fidem Regi filijsque juravit, interque Regni Francici Vassallos est receptus. Compertâ inter hæc Saxonum rebellionem, Pipinus cum exercitu ad Rhenum movit; transmissoque fluvio recta ad hostium castra militem ducit. Cæsis post atrocem dimicationem valli propugnatoribus, superatoque vallo, castrum hostium intrat; tum

An. Christi 756.
Ann. Franc.
Astronom.
Fredeg.
Chron.

Tom. 17.
Conc. Paris.
Sirmond. in
notis ad
Conc. Spondanum.
Iste ad annum Christi 755.
hic ad annum 756. revocet.
Baronius ad annum 776.

An. Christi 757.
Annal.
Franc. Pith.
& Fuld.
Ann. Astr.
Adelms in
ann. Franc.
Ado in Chron.
Regino in
Chron.
Sigebert. in
Chron.

Saxones per absentiam Pipini Regis rebellant.
Sithina locus in Westfalia, ubi Saxones se præmuniunt.

Pipinus Rex Rheno transito in Westfaliam digressus.

Victis tri-
butū au-
getur ccc
equis.
Henning.
Reusnerus.
S. angelol.
Postremū
Pipini
bellum
contra
Saxones.
Hildegard
ri Colon.
Arch. hoc
bello in-
terempto
creditur.

verò, ut Francorum annales memorant, magnâ Saxonum strage
fævitum, & ut quemque fors ferro furorique obtulit, trucidatus à
Francis: pauci per nemora & paludes elapsi fugâ. Inde victor Pi-
pinus Westfaliam interiorem ingressus. Nec tamen ita debilitati
tum Saxones, quin multis adhuc prælijs Pipino decertandum, mul-
tæque munitiones expugnandæ fuerint, antequam victos se sub-
mitterent. Ad ultimum fracti & perdomiti Saxones Pipini se arbi-
trio permiscere; repetitoque veteri Sacramento fidei, jussi præter
consuetatributa ccc. equos in publico Francorum ordinum con-
ventu dare. Id licet muneris honorisque causa imperatum, magis
tamen ad gentis superbiam infringendam, & ad instrumenta belli
rebellibus subtrahenda factum plerique opinantur. Postremum hoc
Pipini cum Saxonibus bellum fuit, quo, ut posteriores Saxonum
scriptores perhibent, Edelhardus Angariæ Dux, Iburgi & Osnabru-
gi toparcha, fauciatu haud multò post ex vulnere occubuit. Cer-
tius, hoc bello Hildegarium Colonensem Archiepiscopum, ut
supra relatum est, à Barbaris interemptum esse; quando ab alijs
bellis ad hunc annum adhuc superstes refertur à Gelenio alijsque
auctoribus, quamvis non desint, qui vitam ac necem ejus in an-
num LXXII. prorogent; quo tamen tempore nullum Pipino bel-
lum cum Saxonibus fuisse reperias. Nam quæ ad hanc rem affertur
verus lapidis inscriptio, ex atrio Basilicæ D. Gereonis apud Geleni-
um, eò quod annum necis DCC LXXII consignet, vel ipso Gelenio
auctore multis erroribus est obnoxia; ac verosimilius habeo, Pi-
pinum hac expeditione, qua tot munitiones Saxonum expugnavit,
gentemque perdomuit, per Angariæ montes, ad ipsum denuo Visur-
gim arma protulisse.

An. Chri-
sti 758.

Bellicis rebus per Saxoniam compositis, Pipinus Rex exerci-
tum per Rheni flumen reduxit in Franciam. Quid verò tunc pro
bono rei Christianæ actum sit in his Barbaris regionibus à Pipino,
Regum Francorum integerrimo pijsimoque, nemo veterum scri-
ptorum tradidit: refrenasse in præsens ferocem gentem satis habuit,
ne vel per Frisiam, vel per Thuringiam Hassiamve Christianos &
Evangelij præcones perturbaret; ut verò bello perdomaret, Chri-
stique jugo submitteret, nondum ejus consilij agitatum reperio;
seu quòd tantam molem belli refugeret, seu quòd Carolo filio re-
licturus esset hanc gloriam. Et jam belli Aquitanici fomites erant,
brevi erupturi, Waifario Aquitanix Duce, haud secus quàm Aistul-
pho Longobardorum Rege, Ecclesiæ bona rapiente, vexante-
que Episcopos; quorum querelis interturbatus, altero mox
anno Waifario bellum intulit; quo exinde ad extremum vitæ an-
num implicatus est, distractæque sunt vires Franciæ, quo minus
arma in Saxoniam perdomandam convertere liceret. Satiùs visum
confer-

conservare Regnum Franciæ, quàm cum periculo ampliare, & Præ-
fules Regni sibi demereri, quàm novos Regni hostes provocare. Inte-
rim Saxonibus datum spatium restaurandi vires, & adversus
Francos se præmuniendi; certum enim genti erat, potius extrema
experiri, quàm vel Francicum dominatum, aut Christi religionem
admittere. Ac licet jam tota cisRhenum Germania Francico Regno
se submisisset, & hinc Frisia, istinc Hassia & Thuringia transRhenum
Francicis armis tenerentur, ausa tamen Saxonum gens intra Rhenum
& Visurgim, quam Westfaliam dicimus, à tam potenti Regno se in-
superabilem ferre, quòd hæctenus nec Romanorum, nec Francorum,
nec ullius unquam populi armis victa esset.

Ob hanc gentis ferociam, qua superstitionem pari, qua liberta-
tem, pertinacia propugnabat, nihil quoque de progressu religionis,
aut Christianis rebus per hæc tempora memorabile, præter Mar-
cellinum ex Apostolicis viris, à quo Frisones, Tuentij, Boructuarij,
& vicini ad Isalam Saxoniæ populi Evangelij doctrina sunt illustrati.
Unus hic fuit ex denario Apostolicorum virorum numero, qui cum
S. Willebrordo & Suiberto ex Anglia venerunt Trajectum. Primum
illi Marchelmi nomen fuit, postea Marcellini, ut Willebrordo Cle-
mentis, Winfrido Bonifacij, fortè ob alium eo tempore Marchel-
mum, adolescentem, quem cum Marcuino puero Anglicæ gentis ex-
itinere Romano, quod cum Bonifacio habuit, D. Gregorius Ultra-
jectensis Antistes sibi discipulum adjunxit. Quantum verò temporis
& laboris Marcellinus in Apostolico huc munere insumpserit, ipse
denarrat in prologo ad Gregorium Antistitem, à quo rogatus erat,
ut res gestas D. Suiberti conscriberet: *Sexaginta quinque, inquit,
annis pro modulo meo indefinenter prædicationibus et conversionibus Pa-
ganorum insudavi: quinque ante Pontificatum Willebrordi et Suiberti,
et quadraginta tam sub sancto Willebrordo, quàm sub sancto Suiberto,
et decem et sex sub egregio Pontifice et Martyre S. Bonifacio prædecessore
tuo, et quatuor sub te, qui me Darentiam et ad paganam gentem Transi-
selanam cum dilecto confratre et patriota meo Levino Presbytero misisti præ-
dicaturum ipsis sanctum et terribile nomen Domini. Sanè ut cetera ejus
scripta de Suiberti rebus corrupta habentur, hic tamen prologus,
unde hoc proferimus, integer censetur, satisque ostendit vitam
S. Suiberti à se jam senio prægravem, esse conscriptam. At D. Lud-
gerus, qui mirus est in commendandis virtutibus Marcellini, lon-
gius producit vitæ, laborisque annos, compellatque excellentem
gentilium prædicatorem et egregium Presbyterum, prophetico etiam spi-
ritu plenum, qui ultra septuaginta annos Evangelium Christi docendo,
paganis et gentilibus præfuerit, ac magnam Frisiæ partem converterit;
cumque ob præfractas senio vires ex Frisia ad conventum Trajecten-
sem revocaretur, multi per ejus absentiam circum Aldensaliam à
Christo*

An. Chri-
sti 759.

Divi Mar-
cellini o-
bitus, res
ab eo in
munere
Apostoli-
co ad Isa-
lam præ-
clare ge-
stæ ac
scriptæ.

S. Ludgerus
l. de S. Bonif.
& Gregorio.
fol. 10.

Ludgeri
testimo-
niū de B.
Marcelli-
no.

sus, Thassilo Bavariae Dux, juratusque Francorum cliens, simulato morbo se ab exercitu Pipini subduxit, Bavariamque ingressus, sollicitatis suorum animis, rebellionem moliri coepit. Pipinus reducto in hiberna exercitu, multum sollicitus, multumque animo in duo bella, Bavaricum & Aquitanicum distractus, publicum Wormatiæ conventum indixit, quo consultatum actumque de utroque hoste suppressendo. Et Tassilo eò magis formidandus erat, ne Alemannos, ceterasque superioris Germaniæ gentes in societatem belli traheret. Admissi in his comitijs Carolus & Carolomannus filij in partem Regni, datis utrique comitatibus. Bellum interim dilatum; quievitque anno proximo Rex, seu ad hostium conatus explorandos, seu ad militiam instaurandam; quam in rem alterum Regni conventum Attiniaci habuit; militeque per Austrasiam in hiberna distributo, ipse Rex cum filijs atque aula Aquisgrani hyemavit, ubi & natalem Christi diem & Pascha solenni Christianorum ritu peregit. Prima hæc in annalibus Francorum memoria Aquisgrani, toties exinde à Carolo M. frequentati loci, ob calidas & medicas aquas toto Belgio Germaniaque celebres. Utrumne tum primùm repertæ ad usum humani generis, an Carolo deinde Magno vis earum resecta explorataque, obscurum reliquit vetustas. Regino Aquisvillam appellat, tanquam tum nondum locus excultus in oppidum fuerit, quod & à Monacho Sangallensi, à quo Caroli M. res conscriptæ sunt, explicatius assertum.

Post exactam hyemem Pipinus educto in campum exercitu in Aquitaniam movit, bellumque hoc postremum Regis in tertium annum extractum, dum expugnatis urbibus & munimentis, ceteri rebellium in deditionem venirent, & Remigstanum Rex ex patibulo suspendi juberet. Ad ultimum Waifarius Aquitaniæ Dux & rebellium caput aut à suis, ut Fredegarius perhibet, aut ab ipsis Francis interemptus, quo sublato, tota Aquitania & Vasconia post septimam demum expeditionem in potestatem Pipini Regis cessit. Vix dum bellum id confecerat Pipinus, cùm hydropi & febrietiam affligi cœpit; quibus lentè confectus Turones primùm ad S. Martini sepulchrum se deportari voluit, ubi cùm Divi se Franciæ tutelaris patrocínio apud Deum piè commendasset, multumque in Ecclesiam, cœnobía & pauperes regiâ munificentia delargitus esset, unâ cùm Bertrada Regina, Carolo & Carolomanno filijs, Parisios ad cœnobium S. Dionysij Martyris est delatus. Istic quia suprema sibi imminere vidit sapientissimus Rex, Regni proceres, Duces & Comites, Episcopos & sacerdotes convocat, quorum consensu & suffragijs Regnum Franciæ inter binos filios divisit: Carolo natu majori Neustria, Carolomanno trans Rhenum Austrasia est data. Quamquam in annalibus Francorum à Canisio pro-

An. Christi 763 &c.
Tassilo Bavariae Dux re-
bellis Pi-
pino.

Adelmus in
ann. Concil.
Paris. An-
nal. Astron.
quos pro Ful-
denibus sup-
ponunt, cum
Pithaani &
Fuldenses
ejdem sint.

Regino in
Chron.
Vetus Chron.
in codice
Tillian.

Ado Vienn.
Pipinus
Wormatiæ Con-
ventum
agit.

Pipinus
Aquisgra-
ni in hi-
bernis

agit.
Ann. Astro-
nom.

Tom. 1. an-
tiq. apud
Canisium
pag. 418.

An. Christi 766.
& 767. &
768.

Pipinus in
Aquitani-
am mo-
ver, quod
postremū
ejus bellū
fuit.

Pipinus
ager Tu-
rones ad
S. Martini
sepulchrū
deferri se
voluit.
Pipinus

Regnum latis, Carolo Austrasiæ Regnum, Carolomanno verò Regnum Bur-
 dividit in gundiæ, provincia Alesana & Alemannia ex Pipini voluntate cesse-
 rit. Subinde Parisijs VIII. Calendas Octobris extremum diem obiit,
 Carolum anno vitæ quinquagesimo quarto, regni decimo septimo, Rex pie-
 & Carolo- tate & belli gloria inter duos Carolos, patrem & filium, magnus,
 mannum. patre major, introducto in familiam regionomine, filio minor, à
 Ann. Aströ. quo Imperatoria dignitas Francorum Regno & paternæ stirpi est ad-
 Ann. Fuld. dita. Hoc ipso anno, quo Pipinus excessit, consignant mortem Wer-
 Ann. Pith. nikini Angariæ Ducis scriptores nostri, & hunc patrem Widikin-
 Ado in di Ducis fuisse accepimus, ut profitetur epigraphe Mausoleo Widi-
 Chron. PipiniRe- kindi circumscripta. Patri successit filius. Ita duo simul bellorum
 Petavius. gis mors. kindi circumscripta. Patri successit filius. Ita duo simul bellorum
 æmuli Carolus & Widikindus uterq; cognomento Magnus,
 imperium adierunt.

LIBER